

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 15.

Tisdagen den 4 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 175, angående försäljning av de ett dotterbolag till Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank.

§ 3.

Herr *Brännbergs* på kammarens bord liggande motion nr 409, som nu föredrogs, remitterades till bankoutskottet.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 10 och 35—43 samt första lagutskottets utlåtanden nr 11—13.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Brännberg*, nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo;

herr *Anderson* i Råstock m. fl., nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, angående understöd av regelbunden luftfart m. m.;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126, angående understöd åt Erik Vilhelm Nilsson;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, med förslag till motorfordonsförordning m. m.; och

herr *Hage*, nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet slutet handels- och sjöfartstraktat;

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 15.

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postavgifter för tidningar m. m.;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Persien slutet bosättnings-, handels- och sjöfartsavtal; och

nr 61, i anledning av väckt motion om fortsatt giltighet för förordningen om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor m. fl. lyxvaror; samt

från bankoutskottet, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Nyländer</i> för offentligt uppdrag under 15 dagar fr. o. m. den 5 mars,					
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	»	3	»	»	» 5 » och
» <i>Johansson</i> i Arkösund	»	3	»	»	» 5 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.39 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Borell* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 162, angående avskrivning av viss del av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 410 av herr *Brännberg*; och

nr 411 av herr *Anderson* i Råstock *m. fl.*;

till bankoutsiktet motionen nr 412 av herr *Andersson* i Falkenberg;

till behandling av lagutskott motionen nr 413 av herr *Johansson* i Edsbyn; samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 414 av herr *Hage*.

§ 3.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner om införande i grundlag av bestämmelser, varigenom politisk rösträtt och valbarhet göras beroende av i viss utsträckning fullgjord betalning av påförda utskylder med mera.

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft

dels de likalydande motionerna nr 231 i första kammaren av herr *Johan August Larsson m. fl.* och nr 385 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen under innevarande andrakammarvalperiod av sådana bestämmelser i grundlag, att valbarhet och rösträtt gjordes beroende av påförda utskylders erläggande under de tre sistförflutna kalenderåren, där ej oförvållad oförmåga att betala vore för handen;

dels ock motionen nr 175 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av riksdagsordningens föreskrifter, att skattebetalningsplikt, fullgjord under tre av de sistförflutna fyra kalenderåren, gjordes till villkor för politisk rösträtt och valbarhet.

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.

(Forts.)

Utskottet hemställde,

1:o) att motionerna I: 231 och II: 385 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och

2:o) att motionen II: 175 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *K. J. Ekman, Sundberg, Stenberg, Forssell, Lindmark, Holmström* och *Alströmer*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av riksdagsordningens föreskrifter, att skattebetalningsplikt, fullgjord under tre av de sistförflutna fyra kalenderåren, gjordes till villkor för politisk rösträtt och valbarhet; samt

av herrar *Per J. Gustafsson* och *Persson* i Trången, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att motionen II: 175 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

2) att riksdagen med bifall till motionerna I: 231 och II: 385 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen under innevarande andrakammarvalperiod av sådana bestämmelser i grundlag, att rösträtt gjordes beroende av påförda utskylders erläggande under de tre sistförflutna kalenderåren, där ej oförvållad oförmåga att betala vore för handen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag är motionär i den föreliggande frågan, skall jag be att få yttra några ord. Jag skall icke bli synnerligen mångordig; vi ha haft frågan uppe vid åtskilliga tillfällen tidigare, och jag är övertygad om att vi få behandla den många gånger framdeles. Det är givet, att med de olika grundåsikter, som majoriteten i utskottet och jag ha på frågan, tjänar det icke något till att »slita ord» på den och söka överbevisa varandra; givetvis rubbar ingendera sin ståndpunkt.

Då vi vid förra årets riksdag behandlade detta ämne, åberopade man såsom skäl till att man icke borde vidtaga någon åtgärd bl. a., att de s. k. uppördssakkunniga väntades skola avgiva förslag till nytt tillvägagångssätt vid uppörden. Jag förmodar, att det under detta påpekande låg den meningen, att det skulle lyckas de sakkunniga att framlägga ett förslag, som vore så fullkomligt, att några skattesolkare icke skulle finnas mer i landet. Ty eljest förstår jag icke, varför det var skäl att vänta med avgörandet med denna fråga i avvaktan på de sakkunnigas förslag. Nåväl, förslaget har kommit, omedelbart efter den senaste riksdagens slut. Och om något kommittéförslag har seglat i motvind, så har sannerligen detta gjort det. Jag kan icke erinra mig, att *någon*, som yttrat sig över förslaget, tillstyrkt detsamma. Endast konstitutionsutskottets majoritet tyckes ha en viss förhoppning om att det ändå skall kunna bli något av det hela. Jag begriper icke, vad man egentligen grundar denna sin uppfattning på. Ty så nedgjort, som förslaget blivit, kan jag icke se, vad man skulle kunna plocka ut ur detsamma, som kunde bidra till en förbättrad uppörd.

Men så tröstar sig konstitutionsutskottet med att möjligheterna *nu* äro rätt goda att effektivt indriva skatterna. Ja, då begriper jag icke, vad man skulle ha de uppördssakkunniga till. När det skolkas med en tredjedel, en fjärdedel eller — i vissa kommuner — med hälften av skattebetalarna, är det na-

turligt, att det råder en utbredd mening på landsbygden, att det icke är förträffligt som det är.

Nu har man alltid krupit bakom den satsen, att man ingenting kan göra för att skilja dem, som oförfvällat äro oförmögna att betala skatt och dem som med vett och vilja skolka. Ja, det visar sanningen av den gamla satsen: Om man inte vill en sak, kan man leta upp en oerhörd massa hinder för dess genomförande. Så ligger det givetvis till på denna punkt. Och detta kan man förstå därav, att utskottet icke ens vill gå så långt, att man medger att en grundlig undersökning göres för att komma förbi de svårigheter, som tilläventyrs föreligga, när det gäller att skilja de olika kategorierna åt.

Utskottet har icke mycket vänt sig mot den andra motionen, som här väckts, och det skall jag naturligtvis icke heller göra. Såsom ärendet nu ligger till, finnes det icke det ringaste skäl till att mer än förut gå med på konstitutionsutskottets avslagsyrkande, varför jag i min ordning ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr P. J. Gustafsson och herr Persson i Trängen avgivna reservationen.

Herr Sävström: Herr talman! Den fråga, som vi i dag diskutera, har ju många gånger tidigare varit föremål för riksdagens handläggning. Inom utskottet ha vi vid de olika motionernas behandling kunnat avfärda dem på jämförelsevis kort tid. Förra gången tror jag överläggningen i utskottet varade blott omkring en fjärdedels timma. Men i år ligger det något annorlunda till. Överläggningen i utskottet pågick under en ganska lång tid, och som herrarna finna av utskottsutlåtandet, finns det icke mindre än nio reservanter. Det var således elva man i utskottet, som röstade för utlåtandet, och nio röstade emot. Detta tyder sålunda på att motståndet mot denna av riksdagen tidigare antagna reform vuxit i styrka. Emellertid böra väl ändringar i grundlagarna icke tillgripas, såvida det icke finnes starka skäl för att göra det. I varje fall anser utskottet, att det föreligger inga som helst skäl för att på detta område den ena gången gå fram, den andra gången gå tillbaka. Därför har utskottet konsekvent avslagit alla framställningar om ändring, sedan författningsreformen genomfördes.

Om man nu ser på de reservationer, som äro fogade vid utskottsutlåtandet, finner man, att i den av herr P. J. Gustafsson och herr Persson i Trängen avgivna reservationen spåras något större hänsynsfullhet än i den av högermännen avgivna reservationen. De förra framhålla, att rösträtten är den viktigaste allmänt medborgerliga rättigheten, samtidigt som det säges, att fullgörandet av de krav, som samhället rättmätigt ställer på sina medlemmar, är den viktigaste medborgerliga plikten.

Jag läste i Dagens Nyheter för den 2 mars en artikel, som hade till rubrik: »En krass samhällsmoral.» Med anledning av vad bondeförbundets reservanter här anfört om den viktigaste medborgerliga plikten skall jag be att få citera något ur denna artikel: »Framför allt är emellertid ett utskyldsstreck som inskränker den allmänna rösträtten förkastligt av principiella samhällsmoraliska grunder. Om man vidtager en skärpning av rösträttsvillkoren för att starkare än nu understryka den enskilde medborgarens plikt att fullgöra sina medborgerliga skyldigheter, så innebär det att just den skyldighet som skärpningen avser framställas som en särskilt betydelsefull medborgarplikt, viktigare att fullgöra än sådana, vilkas underlåtenhet icke medför förlust av rösträtt.

I det hänseendet innebär förslaget följande. Såsom alltid diskvalificerande för medborgarrättens utövande framställas landsförräderi, förfalskning av offentlig handling, falskmynteri, mened, slavhandel, mord, mordförsök, mordbrand, rån och andra brott, som alltid medföra nämnda straffpåföljd, samt

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.

(Forts.)

underlåtenhet att under mer än ett år betala skatt. Å andra sidan framställas vid hävdandet av principen om medborgerliga skyldigheters fullgörande som villkor för medborgerliga rättigheter bl. a. följande handlingar: såsom ur den synpunkten mindre graverande än underlåten skattebetalning: anstiftande och deltagande i uppror eller upplopp, störande av gudstjänst, hemfridsbrott, oavsiktligt dråp, alla slag av misshandel, sedlighetsbrott, även mot minderåriga, samt ärekränkning, som icke innebär beskyllning för brott, ty för dessa förbrytelser kan den ifrågavarande straffpåföljden aldrig ådömas, hur försvärande omständigheterna än äro.

En mellanställning kommer att intagas av de brott som medföra påföljd endast när straffet uppgår till sex månaders straffarbete eller däröver och vilka icke alltid, utan endast i svårare fall, medföra förlust av rösträtt. Dit höra bl. a. stöld, bedrägeri och förskingring. Motionen, vars angivna syfte är inskräpande av medborgarplikten, innebär således att den som underlåter att betala skatt under mer än ett år alltid drabbas av rösträttens förlust, men att den som stjälar eller förskingrar kan få behålla sin rösträtt.

Så ha vi alla de olika brott och förseelser som upptagas i andra lagar än strafflagen och vilka icke medföra påföljd och således icke håller rösträttens förlust. Det må beträffande dem vara nog att peka på den mest groteska konsekvensen av förslaget om utskyldsstrecket. Den som falskdeklarerar, d. v. s. den som avsiktligt och med svek söker undandraga sig sin skattskyldighet, han förlorar icke sin rösträtt. Men den, som under mer än ett år icke kan betala sin skatt, han förlorar den.» — Jag har icke kunnat underlåta att till kammarens protokoll anföra detta uttalande.

Ser man därefter på högerreservationen, måste man säga, att där icke finnes sinne för några som helst förmildrande omständigheter, såvitt skattebetalningsskyldigheten angår. Sjukdom eller annan oförvållad oförmåga att fullgöra den skyldighet, som det här talas om, bör icke förekomma, menar man, oftare än på sin höjd en gång vart fjärde år. Därvidlag måste jag instämma med Stockholmsstidningen, då den säger, att detta är ett högst besynnerligt resonemang, när det är fråga om att beröva medborgarna den viktigaste medborgerliga rättigheten.

Emellertid är det klart, att ett bifall till högerns förslag skulle praktiskt taget utestänga alla dem, som häfta för oguldna utskylder. Inom utskottet ha vi ock alltid tidigare framhållit, att det knappast finns någon möjlighet att skilja på får och getter i detta hänseende. Herr Olsson i Kullenbergs-torp och de övriga ledamöterna av bondeförbundet anse likväl, att en sådan möjlighet föreligger. Men klart är, att i detta avseende stora svårigheter skulle komma att yppa sig. Och vilka bittra strider skulle det icke åstadkomma ute i kommunerna, även om det funnes en nämnd, som skulle ge sig in på att åtskilja dessa olika kategorier? Jag fruktar, att det i längden skulle bli en så gott som hopplös uppgift, åtminstone i ett stort antal kommuner.

I övrigt måste man väl ändå säga sig, att politisk rösträtt är en sak, skatteindrivningen en helt annan. Om det förslag till oppbördsreform, som för närvarande ligger ute på remiss, har dessutom utskottet sagt, att betänkandet utsänts för yttrande till olika myndigheter och korporationer, men att endast ett fåtal utlåtanden hittills inkommit till Kungl. Maj:t. »Det torde sålunda vara för tidigt», tillägger utskottet, »att nu yttra sig angående det resultat, vartill betänkandet kan leda.» Och detta synes man kunna vara överens om. Varken reservanterna i konstitutionsutskottet eller jag *vet* något om hur det slutligen kommer att bestämmas på detta område. I varje fall borde man väl kunna vara överens om att indrivningen är en sak, som samhället har att försöka utföra på ett sådant sätt, att icke alltför stora skattebelopp komma att bli utestående. I många kommuner har man det också för närvarande ordnat

på det sättet, att icke så stora belopp återstå, som ej indrivits. Men detta är som sagt en sak för sig. Att vara med och deltaga i de politiska valen, är en helt annan. I flertalet andra länder sammankopplas icke heller frågan om den politiska rösträtten med frågan om skattebetalningen.

Det har tidigare sagts, att vi socialdemokrater vid våra sammanträden i fackföreningarna alltid fordra »klar bok», d. v. s. att man betalt sina avgifter till föreningen. Precis samma princip, menar man, bör tillämpas beträffande samhället. Men det är väl ändå en betydlig skillnad mellan att frivilligt inträda i en förening och att vara medlem av samhället. Samhället föds man ju i.

Om det nu finnes en hel del personer, som av sjukdom eller andra orsaker ha svårt att betala sina skatter, föreligger det då någon rimlig anledning att utestänga dessa från rösträtt? Enligt min mening icke. Och om det är svårt — för att icke säga omöjligt — att något så när rättvist skilja den ena kategorien från den andra, är det klart, att man måste gilla det förslag, som en gång tidigare antagits av riksdagen, d. v. s. att i princip tillåta *alla* samhällsmedborgare utöva sin rösträtt. Förevarande utlåtande avser emellertid endast den *politiska* rösträtten — till frågan om den *kommunala* rösträtten återkomma vi senare.

Enligt min mening finns det alltså ingen anledning att på det område, som vi nu behandla, företaga någon ändring. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forssell: Herr talman! Vid det föreliggande betänkandet ha utskottets högerledamöter fogat en reservation, i vilken hemställes om en skrivelse till Konungen, att Konungen måtte anordna en utredning syftande till att skattebetalningsplikens fullgörande under tre av de sistförflutna fyra kalenderåren skall göras till villkor för politisk rösträtt och valbarhet. Detta förslag, som baserar sig på den av herr Magnusson i Tumhult väckta motionen, innebär ett nytt moment, ett nytt uppslag i den under många år förda diskussionen om förevarande spörsmål. Med ett sådant förslag tro sig högermännen ha gjort en, jag får säga, lycklig *syntes* av dels den ofrånkomliga grundsatsen, att mot en rättighet skall svara fullgjord skyldighet, dels hänsynstagandet till de så mycket omtalade oförvållade svårigheterna för vissa skattebetalare att betala sin skatt. Denna metod går alltså förbi de tidigare föreslagna metoderna, nämligen att *antingen* anordna en diskretionär prövning i det särskilda fallet, vilken befunnits måhända icke utan svårigheter kunna genomföras, *eller* ock att i lag fastställa vissa bestämda kategorier, vilka utan vidare skola uteslutas från rösträtt — något som kanske också kan vålla vedermödor, som icke kunna övervinnas.

Nu har man beträffande den föreslagna metoden — att så att säga bevilja ett fritt år av de fyra sista — gjort sig löjlig och påstått, att högern med detta skulle ha velat påstå, att sjukdom och annat sådant drabbar folk blott en gång vart fjärde år! Det är naturligtvis en grov förvanskning av den tankegång, som ligger bakom vårt uppslag. Ty tankegången är denna: en person kan drabbas ett år av oförvållade motgångar, som göra honom ur stånd att betala sin skatt, men om svårigheterna hålla på under två eller tre år, har vederbörande kommit in i en situation, som bra nära liknar den som en annan kategori medborgare befinner sig i, vilken grundlagen redan uteslutit från rösträtt, nämligen de som försatts i konkurs. Jag kan åtminstone för min del inte finna annat än att den omständigheten, att en person såsom gäldenär till samhället inte fullgör sina skyldigheter gentemot detta kanske under en följd av år, bra mycket liknar det förhållandet, att en enskild gäldenär icke till enskild borgenär fullgör sina skyldigheter. Jag tycker, att det är ganska sällsamt, att lagstiftning-

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

gen skall vara sådan, att enskild fordringsägare skall kunna försätta enskild gäldenär i ett status, där den senare förlorar sin rösträtt, men att skulden till samhället ej medför en sådan konsekvens — annat än i undantagsfall, ty det är ju praktiskt taget omöjligt för kronan att sätta ens ett begränsat antal skatteskolare i konkurs. Med dessa cessionanter, som stå under konkurs, har samhället intet som helst medlidande, och ändå måste man ju erkänna, att det är många, som råka i konkurs ganska oförvållat. Sjukdom kan även där ha varit vållande och en olycklig konjunktur, över vilken man inte kan råda, kan också ha förorsakat det hela, men där hyser man inte denna barmhärtighet. Vid sådant förhållande och med de redan i lag givna principiella utgångspunkterna anser jag det vara i sin ordning, att man inför strängare bestämmelse med avseende å skatteskolarna. Skatteskolare är naturligtvis ett hårt ord, när det gäller sådana, som drabbats av sjukdom och på denna grund inte kunna betala sin skatt, men de få finna sig i sitt öde, och när deras situation är så beträngd, är det ett samhällsintresse, att de i första hand skola reparera sina affärer och sedan ägna sig åt det allmänna. Detta är den ledande tankegången, och jag tror, att den är så riktig och grundad på gällande bestämmelser om konkurs, att man svårligen skall kunna på allvar avvisa denna tankegång.

Sedan har herr Sävström, utskottets mycket ärade vice ordförande, gjort gällande, att det här blir en disproportion mellan följden av uraktläten skattebetalning å ena sidan och följden av vissa i kriminallagarna upptagna brott och förseelser å andra sidan. Ja, då svarar jag på detta, att det är en annan fråga. Vilja herrarna i strafflagen införa påföljdsbestämmelser beträffande falskdeklaration och dylikt, är det en sak, som man mycket lätt kan ordna, men det har konstitutionsutskottet inte haft något att göra med. Konstitutionsutskottet har att göra med grundlagarna, och det blir en annan delegation av riksdagen, som får behandla frågan om eventuellt påföljdsstraffs införande beträffande vissa kategorier av förseelser. Denna sak skall nog kunna ordnas men i ett annat sammanhang. Jag har ingenting alls emot, att falskdeklaranter förlora sin rösträtt, men den frågan dryftas inte nu, den ha vi inte med att göra idag.

Slutligen har det sagts, att de nuvarande uppbördsbestämmelserna äro av den natur, att de medgiva ett effektivt indrivande av utskylderna. Herr Olsson i Kullenbergstorp har redan mycket riktigt svarat, att han då inte kan förstå, varför så många kostsamma utredningar pågått, jag tror sedan 1923 eller 1924. Jag skall icke trötta kammaren och förlänga debatten med att läsa upp fem hela sidor av dessa uppbördssakkunnigas betänkande, men jag vädjar till herrarna, om ni äro intresserade, att läsa sidorna 26—30 i de offentliga utredningarna för 1929, nr 17, tredje kapitlet, som heter »Erinringar mot uppbördsförfarande». Då få herrarna se, huru ineffektiva de nuvarande bestämmelserna äro.

Jag skall, som sagt, inte längre upptaga herrarnas tid. Jag tror, att saken är mogen för votering, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Ekman m. fl. avgivna reservationen.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade vice ordförande har redan erinrat om, att frågan om det politiska utskyldsstreckets återinförande börjar bli en gammal fråga. Den har diskuterats här i riksdagen åren 1918, 1921, 1924, 1926, 1928 och 1929. Den synes mig ganska starkt påminna om den gamle galten Särimmer, som slaktades varje kväll men varje morgon stod upp på nytt. Det skorrar kanske illa i en del öron, men det måtte vara så, att denna fråga på många håll betraktas såsom en valagitorisk tillgång, och ho vet, om Särimmer någonsin skattades så högt i gudarnas Valhall som det valfläsk, som ångar från denna fråga på bossarnas stora valmarknad.

Man säger som bondeförbundsreservanterna i dag, att kravet på fullgjord skattskyldighet såsom villkor för rösträtt ger uttryck åt en rättsuppfattning,

som är allmän inom en betydande del av Sveriges folk och från mig och mina meningsfränder, skall detta uttalande inte möta någon gensaga om man får uttrycka saken så, att det hos breda lager av vårt folk finns en sund rättskänsla, som kräver, att medborgerliga rättigheter skola motsvaras av ett lojalt fullgörande av medborgerliga skyldigheter. Men inför skattekravets förblindande kriterium är det, som om man alldeles glömde bort, att det finns även andra medborgerliga skyldigheter än att betala debetsedeln. Den ärade talare på stockholmsbanken, som nyss hade ordet, framhöll, att vi inom konstitutionsutskottet inte hade med denna fråga att göra, och det må vara sant. Men nu befinna vi oss inte inom konstitutionsutskottets väggar, utan vi äro både berättigade och skyldiga att vid frågans behandling se den i ett vidare sammanhang. I verkligheten ligger saken så till, att man glömmer bort, att för landets småfolk de indirekta skatterna i form av tullar och acciser, dessa indirekta skatter, som man nu ytterligare vill bringa i höjden, äro tyngre än de direkta skatterna, och dessa indirekta skatter undkommer ingen. Man talar inte om den betydelsefulla medborgarplikt, som fullgöres av alla i detta land, som utföra ett redligt arbete, av alla dem, som bilda hem och fostra barn eller som fullgöra värnplikt o. s. v. Man ropar på utskyldsstreck, men man talar inte om att, om en person deklarerar falskt och genom sin falskdeklaration undandraget samhället vilket stort skattebelopp som helst, behåller denne likväl sin rösträtt. Lika litet talar man om, att det kan förhålla sig på samma sätt med de medborgare i förtroendeställning, och sådana medborgare äro nu för tiden tyvärr inte sällsynta, som göra sig skyldiga till försringring av samhällets medel, de kunna beröva samhället skattemedel till högst betydande belopp men ändå behålla sin rösträtt. Det kan inte vara riktigt att blunda för dessa förhållanden, när man ropar på ett skatte-streck.

Vad rättskänslan beträffar, stannar den inte vid kravet på likhet i rätt och plikt. Om den inte lämnas alltför oupplyst, kräver den också, att ingen, som verkligen vill men av oförvållade orsaker inte kan betala sin skatt, därför skall förlora sin rösträtt. Högerledaren här i kammaren erkände detta redan i sin reservation år 1918. Medborgarrätt skall inte längre heta pengar i detta land, utan så långt ha vi hunnit, att det år 1921 kunde sägas i konstitutionsutskottet — uttalandet återfinnes även i det i dag föreliggande utlåtandet — att man vore på alla håll ense om att den oförvållade oförmågan att fullgöra skattskyldighet ej borde leda till rösträttens förlust. När vi kommit så långt, måste vi från principkravets höjd sänka oss ned till den praktiska frågan, huruvida det är möjligt att finna en framkomlig väg för att skilja skattesolkarna från de ofrivilligt skatteresterande och att göra detta på ett sådant stadium, att denna åtskillnad skall kunna inverka på rösträtten. Denna frågan har som bekant prövats av 1918 års sakkunniga, som vid sitt tillkallande uttryckligen anbefalldes att i fråga om utskyldsstreck vid utredningen om lämpliga riktlinjer för en reform taga till utgångspunkt andra kammarens vid 1917 års riksdag uttalade mening, att rösträtt inte bör förloras på grund av utebliven skattebetalning i sådana fall, då uteblivandet berott på den skattskyldiges sjukdom och oförvållade arbetslöshet eller andra liknande av honom själv icke vållade förhållanden. De sakkunniga, bland vilka också högern var representerad, förklarade i sitt betänkande den 14 november 1918, att den tänkta uppdelningsvägen inte var framkomlig. Högerns betrodde representant bland de sakkunniga, doktor Hildebrand, försäkrade bestämt, att man objektivt inte kan skilja mellan förvållad och oförvållad uraktlåtenhet att erlagga utskylder. »Det är helt enkelt otänkbart», förklarade han, »att åt någon myndighet eller åt enskild intygsgivare överlämna omprövningen därav.» Om denna uppfattning är riktig, kan man naturligtvis säga: Ja, då må den rättfärdige lida med den orätt-

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

färdige! Men inte kan det väl sägas, att det är någon allmän rättskänsla, som talar så, troligen inte heller någon statskloket! Skulle man inte snarare våga vända på saken och säga, att staten i längden får bättre av att ge med en viss frikostighet än att neka med uppenbar orätt.

Bondeförbundet har vägrat att godtaga de sakkunnigas utredning och bjudit på åtskilliga nya hugskott ungefär som en gummiboll, som så snart man klämmer in en fördjupning genast visar en annan. Hittills har emellertid inte visats, att de sakkunniga misstagit sig. Riksdagen torde ha gått den riktiga vägen, då man här som i de flesta andra länder sökt frågans lösning i sådana åtgärder vid taxerings- och uppbördsförfarandet, som skulle väsentligen reducera betydelsen av de skatteförsumligas ställning. I detta syfte tillkommo som bekant vissa bestämmelser i lagen om införsel i lön. Dessa bestämmelser gävo visserligen inte allt vad man hoppats, men de utgjorde dock ett steg i rätt riktning. Vidare begärde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t utredning och förslag rörande en mera rationell skatteuppbörd. Sakkunniga tillsattes år 1924. Deras arbete är nu färdigt, och skulle det inte vara lämpligt att avvakta resultatet av detta arbete, innan en ny utredning begäres eller igångsättes? Man kan ha olika meningar om de sakkunnigas förslag, man kan kritisera det hårt, som den ärade talaren på malmöhusbänken gjorde för en stund sedan, men inte bör det vara uteslutet att hoppas på ett uppbördsförfarande, som tar ut skatten av alla, som ha förmåga att betala. Man bör så mycket hellre kunna hoppas på en förbättring härvidlag, när det även inom industriarbetarnas led med växande eftertryck säges ifrån, det har jag på många håll erfarit, att den, som kan men ändå inte betalar sin skatt utan vältrar den över på andra kanske ännu svagare skuldror, är en dålig medborgare.

Slutligen, herr talman, får det inte glömmas, att det politiska utskyldsstreckets slopande ingick i den stora författningsuppgörelse, som träffades 1918. Denna uppgörelse bär inte bara Hjalmar Brantings signatur, den bär även högermannen Karl Swartz' namn. Den träffades under medverkan av alla partier, och högerens andrakammarledare förklarade här manligen, att han tog sin del av ansvaret för den kompromiss, som blivit ingången. Högern hade då i sin makt att fälla uppgörelsen. Första kammarens nationella parti räknade vid 1918 års urtima riksdag 86 medlemmar, och det fanns alltså en säker majoritet, som inte begagnades till ett desperat nej-sägande. Ännu 1926 stod högern på samma ståndpunkt som 1918 års sakkunniga. Det erkändes i den då av högern framförda motionen i den nu förevarande frågan, att den kritik, som i de sakkunnigas betänkande med förslag till revision av fattigvårds- och utskyldsstrecken riktades mot uppdelningsmetoden i syfte att undgå vissa av utskyldsstreckets verkliga eller förmenade olägenheter, torde kunna betraktas såsom »fullt övertygande».

Vad bondeförbundet beträffar kan visserligen den ärade talaren på malmöhusbänken svära sig fri. Han har i denna fråga som så ofta eljest opererat på egen hand. Han har bekant sig tillhöra en förkrossande minoritet, och han har åtminstone någon gång räknat med möjligheten att i denna fråga stå fullkomligt ensam. Men bondeförbundet som partigrupp kan inte göra sig urarva i 1918 års författningsuppgörelse. Bondeförbundets ledare talade i frågan, när denna behandlades här i kammaren, men han yrkade icke avslag.

Uppgörelsen var en krompromiss, och en sådan ger ju aldrig fullt ut vad man hoppas eller önskar. Jag tror dock icke, att det ur samhällsbevarande synpunkt är klokt att nu söka bryta kompromissen. Nej, låt oss i stället söka bygga vidare på den samförståndsgrund, som då lades. Låt oss avstå från de mest demagogiska motionerna och låt oss öppet erkänna, att det vi nu syssla med, det är ett valpolitiskt nödmynt, som icke borde vara gångbart i en upplyst demokrati.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till konstitutionsutskottets *I fråga om bestämmelserna avslagsyrkande.* *beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.*

Herr Persson i Trången: Herr talman! Då jag inte kunnat följa utskottsmajoritetens mening vid nu förevarande ärendes behandling i utskottet, så skall jag be att få tillkännagiva de synpunkter, som för mig varit vägledande, då jag tagit ställning till detta spörsmål.

Vid alla de tillfällen, då denna fråga varit uppe i riksdagen, har det rätt enighet därom, att de egentliga skatteskokarna borde, om det låte sig göra, avstängas från att deltaga i valen och därmed också från att vara med om att bestämma om samhällets angelägenheter. På den punkten tycks det alltså inte ha rätt någon särmening, men däremot har det alltid framhållits hur svårlost problemet är så till vida, som de, vilka genom oförvållade svårigheter ej kunnat betala sin skatt, icke borde betraktas såsom mindervärdiga samhällsmedlemmar utan borde åtnjuta rösträtt i likhet med övriga medborgare. Jag för min del tror dock, att det skulle vara möjligt att göra ett så rättvist särskiljande som man överhuvud taget kan begära mellan de olika kategorierna av icke skattebetalande medborgare, därest man verkligen på allvar ägnade sig åt att lösa detta problem.

Nu ha bondeförbundets representanter i utskottet reserverat sig och framhållit, att en förnyad utredning av frågan borde verkställas i här angivna syfte. Jag hyser den personliga uppfattningen, att man inte bör betrakta detta problem som olösligt, och jag tror att denna min uppfattning är välgrundad. Man har ju spörsmål, som äro mycket mera invecklade och mycket mera svårösta, enligt mitt sätt att se på denna fråga, och vilka dock kunnat lösas till allmän belåtenhet. Varför skulle det då inte gå i detta fallet? Jag tror till och med, att om man nöjer sig med en så enkel åtgärd som att överlämna denna prövningsrätt till kommunalnämnderna ute i landet, så skulle man enligt min övertygelse, med den ansvarskänsla, som dessa nämnder i regel besitta, kunna gå i land med uppgiften och det skulle inte bli någon fara för att kommunalnämnderna på ett otillbörligt sätt skulle utöva en sådan befogenhet gentemot dem, som av en eller annan orsak varit oförmögna att betala sina utskylder. Den marginal, som därvidlag komme att tillämpas, skulle, därom är jag också övertygad, bli tillräckligt vid för att trygga deras rösträtt, som på grund av sjukdom eller andra svårigheter blivit urståndsatta att betala sin skatt. Jag tror inte det skulle kunna tänkas något fall, då man härvidlag skulle döma för hårt.

Jag hyser sålunda den uppfattningen, att om man skulle komma till det resultatet, att ingen annan utväg stode till buds än att överlämna avgörandet av denna fråga åt kommunalnämnderna, så skulle man helt visst komma att åtnöja sig med det avgörande, som på detta sätt skulle träffas.

Det har nämnts av några föregående talare, att det finnes andra saker, som man bör tänka på, innan man tar itu med detta spörsmål. Man bör tänka på, säges det, att det finnes en hel del brottsliga gärningar, som icke hava rösträttens förlust till påföljd. Jag erkänner, att denna invändning kan ha ett visst fog, och ingen vill väl bestrida, att icke det är en sak att peka på. Men jag kan inte förstå, att det förstnämnda spörsmålet behöver lösas i samband med det nu föreliggande, ty det förra berör ju sakförhållanden, vilka man får taga upp och pröva var för sig. Jag vill icke bestrida, att det vid tillämpningen av vissa straffbestämmelser också borde kunna tagas i överbägande, i vad mån påföljd i form av förlorad rösträtt bör inträda, men jag kan icke förstå, att detta skall behöva höra ihop med den nu föreliggande frågan och rättas till, innan man ger sig in på nu avhandlade spörsmål.

Jag vill vidare säga, att bondeförbundet icke är att likna vid en boll, som hoppar hit och dit, såsom herr Olsson i Mora yttrade, ty såvitt jag känner till,

(Forts.)

*I fråga om be-
stämmelserna
beträffande
fullgjord
skatteplikt
såsom villkor
för rösträtt.
(Forts.)*

har bondeförbundet intagit samma ståndpunkt vid alla de tillfällen, då denna fråga varit föremål för riksdagens prövning. En rättsuppfattning som nog icke heller kommer att övergivnas.

Med dessa få erinringar och med angivande av dessa skäl, som för mig varit främst bestämmande vid utskottsbehandlingen av frågan, vill jag hänvisa till den reservation av herr P. J. Gustafsson i Benestad och mig, som fogats till utskottets betänkande, och jag ber nu att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Flyg: Herr talman! Jag finner, att samtliga de talare, alltifrån herr Olsson i Kullenbergstorp, som talat för bifall till de här föreliggande motionerna, ha ansträngt sig att med sina anföranden dölja det verkliga syftet och den klart reaktionära tendensen i de förslag och motioner, som här ha förts fram. Herr Olsson i Kullenbergstorp sökte exempelvis i sitt korta anförande att framställa sin motion såsom syftande till att minska skatteskolarnas antal. Förutsättningen för att överhuvud kunna resonera på det sättet är dock, att man kan utgå ifrån, att lusten och viljan att deltaga i de politiska valen är så stor och så stark, att dessa skattesolkare, som på grund av olika omständigheter icke kunnat erlägga sin skatt, skulle i högre grad, än nu är fallet, anstränga sig för att betala skatten och därigenom undgå att förlora sin rösträtt. Detta resonemang är fullständigt felaktigt och avser blott att dölja den verkligt reaktionära tendensen och karaktären hos föreliggande motioner. Allt vad man syftar till är, att de fattigaste, de arbetslösa, dessa vilkas antal är mycket stort och som brottas med mycket stora ekonomiska svårigheter, skulle avstängas och berövas möjligheten att göra sin vilja gällande och utöva sin rösträtt vid de tillfällen, då detta eljest skulle kunnat ske. Jag måste säga, att herr Forssells resonemang, som jag till en början lyssnade till med ett visst intresse, icke kunde på något sätt övertyga mig om, att det låg något annat bakom dessa framställningar än vad jag nu har sagt.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på något, som tidigare nämnts här, nämligen de indirekta skatterna. Alla de, som skulle avstängas från rösträtt i händelse denna skulle inskränkas på sätt här föreslagits, få erlägga dessa indirekta skatter. Redan 1913 och 1914 kunde man räkna med att en lantarbetarfamilj hade att bära en indirekt skattebörda på mellan 100 och 200 kronor, och denna indirekta skatt har säkerligen icke minskats sedan dess. Det kan vara skäl att ihågkomma, då man ser på de nu pågående strävanden, som bl. a. herr Forssells parti vid denna riksdag går in för med all kraft, nämligen de nya tullpålågorna, det kan vara skäl att ihågkomma, säger jag, att det är på dessa fattiga människor, som man vill lägga de nya bördorna samtidigt som man vill avstänga dem från deras politiska rättigheter.

Herr Forssell och hans partifränder stoltserade vid senaste valet med en statistik, enligt vilken högern tillförts 150,000 arbetarröster och av dessa minst 100,000 lantarbetarröster. Vill man drabba även dessa valmän med dessa förslag? Jag tror, att högern får räkna med, att även bland dessa människor finnes en hel del folk, som ha svårt att fullgöra sin skatteplikt.

Herr Sävström erinrade i sitt anförande om att man brukar på borgerligt håll göra jämförelse mellan de kontingenter, som arbetarna ha att erlägga till sina fackföreningar, och den skatt, som betalas till samhället. Jag vill därtill erinra om, att en arbetslös har sin fackföreningsbok fristämplad, och i och med detsamma är han klar. Han har alla sina rättigheter kvar, och man sätter inte i detta fall likhetstecken mellan till fullo erlagd avgift till föreningen och den rättighet han har såsom fackföreningsmedlem.

Till sist skulle jag vilja fästa uppmärksamheten vid att man ur andra kammarrens eget intresse icke borde gå in för att söka beskära den allmänna rösträtt, som finnes, denna rätt att deltaga i de politiska valen. Faktiskt är det

så, att lusten att deltaga i dessa val icke är i stigande. Det förhåller sig tvärtom på det sättet, att det gäller för varje meningsriktning, som vill göra sig gällande vid valen, att sätta till alla krafter för att få fram sina väljare. Den allmänna olusten för parlamenten är på grund av olika omständigheter, som jag nu icke skall närmare gå in på, av den art, att man med hänsyn härtill snarare borde gå i en motsatt riktning och uppmuntra och underlätta möjligheterna att deltaga i valen. Hela utvecklingen, tiden själv, talar för marsch i en riktning, som är rakt motsatt den, herr Olsson i Kullenbergstorp och hans meningsfränder på högerhåll i detta fall vilja gå.

Nu har någon, jag tror det var herr Olsson i Mora, nämnt året 1918 och erinrat om, att högern då icke opponerade sig mot utan tvärtom gick in för vad man i dag riktar sig emot. Jag vill då påpeka, att skillnaden mellan då och nu säkerligen är den, att man på den tiden kände sig på högerkanten mera osäker i sadeln än vad man gör nu. Då var det oro ute i världen, och att den allmänna rösträttsreformen då genomfördes, berodde nog mest på osäkerhetstillståndet i Tyskland, som i sin tur alstrade oro här hemma. I dag återigen känner man sig sitta säkrare, och i samma moment framträda också de reaktionära tendenser, som ligga bakom denna motion och andra motioner av annan art men med samma karaktär och vilka senare komma på riksdagens bord. Alla dylika försök, det nu förevarande liksom övriga av annan art, men med samma karaktär, måste enligt min mening bestämt avvisas. Det är ett allmänt arbetarintresse bakom ett sådant krav.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Vad då först den siste ärade talaren beträffar så skall jag icke alls bemöta honom, ty våra åskådningar äro så långt åtskilda, att det verkligen inte är skäl i att uppehålla kammarens tid med att utveckla skälen mot hans åsikt. Han får därför, åtminstone för mig, stå totalt oemotsagd.

Konstitutionsutskottets ärade vice ordförande uttalade beträffande den där mycket omtalade uppdelningen mellan dem, som oförvällat blivit urståndsatta att betala sin skatt, och övriga, som icke betalt skatten, att — jag antecknade hans ord — »det är knappast ingen möjlighet att göra det». Det är ett egendomligt uttryck det där: »knappast ingen möjlighet». Den där satsen är icke absolut klar, men hur jag egentligen skall tolka den, är jag icke riktigt viss om. Kanske är meningen den, att det icke är riktigt absolut omöjligt att verkställa en sådan uppdelning, och då mötas vi ju på den punkten. Han säger emellertid, att han vill ingen ändring ha, och då får jag väl antaga, att han inte vill göra något för att skilja dessa båda kategorier åt.

Såväl herr Sävström som herr Olsson i Mora talade också om falskdeklaranter, och när konstitutionsutskottets ärade vice ordförande var inne på den bogen, tänkte jag i mitt stilla sinne: Den saken skola vi väl kunna bota, vi få väl väcka en motion, när det blir tid att tänka på den saken. Men då får jag kanske också herr Sävström mot mig. Han sade ju, att rösträtten är universell, och då få vi väl inte utesluta falskdeklaranterna heller. Är det några flera kategorier herr Sävström vill ha med, om han tilläventyrs reflekterar på vårt förslag? Jag skall gärna gå in på en kompromiss med herr Sävström och tillmötesgå honom i detta hänseende. Jag är icke omöjlig i det avseendet, det försäkrar jag.

Sin vana trogen tog herr Olsson i Mora till mycket, och han talade om valfläsk. Är det en rätt, som serveras i det frisinna partiet? Den serveras åtminstone icke i bondeförbundet. Den rätten är alldeles okänd där, och den får stå för hans egen räkning. Sedan var han inne på 1918 års sakkunnigekommitté. Ja, vad sade de sakkunniga? Jo de sade, att det var så många, som föllo för utskyldsstrecket så att det antalet måste skäras ner. Det fanns

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.
(Forts.)

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.

(Forts.)

ingen annan levandes råd än att stryka bort skattestrecket. Det var genomgående kontentan i deras yttrande. Om herrarna slå upp och läsa deras yttrande, skola ni finna till och med precis samma ord, som jag här har sagt. Det är väl icke rimligt att böja sig för ett sådant skäl.

Jag förstår väl att herrarna kanske i åtskilliga år framåt komma att stå som segrare emot det här förslaget, men jag är av den bestämda övertygelsen — jag är en så stark optimist — att det blir med herrarna som med israeliterna i öknen. Det blev ju icke så synnerligen många, som kommo in i Kanaans land utan de försvunno, och på samma sätt kommer det att gå för dem, som voro med 1918. När dessa falla bort så småningom så kommer till äventyrs till riksdagen folk, som har vanligt bondeförnuft och som säger: Skall jag utöva den fulla medborgarrätten, så måste jag fullgöra den plikt, som jag är skyldig att fullgöra, d. v. s. bland annat betala min skatt. Det är detta, som vi ha hävdad hela tiden.

När talare här säga, att vi vilja ha detta till en skatteindrivningsåtgärd, så vill jag säga, att jag har protesterat hela tiden mot ett sådant betraktelsesätt. Det var bland andra samme talare, som uppträdde mot mig i fjol, som så starkt ville driva in saken på den bogen, att det hängde samman med uppborren av skatterna, och jag gick bestämt emot honom även då. Herrarna komma med skäl emot mig, som jag aldrig kunnat giva anledning till. Jag tror i alla fall, att den här förändringen har framtiden för sig och därför, herr talman, har jag icke den minsta svårighet att vidhålla mitt yrkande.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Utgången av frågan torde vara klar och tydlig, men jag kan dock icke underlåta att säga några ord i alla fall.

Den gången man slopade såväl det kommunala som det politiska skattestrecket tyckte jag, att man gick för långt, och det tror jag att många äro villiga att erkänna efteråt. Men tidsläget var sådant och man kan säga, att hela Europa då var liksom i ett upplösningstillstånd, och det gick att driva igenom snart sagt vad som helst. Men tiderna förändras. Man stadgade sig, och när man nu funderar tillbaka en smula, undrar man, om det icke i alla fall borde finnas ett ordentligt skattestreck här i Sverige. Jag är i viss mån tilltalad av den reservation, som herr Gustafsson och herr Persson i Trången här ha avgivit, och som går ut på att man skulle få en ytterligare utredning. Jag tror, att det skulle vara möjligt att kunna skilja mellan s. k. oförvållade skatteskolare och övriga skatteskolare. Nu ligger emellertid frågan så till, att det har pågått en utredning om hur man skulle kunna komma åt dessa skatteskolare i gemen, och den frågan kommer ju sedan på riksdagens bord, och under sådana förhållanden är det ju otänkbart att i dag fatta positivt beslut i den här frågan. Men skulle riksdagen vilja gå in för att på ett effektivt sätt nå dessa skatteskolare, tycker jag, att man borde gå den väg, som här är föreslagen av nyssnämnda reservanter.

Jag har herr talman intet yrkande.

Herr Edberg: Då jag icke tillhör konstitutionsutskottet, skulle jag icke ha yttrat mig i denna fråga, om det icke hade varit därför, att en viss talare uppträtt här och försökt snedvrída, vad vi i bondeförbundet gjort 1918 i den här frågan.

Först vill jag emellertid säga några ord med anledning av herr Sävströms yttrande. Han yttrade nämligen, att om riksdagen skulle gå med på den utredning, som bondeförbundet här har påyrkat, skulle det skapas bittra strider. Jag skulle vilja vända om det och säga, att sakernas nuvarande tillstånd skapar ganska bittra erfarenheter i kommunerna, ty det är väl ändå så, mina damer och herrar, att vi litet var känna till, att det finnes många personer, som gott

skulle kunna betala sina utskylder men som icke göra det, under det att andra ordentliga och hederliga personer kanske taga sista skärven för att kunna betala sina utskylder och på så sätt fullgöra sina medborgerliga skyldigheter. Jag läste i höstas i Socialdemokraten, som ju anses vara en mycket vederhäftig tidning, att partiet hade tillförts en fjärdedels miljon väljare på grund av skattestreckets slopande, och jag tror, att socialdemokraternas motstånd mot skattestreckets återinförande innerst inne bottnar just i denna omständighet.

I fråga om bestämmelserna beträffande fullgjord skatteplikt såsom villkor för rösträtt.

(Forts.)

Jag skulle kunna från Medelpad anföra ett mycket eklatant exempel men tiden tillåter mig icke detta. Jag kan kanske få fram den saken i ett annat sammanhang. Men orsaken varför jag begärde ordet var, att herr Olsson i Mora betonade, att bondeförbundet för sin del icke 1918 yrkade avslag på frågan om utskyldsstreckets borttagande. Jag vill för min del erkänna, att detta visserligen är riktigt så till vida, som bondeförbundets dåvarande ordförande, herr Nilsson i Vibberbo, icke yrkade avslag, men herr Olsson i Mora vet lika väl som jag, att bondeförbundet var det enda parti, som sade nej, därför att man var på det klara med att en sådan reform, så som den då var utformad, skulle lända till olycka för vårt land. Jag är fullt ense med en föregående talare — det var herr Olsson i Kullenbergstorp — om att det säkert kommer andra män till riksdagen, som komma att tillrättalägga, vad som riksdagen beslutade 1918 på detta område. Jag vill därför på det kraftigaste tillbakavisa, vad herr Olsson i Mora sade, att bondeförbundet är en gummiboll, som man kan klämma på precis som det passar. Den principiella ståndpunkt, som vi intogo 1918, ha vi intagit från begynnelsen i denna fråga och den ha vi alltjämt vidhållit. Det var detta, som jag ville inrista i riksdagsprotokollet, så att icke herr Olssons i Mora anförande här står oemotsagt. Visserligen står det icke i protokollet för år 1918, att bondeförbundets dåvarande ordförande yrkade avslag, men vi alla i bondeförbundet röstade avslag och vi voro då tillsammans 9 stycken i riksdagen.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Den siste ärade talaren tycktes vilja anmäla missnöje med min uppgift, att ordföranden i bondeförbundets niomannagrupp vid 1918 års riksdag icke framställde något avslagsyrkande mot den författningsuppställning, som då låg på kammarens bord. Med anledning härav ber jag att få hänvisa till andra kammarens protokoll för år 1918, nr 18 sid. 20, där herr Edberg kan läsa sin partiledares anförande. Detta protokoll bestyrker riktigheten av min uppgift, att något avslagsyrkande icke framställdes från bondeförbundets sida. Något annat har jag icke yttrat, och hur de enskilda medlemmarna av bondeförbundet röstade, därom upplyser icke protokollet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr K. J. Ekman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Per J. Gustafsson och Persson i Trången; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Olsson i Kullenbergstorp begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

I fråga om be-
stämnelserna
beträffande
fullgjord
skatteplikt
såsom villkor
för rösträtt.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Per J. Gustafsson och Persson i Trängen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att vid föredragningen allenast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslag till
handelsflottans
befälsskolor.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 8*, angående anslag till handelsflottans befälsskolor, yttrade:

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt under den nu ifrågavarande punkten, avser staten för navigationsskolorna. I förhållande till gällande stat innebär förslaget jämförelsevis få och obetydliga förändringar. De huvudsakliga ändringarna äro inrättandet av tre ordinarie lärarebefattningar i maskinistklasserna med ty åtföljande minskning av anslaget för extralärare. Vidare har förslagits den anordningen, att å maskinistavdelningarna en av lärarna tillika skall vara avdelningsföreståndare och dessutom ännu ett par andra obetydliga ändringar. Ja, en sak bör jag också nämna, och det är, att man även föreslår indragning av första maskinistklassen i Härnösand. Emellertid, denna ändrade stat avser ju att bereda möjligheter till den omorganisation av undervisningsväsendet vid navigationsskolorna, som på alla håll torde anses vara synnerligen behöflig och trängande.

För att sätta riksdagen in i vissa riktlinjer för denna omorganisation har i propositionen redogjorts för de utredningar, som i sådant avseende förebragts dels av tvenne av kommerskollegium tillkallade kommittéer, dels sedan av kommerskollegium, som överarbetat sakkunnigebetänkandena, delvis med ledning av infordrade yttranden. Det förefaller nu, som om statsutskottets anmärkningar emot Kungl. Maj:ts förslag mindre riktade sig mot själva förslaget till stat och mera vände sig mot de, jag kan säga, utkast till omorganisation av undervisningen, för vilken i propositionen redogjorts. I fråga om staten tyckes det egentligen bara vara ett spörsmål, beträffande vilket några mera avsevärda tvivelsmål kunna råda, nämligen frågan om slopandet av första maskinistklassen vid skolan i Härnösand. Men på den punkten låter utskottet oss icke veta, vad utskottet har för uppfattning. Däremot framgår det med ganska stor tydlighet, att utskottet just beträffande följdbestämmelserna rörande undervisningens anordnande m. m. har vissa funderingar, som utskottet önskar böra beaktas, när frågan härom av Kungl. Maj:t skall avgöras. Jag vågar för min del

ifrågasätta, huruvida det icke hade varit väl så bra och för sakens befordran tjänligare, om utskottet hade föreslagit riksdagen att antaga statförslaget med den modifikation, som utskottet tilläventyrs ansett lämplig och inskränkt sig till att till Kungl. Maj:ts ledning framhålla de synpunkter beträffande undervisningsfrågorna, som utskottet anser böra beaktas. Jag tror, att man därigenom hade vunnit tid, och man hade då också haft klarare linjer, när ståndpunkt skall tagas till frågan om undervisningens anordnande. Emellertid, då det står ett enhälligt utskott bakom utlåtandet, förstår jag, att det icke är möjligt att åstadkomma något annat resultat, och kanske är icke så stor skada därmed skedd, då Kungl. Maj:t i alla fall icke kunnat framlägga förslag i en punkt, som det ju hade varit önskligt att få avgjord samtidigt med att beslut fattades rörande statförslaget, nämligen frågan om maskinlaboratorierna, som anses behövliga för att undervisningen i maskinistavdelningarna skall få önskvärd praktisk inriktning och påtaglighet.

Emellertid tillåter jag mig att på ett par punkter bemöta vad utskottet yttrat. Då utskottet icke anser sig kunna tillråda, att riksdagen för närvarande fattar ståndpunkt till den föreliggande frågan, så synes det vara två huvudskäl, som utskottet stöder sig på. För det första reagerar utskottet mot kommerskollegii förslag om förlängning av kurserna på maskinistavdelningen. Utskottet förmenar att den redan rådande bristen på maskinister, särskilt andra-klassmaskinister, kommer att ökas genom den föreslagna förlängningen av kurserna. Mina herrar, jag tror, att det förhåller sig alldeles tvärtom. Jag tror, att en av orsakerna varför det förefaller så litet lockande för ungdomar att söka in i dessa maskinistklasser just är den att undervisningen där för närvarande är så oerhört koncentrerad, att det på den korta tid, som står till buds, nämligen 7 resp. 8 månader, är mycket svårt för pojarna att förvärva nödiga insikter. Att jag har rätt, när jag säger detta, visas därav att kuggningsprocenten är så stor att den uppgår till icke mindre än 20. Nu har Kungl. Maj:t, såsom framgår av propositionen, ännu icke tagit ståndpunkt till denna fråga. Man har tänkt sig i kommerskollegium en förlängning av undervisningen med en, säger en, månad i var och en av de båda högsta maskinistklasserna. Finnes det någon rimlig anledning förmoda, att en förlängning av kurserna på en månad med den bättre anordning av undervisningen, som därav kan möjliggöras och den minskade kuggningsprocent som därav kan följa, skall verka avskräckande för aspiranter att söka sig dit. Ett sådant påstående tror jag innebära en väsentlig överdrift.

Det är en annan anmärkning i utskottets utlåtande, som jag icke heller anser mig böra gå förbi. Utskottet säger, att utskottet funnit det vara en brist att ingen egentlig representant för rederinäringen haft tillfälle att under visst skede av utredningsarbetet medverka i detsamma. Jag ber att få uttrycka min förvåning över en sådan kritik mot kommerskollegium. — Det är nämligen kommerskollegium, som tillkallat de sakkunniga. — Man är annars icke precis van vid, att kommerskollegium beskylls för att åsidosätta rederinäringens krav. Från visst håll har man tidigare tvärtom gjort gällande, att det kanske varit alltför mycket rederisynpunkter, som tagit sig uttryck i kommerskollegii utredningar, ehuru jag för min del icke kan dela den uppfattningen. Nu ber jag i anledning av utskottets anmärkning få framhålla, att en av de av kommerskollegium tillkallade sakkunniga var vice ordförande i Stockholms rederiförening. Han torde alltså vara en representant för rederinäringen även i egentlig mening. Vad utredningen rörande maskinistavdelningarna angår så har den verkställts av fackmän på detta område jämte en representant för maskinbefälsförbundet. Men jag vill erinra om att resultatet av denna utredning varit remitterat till Sveriges redareförening liksom till Sveriges allmänna sjöfartsförening. Överhuvud har jag i motsats till utskottet det intrycket att

Ang.
anslag till
handelsflottans
befälskolor.
(Forts.)

utredningarna verkstälts med den allsidighet, som ämnets vikt och betydelse har krävt.

Jag har bara velat beröra dessa anmärkningar i utskottets yttrande och tillåter mig slutligen säga, att det icke förefaller mig vara fullt klara direktiv, som detta ger Kungl. Maj:t för förnyad utredning av ämnet.

Herr **Jansson** i Falun: Det är klart, att herr statsrådet kan känna sig missnöjd över att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka det föreliggande förslaget. Att så icke skett, har dock icke berott på att vi hyst någon ovilja mot själva saken, utan det har föranletts av de olika synpunkter, som framhållits i de motioner, som väckts angående denna omorganisationsfråga. Vi ansågo, att de synpunkter, som framförts i dessa motioner, voro av den art, att man borde vid omorganisationen även beakta dem och att de borde komma till omprövning inom departementet och av Kungl. Maj:t, innan riksdagen fattade någon definitiv ståndpunkt i själva sakfrågan. Det är väsentligen dessa skäl, som åtminstone för mig, varit avgörande, då jag nu velat skjuta på frågan. Vidare har departementschefen själv i proposition omförmålt, att någon slutgiltig omorganisation icke torde komma till stånd, förrän även frågan om laboratorierna blivit klarlagd. Det heter därom på sid. 50/51 i propositionen på följande sätt: »Ehuru jag icke vill bestrida riktigheten härav» — det gäller här laboratorierna — »anser jag dock att denna fråga bör bli föremål för ytterligare utredning, varvid även möjligheten av andra lösningar än de ovan berörda må tagas i övervägande.» Och sedan kommer man fram till att den saken skall kunna ordnas till nästkommande års riksdag. Jag menar sålunda, att icke så stor skada är skedd, om man skjuter på frågan.

Utskottet har, såvitt jag förstår, visat den allra största välvilja och förståelse för att det är av nöden att sjöfartsnäringen får tillgång till den personal, som för driftens behöriga uppehållande kan vara nödvändig och behövlig. Men man kan icke frigöra sig från det intrycket, att maskinistintressena synas ha varit väl starkt företrädna inom den utredningsdelegation, som haft denna fråga om hand. Man frågar sig — åtminstone ha vissa av motionärerna gjort sig den frågan — huruvida det t. ex. kan vara lämpligt, att realskolexamen skulle kunna uppväga den sjötjänstgöring, som man sagt vara nödvändig för vinnande av skepparebrev eller behörighetsbevis. För den, som är lekman på området och icke tillräckligt inne i spörsmålet, är det självklart, att man är ytterst försiktig, då det gäller att taga ståndpunkt till denna sak. Då från mycket sakkunnigt håll framkommit sådana erinringar, som här varit fallet, så synes det vara klokare att skjuta på frågan och få den ytterligare övervägd, innan man går in för ett slutgiltigt fastställande av organisationen.

Att vi icke gjort någon förändring i själva staten, säger sig självt, då vi ju gått in för att bibehålla navigationsskolorna i deras nuvarande organisation och omfattning. Vi ha ansett oss stå på den säkra sidan, när vi tillstyrkt den stat, som är gällande för innevarande budgetår. I fråga om driftkostnaderna ha vi dock ansett, att vissa saker voro av den art, att man redan nu borde kunna i största möjliga utsträckning tillstyrka vad Kungl. Maj:t begärt. Jag syftar då närmast på anslaget å 15,000 kronor för anskaffning av radiopejlingsapparater och även på bidraget till skeppstjänstgöring för att lindra den stora åderlåtning, som handels- och sjöfartsfonden lidit under de gångna åren.

Ja, detta har huvudsakligen varit de synpunkter, som för mig varit de avgörande, då jag gått att taga ställning till denna fråga. Jag är övertygad om att departementschefen, om han återkommer med förslaget ett annat år, icke skall möta stora svårigheter att få förslaget igenom. Men det är önskvärt, att därvid samtliga på organisationsfrågan inverkan omständigheter tagas

med i ett sammanhang, så att man kan göra sig en föreställning om, vilka de verkliga kostnaderna komma att bli.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15, angående anslag till patent- och registreringsverket.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, med godkännande av det utav departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 3 januari 1930 förordade förslaget till stat för patent- och registreringsverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1930, höja det ordinarie förslagsanslaget till ämbetsverket, nu 1,162,700 kronor, med 6,000 kronor till 1,168,700 kronor.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebar allenast den ändring i staten för patent- och registreringsverket, att anslaget till pensioner åt avskedade tjänstemän höjts med 6,000 kronor eller från 40,000 till 46,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft de likalydande motionerna nr 180 inom första kammaren av herrar *Almkvist* och *Schlyter* samt nr 222 inom andra kammaren av herrar *Ekman* och *Forssell*, vari föreslagits, att fyra förste byråingenjörbefattningar å patent- och registreringsverkets stat måtte från och med den 1 juli 1930 uppflyttas från 24:e till 26:e lönegraden, att å samma stat en byrådirektörsbefattning måtte inrättas å verkets aktiebolagsavdelning, likaledes från nyss angivna tid, samt att riksdagen i följd härav måtte besluta höja det ordinarie förslagsanslaget till patent- och registreringsverket, nu 1,162,700 kronor, med 5,460 kronor till 1,168,160 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid punkten fogad reservation hade herrar *Rosén*, *Anderson* i Råstock, *Bengtsson* i Norup och *Järte* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda motioner måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare vid patent- och registreringsverket på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör	A 3
20 byrådirektörer	B 28
4 förste byråingenjörer	B 26
2 skrivbiträden	B 2;

Ang.
anslag till
handelsflottans
befälsskolor.
(Forts.)

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

b) godkänna följande stat för patent- och registreringsverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1930:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	509,190
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, vikariats- ersättningar m. m., förslagsvis	»	216,970
Renskrivning och skrivmaterialier, fastighetens underhåll. bränsle, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll, m. m., förslagsvis	»	72,000
Publikationer, efter avdrag av influtna prenumerationsav- gifter och dylikt, kungörelser, böcker och tidskrifter samt bindningskostnader, förslagsvis	»	180,000
Återställda registreringsavgifter, förslagsvis	»	16,000
Bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern, för- slagsvis	»	2,600
Avlöning åt en å övergångsstat uppförd registrator	»	6,400
Pensioner åt avskedade tjänstemän, förslagsvis	»	46,000
Dyrtidstillägg, förslagsvis	»	125,000

Summa kronor 1,174,160.

samt

c) höja det ordinarie förslagsanslaget till patent- och registreringsverket, nu 1,162,700 kronor, med 11,460 kronor till 1,174,160 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Denna fråga är av mycket liten ekonomisk räckvidd vad staten beträffar, men för de tjänstemän, varom det i detta speciella fall är fråga, har den en så mycket större betydelse. Jag har för min del icke kunnat finna det vara med rättvisa och billighet förenligt, att man i år ånyo skulle från statsutskottet, såsom skett så många gånger förut, åberopa omorganisationsmotivet för att icke göra någonting.

Om man ser efter, hur det förhåller sig med de befattningshavare, det här gäller, så skall man finna, att vad beträffar byrådirektörsbefattningen, har innehavaren av den fått sitta på extra stat hela fjorton år. Han har undan för undan av olika utredningsmän och kommittéer så att säga fått löfte om att bli uppförd på ordinarie stat. Jag är inte säker på om han inte en gång t. o. m. fått ett ganska bastant löfte av vederbörande departementschef, men om den saken kan jag icke uttala mig bestämt. Jag tror mig dock veta, att sympatierna många gånger även inom regeringskretsar legat för att verkligen åstadkomma rättelse i detta fall.

Vad sedan gäller frågan om uppflyttning av de fyra förste byråingenjörerna i högre lönegrad, så kan man konstatera, att vederbörande instanser ansett detta krav vara rättvist. Ja, det har t. o. m. vid ett tillfälle anförts, att om en sådan uppflyttning kom till stånd, så borde den få retroaktiv verkan. Nu vet man ju, att alla dessa besparingssakkunniga, som tid efter annan varit tillsatta, så småningom tycks ha förlorat lusten — eller vad det nu kan vara — att verkligen göra någonting, och för närvarande finns det, såvitt inte Kungl. Maj:t på allra sista tiden vidtagit någon åtgärd, inga personer kvar, som arbeta på detta område. Under sådana förhållanden och när man dessutom har fått klart för sig, att den omtalade omorganisationen i varje fall icke gärna kan föranleda någon ändring i de här ifrågavarande befattningshavarnas tjänsteställning, så förstår jag uppriktigt sagt inte, varför man nu skall vänta längre.

Då bakom motionen om denna sak finnes en här närvarande ledamot av kammaren, som kammaren väl måste respektera särskilt i hans egenskap av löne-

expert, skall jag inskränka mig till det nu sagda och, under uttalande av att jag finner det av motionärerna framförda kravet rättvist och billigt, yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

*Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)*

Herr **Jansson** i Falun: Detta är icke någon ny fråga, utan den har varit uppe nästan vartenda år alltsedan år 1925, då den förelåg i den formen, att den omnämndes av Kungl. Maj:t i den proposition, där man gick in för att göra, såsom man sade, en uppsnyggning av löneplaceringen för de gamla andragradstjänstemännen. De tjänstemän, det nu är fråga om, lämnades emellertid därvid utanför av Kungl. Maj:t under motivering, att organisationsfrågan för patentverket icke var undersökt och att en sådan undersökning skulle ske. Nu är det alldeles självklart, att man kan framställa berättigade anmärkningar över att så lång tid gått, utan att en dylik undersökning har kommit till stånd. Jag förstår mycket väl, att den av motionärerna, som vid tidigare tillfällen själv varit med om att behandla denna fråga i statsutskottet, tycker att det nu går litet för långt och väntar, att ett resultat skulle kunna föreligga. Jag delar hans uppfattning i det avseendet. Men å andra sidan kan jag icke vara med om att nu utan vidare, även om det gäller förslag framförda av framstående motionärer, gå in för att fatta ett definitivt beslut, utan att möjligheten av organisationsfrågans lösning åtminstone blivit undersökt.

Man torde i själva verket få leta efter ett ämbetsverk med en sådan mängd relativt väl avlönade tjänstemän som patentverkets. Där finnas sex byråchefsbefattningar, varav en vakant, och 19 byrådirektörstjänster, placerade i lönegraden B 28, därav en vakant och en extra byrådirektör. Jag anser, att en extra tjänsteman på 19 stycken kan i regel icke anses vara för mycket. Det skulle väl ändå kunna vara möjligt för honom att vinna befordran. Men där om skall jag i detta sammanhang icke yttra sig vidare. Det är denna extra byrådirektör, som det nu är fråga om att uppflytta på ordinarie stat. Det kan ju tänkas, att dessa befattningars antal behöver utökas till jämt 20 man. Men nog förefaller det mig finnas ett stort behov av att man tittar litet på denna organisation. Jag skulle vilja till departementschefen rikta en uppmaning att icke låta denna fråga förhalas utan fullfölja den tanke, han givit uttryck åt i propositionen, där han säger, att en undersökning angående patentverket skulle komma att inledas omedelbart i början av innevarande år. Nu kan det ju hända, att omständigheter inträffat, som gjort, att detta inte kunnat ske hittills. Men jag hoppas, att departementschefen vidtager nödiga åtgärder för att en undersökning må komma till stånd, så att det blir möjligt att få ett definitivt förslag till nästkommande riksdag.

Sedan ha vi frågan om uppflyttning i högre lönegrad av de fyra förste byråingenjörerna. Ja, den frågan har också blivit uppskjuten. Men dessa byråingenjörer i patentverket äro ingalunda de enda tjänstemän, som få vänta på en undersökning, huruvida en riktig placering av deras befattningar gjordes av 1921 års riksdag. Det finns flera, som befinna sig i precis samma ställning. Huruvida nu av dessa förste byråingenjörer krävas större kvalifikationer och om de måste underkasta sig en dyrbarare utbildning än andra, med dem i löneavseende jämställda befattningshavare, det är en fråga, som jag i detta sammanhang icke skall yttra mig om. Men jag menar, att om det är så att det finns skäl för en högre placering av dessa byråingenjörer, så bör en undersökning därom komma till stånd, så att riksdagen för framtiden kan slippa ifråna det ständiga motionerandet i denna fråga.

Som saken nu ligger, skulle det vara mycket besynnerligt, om kammaren biföll den reservation, som är fogad vid utskottets betänkande. Det skulle enligt min mening vara att slå ihjäl alla de principer, som man tidigare velat till-

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

lämpa, när det gäller löne reglerings- och löneplaceringsfrågor. Jag anser för min del, att utskottet haft mycket goda skäl för att vidhålla den ståndpunkt, som utskottet under tidigare år intagit. Men samtidigt vill jag också ytterligare understryka, att utskottet ansett det angeläget, att denna fråga blir prövad så fort som möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Mina kammarkamrater i statsutskottets tredje avdelning känna nog mer än väl, att jag icke i onödan brukar uppträda till förmån för löneförändringar, allra minst i sådana fall, där en omorganisation av vederbörande verk kan vara förestående. Jag är övertygad, att de äro villiga att vitsorda, att det inte brukar vara någon ovana hos mig. När det i alla fall nu sker, torde ni väl också vara överens om att det presteras goda skäl för att ett undantag i det föreliggande fallet bör ske.

Jag vill då först säga till herr Jansson i Falun, att det ju inte är så, att här föreslås några *nya* befattningar. Herr Jansson gjorde en uppräknning av det stora antal befattningshavare, som finns i patent- och registreringsverket. Jag förstår ej meningen därmed, ty här föreslås ju inga nya sådana. Däremot framhålles det, att för dessa befattningshavare, om vilka alla parter, som prövat deras ställning, varit ense, att de borde intaga en annan löneställning, än de för närvarande ha, en förändring nu borde komma till stånd. Vi känna anledningen till att saken hittills uppskjutits. Det har varit så, att man velat — och även jag fann det rätt länge naturligt — avvakta den omorganisation av patent- och registreringsverket, som länge varit ifrågasatt. Nu är det emellertid så, att ett försök till en dylik omorganisation blivit gjort, ett försök av en mycket stor och allsidigt sammansatt kommitté. Men försöket misslyckades. Sedermera ha ju åtskilliga år gått, under vilka man år efter år, från utgångspunkter, som i och för sig äro oangripliga, försäkrat dessa befattningshavare, att nästkommande år skulle en omorganisation komma till stånd. Men någon omorganisation har icke kommit till stånd. Och i detta ögonblick måste jag säga mig, att det förefaller mig ovissare än någonsin när en omorganisation av patentverket kan komma att beslutas. Ordföranden i statsutskottets tredje avdelning är ju väl medveten om, att den formella förutsättning, som han pekade på, nämligen att vederbörande ekonomisakkunnig redan i början av innevarande år skulle till granskning och utredning upptaga denna sak, icke *kan* realiseras, därför att vederbörande ekonomisakkunnig har upphört att verka i sådan egenskap. Här skall sålunda fram, såvitt jag förstår, nytt folk, som skall börja med denna oerhört svåra fråga. Om en sådan ny utredning kommer till stånd, är därmed emellertid icke alls sagt, att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen godtager det förslaget, utan det kan mycket väl tänkas falla även det. När det gäller några befattningshavare, om vilka alla parter äro ense, att deras löneställning är orättvis, och då ingen, som haft med denna sak att skaffa, har ifrågasatt, att de skulle bli obehöfliga eller att de i sin fortsatta verksamhet skulle intaga en för hög löneställning, så frågar jag, om det är lämpligt att, på det sättet år efter år, under oupphörliga försäkringar om att nästa år en ändring skall komma till stånd, underlåta att vidtaga en av alla såsom berättigad vitsordad förändring? Jag respekterar statsutskottets tredje avdelning, därför att den håller på principer, som i och för sig äro sunda och riktiga. Men det finns ju fall, när man får göra undantag också från i och för sig riktiga principer, och det är, när principens tillämpning verkar orimligt, när den verkar på ett hänsynslöst sätt gentemot dem, som träffas av densamma. I sådana fall brukar man få göra undantag, och ett sådant fall föreligger här.

När jag talar för dessa befattningshavare, talar jag icke ett ögonblick för personer, som jag känner eller står nära, eller som i egenskap av meningsfrän-

der äga min bevägenhet. Jag talar sålunda icke på grund av någon av de anledningarna, som eljest i regel brukas föreligga, när någon framlägger förslag, åsyftande tillgodoseende av vissa tjänstemäns intressen. Jag känner icke dessa statstjänare; jag vet icke, om de i politiskt avseende äro fågel eller fisk. Jag vet icke något annat än att de så länge uppehållits av statsmakterna med löften om att få en rättvis ändring, att nu, när det är ovisst om denna ändring kommer till stånd, det finns goda skäl för att omedelbart bereda dem en förbättrad ställning. En sådan ändring kan vidtagas utan några svårigheter, då det här är fråga om en s. k. självförsörjande budget, ett verk som av egna inkomster bestrider sina utgifter. Ett bifall till reservationen skulle sålunda icke påverka statsbudgeten i övrigt.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill blott säga, att anledningen till att jag gått in för detta är, att jag är en av dem som från början, för sju eller åtta år sedan, var med och försäkrade dessa befattningshavare, att en omorganisation snart skulle komma till stånd, och att de därvid kunde påräkna en rättvis behandling. När man varit med om detta, känner man sig icke stå till svars med att sedan i all evighet med dylikt tal uppehålla dessa befattningshavare, tills de bli så gamla att de kanske tvingas avgå. Man känner sig böra infria en dylik försäkran. Visst skall det från statsverkets sida iakttagas varsamhet, när det gäller utgifter för statstjänarna också. Men jag tror icke, att det för staten är fördelaktigt att förfara på sådant sätt, att de hos staten anställda kunna med skäl beteckna sig som obilligt behandlade. Så är emellertid händelsen i det föreliggande fallet. Jag hemställer därför om bifall till det av reservanterna avgivna förslaget på ifrågavarande punkt.

Med herr Ekman förenade sig herrar *Järte* och *Forssell*.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Riksdagen har ju tidigare vid flera tillfällen avslagit förslag om dessa tjänsters uppflyttande i högre lönegrad, respektive sättande på ordinarie stat, under hänvisning till att frågan om verkets omorganisation stod på dagordningen. Det var icke minst med hänsyn härtill, av lojalitet alltså mot riksdagen, som jag i fjolårets statsverksproposition uttalade mig för att man skulle låta frågan om ifrågavarande tjänstemäns ställning anstå tills verkets omorganisation togs upp. Jag hyste då förhoppning om att kunna i årets statsverksproposition framlägga förslag om omorganisation av patentverket, men förhoppningen har svikits. Tyvärr står, på grund av omständigheter som av den siste ärade talaren berördes, den frågan öppen när man skall kunna komma fram med detta omorganisationsförslag. Det förhåller sig nämligen så, att den person, som i egenskap av ekonomisakkunnig haft i uppdrag att granska verken, av sagt sig detta uppdrag. Om under sådana förhållanden riksdagen finner skäl föreligga att frånträda den ståndpunkt riksdagen tidigare intagit i denna fråga, får jag säga, att jag kan icke hälsa ett sådant riksdagens beslut annat än med glädje, då jag anser det vara en rättvis sak, att dessa tjänstemän få den förbättring, man här velat ge dem.

Beträffande byrådirektörsbefattningen på patentavdelningen har ju erfarenheten visat, att den befattningen icke, som man trodde, då den inrättades, var behöflig blott på grund av den tillströmning av ärenden som kristiden förde med sig, utan att den i all framtid kommer att visa sig behöflig. Under sådana förhållanden förefaller det ju, som om det funnes goda skäl för densammans uppförande på ordinarie stat.

Vad angår de fyra förste byråingenjörerna så har jag fått den uppfattningen, att det resultat, som kommer att framgå av en blivande omorganisation av verket, i allt fall blir sådant, att tjänster i lönegraden B 26 eller högre kom-

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.

ma att erfordras i den omfattning, att man icke genom att nu gå med på dessa tjänstemäns uppflyttning i lönegraden B 26 på något sätt skulle föregripa utredningen rörande omorganisationen.

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! I förevarande fråga tycks verkligen statsutskottets tredje avdelning ha kommit i en egendomlig situation. Den förra ordföranden på avdelningen har ju förklarat att han tycker om följdriktighet, men i den nu förevarande frågan måste han, antagligen därför att han själv motionerat, lämna följdriktigheten. Det är givet, att man har svårt att gå ifrån en mening, som man uttalat ett par tre år i statsutskottet och riksdagen, och att man betänker sig mer än en gång innan man gör det, men jag kan försäkra herr Ekman, att nog titta vi på avdelningen rätt grundligt på ärendena innan vi fatta beslut.

Vi ha i denna fråga kommit i den tråkiga situationen, att Kungl. Maj:t tycks ha övergivit sin i propositionen uttalade uppfattning. Det är ju alltid tråkigt, när man kommit i en sådan situation, att man inte kan lita på det statsråd, som skrivit propositionen. Om nu den man, som hittills en längre tid haft hand om översynen av ämbetsverken och undersökt möjligheterna till förändringar i desamma, slutat med denna sin verksamhet, så äro väl icke alla döda i detta land, som kunde göra en dylik sak. Jag förstår verkligen inte, varför patent- och registreringsverket skulle tagas undan från att få en dylik översyn. Det har under gången tid inte varit ett billigt verk. Vi hava haft åtskilligt med det att göra förut. Då herr Ekman sade, att det är ett självförsörjande verk, så vill jag säga, att jag icke kan se någon lämplighet att göra en skillnad mellan förmänerna för tjänstemännen i de självförsörjande verken och dem för tjänstemännen i andra verk, där staten lämnar anslag till lönerna. Ett dylikt betraktelsesätt har nog åtskilliga konsekvenser med sig. Om man skulle uppställa en sådan skillnad och för tjänstemännen i de självförsörjande verken sätta högre löner än för dem genom direkta anslag avlönade, så finge man nog veta av det i framtiden. Ett sådant förfarande skulle nog begagnas för en uppskrivning av lönenivån för andra tjänstemän.

Nu ha vi förlitat oss på den kungl. propositionen. Det är väl heller icke alldeles uteslutet, att man kan ha en halv tro på att ett sådant förslag kommer att utarbetas som i propositionen anges. Få vi däremot en bestämd förklaring, att herr statsrådet själv icke ämnar göra något för en fortsatt utredning om omorganisation av patent- och registreringsverket eller att herr statsrådet önskar, att tjänstemännen skola sättas till dessa högre löner, ja, då blir det lönlöst för oss, som gått på avslag å motionerna, men till dess vi fått en sådan förklaring från herr statsrådet, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr talman! Jag vill bara till herr Olsson i Kullenbergstorp genmäla, att jag icke på något sätt ifrågasatt, att tjänstemän i s. k. självförsörjande verk skola i lönehänseende sättas högre än tjänstemän i andra verk. Jag påpekar endast, att i den omständigheten, att det här var ett självförsörjande verk, låg ökad formell möjlighet för kammaren att bereda dessa tjänstemän rättvisa.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Ekman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15 av utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
anslag till
patent- och
registrerings-
verket.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 38 och 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 41 och 42.

Lades till handlingarna.

Punkten 43.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.

Punkten 1, angående anslaget till vapen och ammunition m. m.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 43 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m., nu 4,514,800 kronor, med 96,800 kronor till 4,611,600 kronor.

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m. med oförändrat belopp, 4,514,800 kronor.

Vid punkten var fogad reservation av herrar *Widell*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *N. J. Martin Svensson*, *Lundell*, *Hammarskjöld*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Järte*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m., nu 4,514,800 kronor, med 96,800 kronor till 4,611,600 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Allt sedan riksdagen på sin tid beslöt den nedskärning av försvarsväsendet, som nu är genomförd, har man varit van vid att å majoritetens sida finna en enligt min mening både obehövlig och omotiverat djup vördnad för detta 1925 års beslut och allt som därmed står i något samband. När t. ex. Kungl. Maj:t kommer med sakligt synnerligen starkt motiverade anslagskrav under enstaka punkter på fjärde huvudtiteln, mötes Kungl. Maj:t — när de sakliga skälen tryta, vilket ju i regeln är fallet på detta område — från majoritetens sida med det svaret, att man 1925 inte hade beräknat ett så stort belopp för detta ändamål och att det sålunda icke finns någon anledning att däri göra någon ändring. Det är precis så som om man på majoritetens sida betraktade de kostnadsberäkningar, som uppgjordes 1925, såsom så väl avvägda, att de på pricken täcka det verkliga behovet icke blott 1925 utan för all framtid under så gott som alla tänkbara förhållanden.

Om man nu emellertid ser på punkt 1) i förevarande utlåtande, finner man, att utskottsmajoriteten frånträtt den gamla uppfattningen och nu bjuder under sig själv. År 1925 hade man under anslaget till vapen och ammunition m. m. beräknat 4,540,000 kronor såsom behövlige. Nu vill utskottsmajoriteten ej vara med på mera än 4,514,800 kronor, under det att Kungl. Maj:t har äskat 4,611,600 kronor.

Detta anslag är uppdelat på sju titlar, av vilka den fjärde »Handvapen och kulsprutemateriel m. m.» har fyra undertitlar. En av dessa undertitlar är »Vård av till övningar utlämnade kulsprutor, kulsprutegevär och granatkastare». Denna post hade år 1925 beräknats till 50,000 kronor. Emellertid har antalet kulsprutor blivit vida större än man år 1925 hade förutsatt och arméförvaltningen gör nu en synnerligen väl motiverad framställning om en ökning av anslaget på denna punkt, en ökning, som arméförvaltningen anser böra uppgå till 96,800 kronor. Anslaget skulle alltså fixeras till 146,800 kronor. Denna framställning har departementschefen tillmötesgått och äskar nu erforderliga medel hos riksdagen. Det är uppenbart, att ifall jag får flera kulsprutor än som beräknats och anslaget är avsett för vård av ett mindre antal kulsprutor, så behöver jag mera pengar för att denna materiel skall bli rätt vårdad. Räcka pengarna inte till, blir materielens vård eftersatt. Det må jag säga är den oklokaste form av ekonomi, man kan tänka sig, att man icke vårdar sig om den materiel, som man fått sig anförtrödd.

Herr talman! Jag ber att för yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ohman: Herr förste vice talman! Vid olika tillfällen ha vi kommunister här i kammaren tillkännagivit vår principiella inställning till mili-

türfrågan. Det kan därför vid detta tillfälle inte vara nödvändigt att komma med någon längre deklaration. Vi betrakta militärfrågan som en klassfråga. När vi äro medvetna om att det nuvarande militärväsendet till sin förnämsta uppgift har att värna en samhällsordning, som vi äro motståndare till, följer självklart därav, att vi måste bekämpa den militärmakt, som denna samhällsordning skapat till sitt försvar. Med en sådan principiell inställning kunna vi självfallet icke vara med om att bevilja anslag till underhåll och utbyggande av den nuvarande militära organisationen.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka avslag på den föredragna punkten i utskottets utlåtande, och jag inlägger däri ett principiellt avslagsyrkande på övriga punkter i förevarande utlåtande.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den siste ärade talarens yrkande om avslag på det hela rullar i detta sammanhang upp frågan om sysselsättning åt ett ganska stort antal arbetare. Ett sådant avslagsyrkande borde ju åtföljas av åtminstone en antydning om, vad man skall göra av de människor, kanske 7—8,000 inom de olika vapnen, som ha sin inkomst från dessa anslag. Jag kan väl icke förmoda, att yrkandet om avslag enhälligt omfattas av den kommunistiska gruppen.

Vad så det beträffar, som min ärade bankkamrat här anförde, tycker jag verkligen, med minne av den kordiala samvaro vi praktiskt taget ha på första avdelningen, inte minst när vi behandla fjärde huvudtiteln, att det föreföll som han ville göra en upptakt här i kammaren, som radikalt bröt mot vårt kordiala sätt på avdelningen att resonera med varandra. Det lär nog inte kunna göras gällande här i kammaren, att inte huvudtitelns olika punkter behandlas från allvarliga synpunkter och granskas med sakskaäl för ögonen. Ingalunda har det brutit i argumentering från vår sida. Vi ha aldrig utan vidare intagit våra ståndpunkter och sagt vårt *non possumus* — eller vad det heter; vi ha icke gjort det då sakskaäl skulle ha trutit. Vi ha tvärtom kunnat lämna, enligt vår mening, starka sakskaäl för den ståndpunkt vi intagit. Det är i varje fall ganska olämpligt att föra fram de synpunkterna i samband med förevarande anslag. Det torde nämligen knappast vara något anslag på huvudtiteln, där man behöver anlägga de mest bevekande toner mot den majoritet, som de senare åren fastställt fjärde huvudtitelns utseende, och där skiljaktigheter så mycket framträtt och synpunkterna gått så mycket isär som varit fallet i fråga om »Vård av till övningar utlämnade kulsprutor, kulsprutegeväer och granatkastare». Denna detalj i huvudtiteln under titel IV har sprungit upp från 50,000 kronor till 146,800 kronor, vilket belopp departementschefen nu begär. Det är ingalunda på det sättet, att statsutskottet anser det vara obefogat, att den detaljen kan vara i behov av omsikt med ett litet större belopp, men däriifrån och till att anse, att det är nödvändigt att öka anslaget på ifrågavarande rubrik är steget långt med hänsyn till de möjligheter, som föreligga att kunna låta olika titlar hjälpa varandra. Visserligen är det sant, att detta anslag beräknades i 1925 års riksdagsbeslut till 4,585,000 kronor, men det hade dock — det vill jag säga utan att det förorsakar speciella strider — tidigare, om jag minnes rätt, liksom stabiliserats om den siffra, som fjolårets riksdag fastställde, och det förefaller icke, som om försvarsministern hade tänkt öka den siffran, om det icke befunnits, att detta behov under titel IV förelagat. Skulle det behövas en summa utöver de 50,000, som äro fastslagna, så är det icke så farligt, det vill jag för min personliga del säga, att gå till titel VII och minska det anslaget med ett halvt 100,000-tal och lägga det på titel IV, som det nu är fråga om.

Till slut vill jag säga rent allmänt, att om man granskar frågan från de synpunkter, som borde vara de bestämmande vid behandlingen av huvudtiteln,

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)

är det då icke så, att den majoritet, som de sista åren har format ut riksdagens beslut, antingen står på den siffra, som fastställdes 1925 eller går under den siffran på de olika punkterna, ty vi kunna peka på en hel del punkter, där majoriteten fastställt dessa siffror 1925. Det bevisar, att man granskar varje del från sakliga synpunkter och väger skälen och när man vägt skälen och befunnit dem riktiga, eller oriktiga, så har man intagit ståndpunkt därefter.

Herr talman! Då jag anser att vi icke böra gå utöver vad fjolårets riksdag beslutat, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Den siste ärade talaren anförde, att den föreslagna ökningen av anslaget är stor, och jag kan icke annat än bekräfta det, då det är nära nog en tredubbling av anslaget. Under sådana omständigheter kan man fråga sig, varför icke kravet på ökning med kraft framställdes tidigare. Anledningen därtill är, att man velat avvakta en på erfarenheten grundad beräkning över vad kostnaderna verkligen kunna anses gå till. Herr Holmgren meddelade, som också står omtalat i propositionen, att anledningen till att man nu kräver ökade underhållsmedel bland annat är, att ett ökat antal vapen med tillhörande fordon står till förfogande för övningarna. Det är icke tu tal om att det nuvarande anslaget om 50,000 kronor icke på något sätt räcker till, och det bestrider icke heller herr Törnkvist i Karlskrona, som i stället hänvisar till att man kan knappa in på anslaget under titel VII för den industriella krigsberedskapen m. m. Emellertid är det med den begränsade utrustning vi äga tillgång till nödvändigt att för industriella ändamål ha medel till förfogande. Det är då en oklok anordning att gå in på detta anslag, och den summa, som där anvisats, är densamma, som 1925 års försvarsordning räknade med. Att ett misstag år 1925 gjordes rörande kostnaderna för underhållet av till övningar utlämnade kulsprutor m. m., beror, så vitt jag kunnat inom artilleridepartementet utforska, på att man icke räknade med underhåll av fordon med utrustning, som draga kostnader på relativt höga summor. Av propositionen framgår, att det för detta ändamål behövs mellan 20- och 25,000 kronor. Vidare är det tvivelaktigt, i vad mån kulsprutegevär ingingo, en kostnad som går till 70,000 kronor. Att man hittills kunnat reda sig utan att det blivit så stora olägenheter, beror dels på att antalet utlämnade vapen varit relativt litet, varigenom totalsumman för underhåll icke sprungit i höjden, och dels vidare på att utrustningen varit relativt ny och icke krävt så stora underhållskostnader.

En besparing i underhållskostnaderna kunde åstadkommas, om man för den dagliga exercisen och fälttjänstövningarna, då vapenförslitningen är mycket stark, kunde använda särskilda exercisvapen. Det är icke möjligt beträffande kulsprutor och kulsprutegevär med den ringa tillgång vi ha. Därav följer, att ur krigsberedskapssynpunkt det är nödvändigt, att underhållet är vid varje tidpunkt fullt tillfredsställande. Därför kunna dessa kostnader icke nedbringas. De äro av artilleridepartementet beräknade med stöd av erfarenheten under en längre period, men med väsentligt reducerade siffror i förhållande till dem, som hittills utgått per vapen, då man hoppas, att kostnaderna skola vid fördelning på ett större antal vapen något nedgå. Det är dålig ekonomi att eftersätta underhållet. En nedprutning kommer med nödvändighet att lända till försämrade vapenvård och kommer därför helt säkert att i längden bli väsentligt dyrbarare än ett bifall till högerns och bondeförbundets reservation skulle bliva.

Herr **Öhman**: Herr förste vice talman! Endast ett par ord till herr Törnkvist i Karlskrona. Han framkastade en förmodan att vi inom den kommunistiska gruppen icke varit eniga beträffande avslagsyrkandet på förevarande

utskottsutlåtande. Jag kan lugna herr Törnkvist med att meddela, att vi varit fullt eniga på den punkten. Och när herr Törnkvist söker göra gällande att hans ställningstagande för bifall till utskottets utlåtande skulle vara påverkat av den omständigheten, att han ömmade för de vid försvarsväsendet anställda arbetarna, så tror jag icke, att herr Törnkvist kan övertyga någon vare sig i kammaren eller i landet med den argumenteringen för sitt ståndpunktstagande. Det är nämligen allt för väl bekant, vilken ställning herr Törnkvist i Karlskrona i övrigt intagit, när det gällt frågor, som beröra personalen vid försvarsväsendet.

*Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)*

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Jag ber att få vända mig mot den siste ärade talaren, då han förklarade, att det var allt för väl bekant den ovänliga hållning, som jag intagit till arbetarkraven i huvudtiteln. Jag vill säga, herr förste vice talman, att jag betraktar den ärade talaren såsom ganska grön att bedöma det arbete jag utfört i den svenska arbetarrörelsen.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke lägga mig i herr Törnkvists och herr Öhmans replikväxling i den fråga de debattera, utan bara uttrycka såsom min mening, att det är knappast så att det finnes några starka beräkningar med avseende å sysselsättningen för arbetarna vid försvarsväsendets arbetsplatser. Uppgifterna tjäna andra ändamål, och i den mån dessa ändamål erfordra det, bli de arbetare, som utföra arbetet, sysselsatta, men någon särskild hänsyn tages icke till om arbetarna kunna få sysselsättning. De ifrågavarande anslagen beviljas sannerligen ej med hänsyn till försvarsväsendets arbetare och användas heller ej med hänsyn till dess arbetares behov och arbete. Detta om vad som sagts i den frågan. I övrigt vill jag säga att kammaren icke har möjlighet att bedöma eller taga ställning till vad den ena eller den andra har utträttat i arbetarrörelsen, och icke heller har vare sig den ena eller den andra förmåga att bedöma den saken.

När det gäller användningen av anslaget och dess otillräcklighet, som det talats om från herr statsrådets och herr Holmgrens sida, skulle jag vilja säga ett par ord om den saken, och detta fastän vad jag kommer att säga kanske icke kan ha något avgörande inflytande på frågan om anslagets storlek. Men jag vill uttrycka den meningen, att användningen av anslaget icke är ändamålsenligt, i den mån man utlämnar arbetet till privatföretag och avskedar arbetarna vid de egna verkstäderna för att låta verkstäderna stå tomma eller om också inte tomma så dock i stor utsträckning oanvända, fastän såväl arbetsledning som organisation få stå kvar såsom om verkstäderna vore fullt använda. Detta är icke ändamålsenligt. Det kan icke vara annat än privatintressen, som ligga bakom det sätt, varpå dessa statens verkstäder nu drivas. Jag tillät mig redan vid remissdebatten erinra om vad som förekommit på några platser i det stycket och rekommenderade till dem, som anse anslaget otillräckligt, att använda anslaget på ett ändamålsenligare sätt. Det kan lända till den förbättring, som herr statsrådet och herr Holmgren åsyftade att vinna.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Den sista ärade talaren resonerade så, att anslagen under fjärde huvudtiteln icke avsett att vara anslag till arbetarelöner utan huvudsyftet är ett annat. Det är väl behöfligt att i det sammanhanget konstatera, att de användas dock i viss utsträckning såsom anslag för avlöning åt arbetarna, och om riksdagen skulle godkänna det av herr Öhman på den kommunistiska gruppens vägnar framställda yrkandet om avslag på hela huvudtiteln, så torde hela den arbetarpersonal, som avlönas av dessa anslag, bli arbetslös. Det är just den verkan jag velat framhålla.

Ang.
anslaget till
vapen och
ammunition
m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmgren begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Spångberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1 av statsutskottets utlåtande nr 35 antager den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkten fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns flertalet därvid hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslaget till
byggnader,
övningsfält och
skjutbanor.

Vid föredragning härpå av punkten 4, angående anslaget till byggnader, övningsfält och skjutbanor, begärdes ordet av

Herr Andersson i Stockholm, som anförde: Jag skall icke framställa något yrkande beträffande denna punkt, men jag vill i detta sammanhang påtala en användning av detta underhållsanslag för kronans byggnader, som jag finner rätt anmärkningsvärt. Det gäller särskilt ett speciellt fall ute vid ammunitionsfabriken vid Marieberg, där man övertagit ett område, som tidigare användes för annat ändamål, nämligen Adolfsbergsområdet. Där fanns en del byggnader, som skulle rivras, och man begärde att få 3,000 kronor för att köpa en av dessa gamla byggnader. Det anslagsyrkandet bifölls icke av

den anslagsbeviljande myndigheten, men man träffade en överenskommelse, enligt vilken man dock fick byggnaden. I den överenskommelsen ingick bland annat, att man skulle såsom ersättning för byggnaden åtaga sig planering av ett område. Därmed har det tillgått så, att 6 å 7 man arbetat med planeringsarbeten sedan i höstas, och det arbetet har säkert dragit betydligt mer än de 3,000 kronor, som det först var fråga om. Men det anmärkningsvärda ligger sedan däri, att man har beviljat en summa av 30,000 kronor för att reparera byggnaden, som man skulle inköpa för 3,000 kronor. Att detta är ett underhållsarbete för kronans byggnader, för vilket ändamål anslag är beviljat av riksdagen, har jag svårt att förstå. Vad som förekommit är icke annat än byggandet av ett nytt hus, visserligen kanske omkring en gammal skorstensstock, men det är icke reparation av en kronans byggnad, och det förefaller, som om man, då det gäller vidtagandet av sådana åtgärder, bort inhämta riksdagens mening. När man lägger ned så stora belopp som 30,000 kronor för att reparera en byggnad och för att åstadkomma en bostad åt en löjtnant, som är kontrollofficer vid ammunitionsfabriken, då är det anledning för riksdagen att ha sin uppmärksamhet fästad vid hur detta anslag användes. Jag har velat för kammaren påpeka saken, och förutsätter, att riksdagens revisorer komma att titta på vad som i detta fall förekommit.

*Ang.
anslaget till
byggnader,
övningsfält och
skjutbanor.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8, angående anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 97 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,900,000 kronor, med 176,000 kronor till 6,076,000 kronor.

*Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 5,900,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade samma ledamöter av utskottet, vilka, på sätt ovan omförmäls, vid punkten 1 reserverat sig, förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 5,900,000 kronor, med 176,000 kronor till 6,076,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! När riksdagen i fjol fixerade anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. till ett belopp av 5,900,000 kronor, hade riksdagen utgått från det belopp, som år 1925 beräknades vara erforderligt för ändamålet, men med korrigerering med hänsyn till, att visst försatt prisfall uteblivit. Man kom då till en summa av 5,800,000 kronor. Till detta belopp lades dels 25,000 kronor, motsvarande vissa nytillkommande kostnader, dels ett belopp av 75,000 kronor för ökade avlöningsutgifter. Man stannade därmed vid ett anslagsbelopp av 5,900,000 kronor.

Redan år 1927 hade emellertid dåvarande departementschefen Rosén fäst uppmärksamheten på, att ett belopp av 80,000 kronor var erforderligt till un-

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

derhåll av de fartyg, som skulle samövas med flygvapnet, för vilket ändamål intet anslagsbelopp var beräknat år 1925. I 1925 års beräkningar hade man därjämte utgått från, att då ifrågasatta åtgärder till omorganisation av flottans varv skulle komma att medföra en årlig besparing av 550,000 kronor. Verkligheten har emellertid visat, att de 550,000 kronornas besparing krymt samman till 450,000 kronor, alltså en skillnad på 100,000 kronor. Skall man således hålla fast vid 1925 års beslut, måste man till detta belopp av 5,900,000 kronor lägga icke blott de 80,000 kronorna för underhåll av fartyg, som avses för samarbete med flygvapnet, utan även denna skillnad, 100,000 kronor, mellan den beräknade och den verkliga besparingen vid varven. Det är just vad statsrådet gjort, när han av riksdagen åskat ett belopp av 6,076,000 kronor, sedan han från anslaget dragit 4,000 kronor, som överförts till ett särskilt nytillkommet anslag för anskaffning, underhåll och drift av marinens motorfordon. Under sådana omständigheter tycker jag, att statsrådet varit mera lojalt mot 1925 års härordningsbeslut än utskottets majoritet.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid förevarande punkt i utlåtandet av herr Widell m. fl. fogade reservationen, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Under fjolårets riksdag fördes i denna kammare en ganska uttömmande debatt rörande detta anslag, som då fixerades till 5,900,000 kronor. Även de delar av förslaget i år, varpå den föregående ärade talaren var inne, voro då föremål för debatten. Det ledde, som nämnts, till att kamrarna stannade för statsutskottets förslag, som gick ut på 5,900,000 kronor. Jag tror icke, att man i fråga om detta anslag kan med fog påstå, att det är för knappt. De möjligheter, som, efter vad det gång efter annan visat sig, myndigheterna ha att av detta anslag finansiera en del saker, som ej äro särskilt behandlade, visa, att den tillstramning av anslaget, som den siste ärade talaren var inne på, och som för övrigt framfördes i fjol av ingen mindre än statsministern själv, nog icke i grund och botten är för handen i fråga om detta anslag. Jag kan i korthet erinra om, att vi i fjol hade en debatt om statsrevisorernas berättelse och vad de pekade på som en anmärkningsvärd omständighet i fråga om utgifterna för fartyget af Chapman's iordningställande. Det hade befunnits, att man tagit ett ofantligt belopp av underhållsanslaget till detta ändamål. Om det nu är svårt att få detta anslag att räcka till för sitt ändamål, böra väl sådana åtgärder vidtagas för arbetenas organiserande, att några befogade anmärkningar mot anslagets fördelning icke behöva framkomma.

För några år sedan lät riksdagen passera ett uttalande om försök med entreprenadssystem för vissa arbeten. Vi hade frågan uppe förra året, då riksdagen ej gjorde något däråt, just med anledning av de uppgifter, som inkommit, att man ännu ej hade tillräckligt med erfarenhet rörande entreprenadsystemets tillämpning. Det har funnits anledning att ställa spörsmålet även i år till vederbörande myndigheter, och svaret är ungefär enahanda som i fjol. Det saknas ännu tillräckliga hållpunkter för att bedöma, i vad mån de system, som tillämpas, äro ekonomiska eller ej. Emellertid synes det, att man av myndigheternas resonemang kan draga den slutsatsen, att entreprenadsystemet ej är så fördelaktigt. Det förefaller tvärtom, som om de siffror, vilka presterats, skulle visa, att entreprenadsystemet snarare ligger i överkant med avseende å kostnaderna i jämförelse med kostnaderna för arbetena under varvens egen regim. Jag tror med hänsyn till de förhållanden, som råda, att det skulle vara till fördel för detta anslag, om entreprenadsystemet rationellt frånträdde och myndigheterna själva utförde de arbeten, som bekostas av ifrågasvarande anslag.

Jag tror således, herr talman, att riksdagens beslut på grundval av statsutskottets förslag även i år skall visa sig hållbart, och hemställer om bifall till detta förslag.

Ang.
anslaget till
underhåll av
flottans fartyg
och byggnader
m. m.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Punkten 9, angående anslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m.

Ang.
anslaget till
underhåll av
kustartilleriets
kaserner m. m.

Uti punkten 99 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., nu 320,000 kronor, med 30,000 kronor till 350,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. med oförändrat belopp, 320,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Widell, N. J. Martin Svensson, Lundell, Hammar skjöld*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Järte*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m., nu 320,000 kronor, med 30,000 kronor till 350,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Vid 1927 års riksdag fäste dåvarande departementschefen *Rosén* uppmärksamheten på det förhållandet, att det år 1925 till 302,000 kronor beräknade anslaget till befästningar, kustartilleriets kaserner m. m. var för lågt och krävde höjning. Han begärde 350,000 kronor för ändamålet, och det beviljades. Nu ha emellertid de frisinna de ej velat vara med om högre anslag än 320,000 kronor. Det vore av ett visst intresse att veta vilka omständigheter som påverkat de frisinna de till denna sinnesändring. För egen del har jag i avvaktan därpå ej anledning frågå den uppfattning, åt vilken Kungl. Maj:t givit uttryck, och som utgör grundvalen för den reservation, som är fogad vid denna punkt.

Jag hemställer om avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr *Widell* m. fl. till betänkandet vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Det belopp, 320,000 kronor, som utskottet föreslår på denna punkt, utgör samma summa, som riksdagen beviljade i fjol, varvid de frisinna de även svarade på den fråga, som framstälts av herr *Holmgren*.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Det förefaller ej att vara så stor skillnad mellan det belopp, som utskottet föreslagit, och det, som reservanterna påyrkat. Jag har försökt att göra mig närmare underrättad om det sätt, på vilket det anslag användes, som det här är fråga om att bevilja, och i fråga om en detalj, som jag varit i tillfälle att granska för några dagar sedan, förefaller det, som om man kunde vidtaga en del åtgärder, vilka skulle innebära en sådan besparing, att de intressen, som herr *Holmgren* vill tillgodose, mycket väl kunna tillgodoses med det lägre beloppet.

Detta anslag användes bl. a. för vården av kasernerna och områdena om-

Ang.
anslaget till
befästningar,
kustartilleriets
kaserner m. m.

(Forts.)

kring kasernerna vid Vaxholms fästning för kustartilleriets första bataljon där ute. När det gäller användningen av detta anslag, lägger man märke till, att man låter en del folk där ute syssla med ett arbete, som åtminstone för mig förefaller ganska onödigt. Man har en väbel därute med en 3—4 man anställda under sig och en överstelöjtnant, som inspekterar det arbete dessa utföra. Arbetet består i att frakta löv och dylikt från Vaxholms kastell över till Rindön och lägga det i gropar. Så kör man dit jord från en egen- dom, som kronan inköpt, och lägger ovanpå lövet. Så har man köpt gräsfrö och sår detta i skogen på Rindön, för att där skall bli snyggt. Givetvis är det bra att försköna skärgården och Stockholms omgivningar, men jag tycker ej, att det är väl använda pengar, och nog finnes det områden, där pengarna bättre behövas. Under förra året köptes, enligt till mig lämnade uppgifter, 400 kg. gräsfrö för 4 kronor per kg. Detta gör ett belopp på 1,600 kronor som kastats bort i skogen på Rindön. Därtill kommer givetvis arbetskostnader- na. Man inköpte i fjol 14 tunnor karbolkalk, varav det mesta ströddes ut i ris- högarna på Rindön, för att ej flugorna skulle trivas där. Man kan använda pengar bättre än så. Det vore en del ytterligare att säga om det sätt, varpå detta anslag användes. Då jag förutsätter, att användningen är liknande på andra områden inom kustartilleriet, så tror jag, att man kan inbespara de där tusentalen kronor, i fråga om vilka herr Törnkvist i Karlskrona och herr Holm- gren skilja sig åt i sina yrkanden. Jag kan ej finna det ändamålsenligt att använda skattedragarnas pengar på detta sätt. Jag tycker, att man kan an- vända dem bättre än till att så gräsfrö i skogen på Rindön och skära kvistarn- na på tallarna, som om det vore fruktträd. Visst är det bra med en god skogsvård, men jag tror ej, att en enskild skogsägare skulle taga sig till så- dana saker, vilka också av befolkningen på Rindön betraktas som rena galen- skaper.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr tal- man! Jag har ej haft tillfälle att förrän nu närvara vid denna debatt. Men jag vill påpeka, att skiljaktighet förekommer gentemot 1925 års beräkningar, huvudsakligen i fråga om Vaxholm och Älvsborg. Beträffande Vaxholm gick man år 1925 ut från, att kustartilleriet skulle kunna disponera såväl sina egna förläggningslokaler som infanteriets och att därigenom en del äldre och till un- derhållet dyrbarare byggnader skulle kunna slopas. Genom 1926 års beslut i fråga om Göta livgardes förläggning samt vidare på grund av att en del svår- igheter rest sig mot det slutliga ordnandet av kustartilleriets förläggning, har denna ändring ännu icke varit möjlig att genomföra. Följden är därför, att ännu måste för kustartilleriets räkning tagas i anspråk en del byggnader, som äro av den beskaffenheten, att de draga synnerligen dryga underhållskostnader.

Den andra punkten gäller Älvsborg, där 1925 års beräkningar icke upptogo någon som helst kostnad utöver hyresmedlen. Det har emellertid visat sig nödvändigt att för underhåll av sådana byggnader, som ännu befinna sig i kro- nans ägo, utöver hyresmedlen ha till förfogande 30,000 kronor. Oavsett om byggnaderna inom Älvsborgs fästning i framtiden skola behållas inom försvars- väsendet eller användas för annat statligt ändamål, är det ur allmän synpunkt nödvändigt att underhålla dem, så att de ej onödigtvis förfalla.

Det har gjorts anmärkning mot, att till marinförvaltningens förfogande är upptaget ett relativt stort belopp. Anledningen därtill är, att beräkningarna i sin helhet gjorts så låga, att det är nödvändigt, att marinförvaltningen har ett relativt stort belopp för att efter framställningar från olika håll kunna till- fredsställa de krav, som ämbetsverket i första hand finner nödvändigt att till- godose. Sålunda upptogs det för detta ändamål redan i 1925 års beräkningar 79,000 kronor eller omkring 10,000 kronor mera än för innevarande budgetår.

Sedan föregående års riksdag nedprutat detta anslag till 320,000 kronor, har man funnit att en uppdelning på de olika fästningarna av denna anslagspost skulle vara mindre ekonomisk. Så som frågorna ligga, ha 1925 års beräkningar icke kunnat genomföras och kunna det icke heller med det av utskottet föreslagna anslaget. Där behövs utan tvivel den summa, som Kungl. Maj:t äskat. Den frisinnade regeringen gick under sitt sista år ner till denna summa och ansåg den då oundgängligen nödvändig. Sedan har ingenting inträffat, som förminskat kostnaderna utan snarare tvärtom. Byggnaderna ha endast och allenast åldrats, och man har kommit till insikt om att de fortfarande behövas under längre tid, varigenom kostnaderna i stället nu äro ökade utöver de, som gällde under den frisinnade regeringen. En ökning av anslaget till 350,000 kronor skulle därför vara synnerligen välmotiverad, en prutning av anslaget däremot icke motiverad.

Ang.
anslaget till
befästningar,
kustartilleriets
kaserner m. m.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen, som under herr statsrådet Malmbergs anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, givit propositioner å de under överläggningen framkomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 10, angående anslaget till kustartilleriets materiel m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkten 100 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 46,000 kronor till 626,000 kronor.

Ang.
anslaget till
kustartilleriets
materiel m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m. med oförändrat belopp, 580,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Rydén, Petré, Pauli, K. A. W. Björck, Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets materiel m. m., nu 580,000 kronor, med 170,000 kronor till 410,000 kronor; samt

av samma ledamöter, som antecknats såsom reserveranter under punkten 9.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vederbörande marina myndigheter ha enligt mitt förmenande på ett synnerligen övertygande sätt påvisat behovet av en höjning av detta anslag med ett belopp av vid pass 90,000 kronor. Statsutskottet har emellertid icke velat höra på det örat, utan statsutskottet vill, att det skall vara samma anslagsbelopp som förut, utan att dock därvid hava presterat någon som helst motivering. Utskottet vill icke — och därmed basta! Anslaget må vara än så befogat. Då jag för min del finner, att Kungl. Maj:ts motivering är vida riktigare än vad statsutskottets kan anses vara, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! De socialdemokratiska ledamöterna av utskottet anse liksom förut att riksdagen bör stanna vid den summa, som beräknades behöfelig år 1925, d. v. s. 410,000 kronor. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid punkten av herr Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen.

Ang.
anslaget till
kustartilleriets
materiel m. m.
(Forts.)

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Kungl. Maj:t har här yrkat på en höjning av anslaget, men utskottet har icke tagit denna förhöjning under omprövning, då utskottet icke ansett, att något inträffat, som gör, att man bör ändra på detta anslags storlek. På samma grund anser jag mig böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 11—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslag till
markradio-
stationer.

Punkten 18, angående anslag till markradiostationer.

Uti punkten 154 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för anskaffning av markradiostationer för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 71,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till anskaffning av markradiostationer för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 41,000 kronor.

Beträffande denna punkt hade förenämnda, under punkten 9 angivna reserveranter förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till anskaffning av markradiostationer för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 71,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! För anskaffning av markradiostationer har utskottets majoritet stannat vid ett belopp av 41,000 kronor, under det vi reserveranter velat förorda ett belopp av 71,000 kronor.

När vi reserveranter påyrka detta högre anslag, har det varit i främsta rummet med hänsyn till vår varma önskan att snarast möjligt kunna bringa vårt unga flygvapen i stånd att väl sköta sin uppgift, men därjämte har det synts oss vara en angelägenhet av vikt att tillgodose personalens krav på säkerhet så långt som det kunde vara möjligt. De markradiostationer, varom här är fråga, skola ha till uppgift att i fredstid kunna meddela upplysningar till våra i luften varande flygare, varigenom de kunna erhålla kännedom icke blott om order utan även uppgifter om väderleksförhållanden och hotande faror ävensom att ge dem uppgift på lämpliga platser för nödlandning m. m. Vi hava sagt oss, att det är många viktigare militära anslag, som icke kunna tillgodoses, men vi ha icke ansett oss kunna motsätta oss ett krav på att få två markradiostationer i stället för en, när det gäller en så pass viktig sak som att förhindra större eller mindre flygolyckor. På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag vet icke, om man kan lägga den syn allenast på detta ärende, att det gäller en säkerhetstjänst genom att från marken bringa flygarna hjälp. Den tyngdpunkten på frågan återfinner man icke i Kungl. Maj:ts proposition och den lär väl icke ha framställts på något annat sätt i detta sammanhang. Det är mycket väl känt av åtminstone herr statsrådet, att när det äskas anslag för en förbättring av flygmaterialet

och för dess modernisering på ett sådant sätt, att den bringar högsta möjliga trygghet för flygarna, har statsutskottet icke någon enda gång motsatt sig ett sådant anslag. Här gäller det dock att krypa på marken, det är ju att märka. Det gäller signalering av meddelanden, det vill jag icke ett ögonblick förneka. Jag känner icke tillräckligt ingående dessa markradiostationers funktion, men vad som är det allra vissaste är att den största säkerheten ges genom ett hållbart flygmateriel. Det kan vara nödvändigt, såsom herr Holmgren framhåller, att signalera väderleksförändringar till flygarna för att minska risken av flygolyckor. Det kan ju ha ett visst men ganska periferiskt berättigande. I varje fall kan det icke skjutas fram såsom en nödvändighetsfråga, som motiverar detta anslag. Emellertid har ju riksdagen de senare åren lämnat 38,000 kronor för ifrågasvarande ändamål. Vi hava ökat på med en inneliggande besparing till 41,000 kronor, och utskottet har funnit det lämpligt avvägt. På grund härav hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
anslag till
markradio-
stationer.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 6.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Malmö stad;

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag till utarbetande av en amiralitetskollegiets och den marina förvaltningsöverstyrelsens historia; och

nr 38, i anledning av väckt motion om uppförande av en mässbyggnad för manskap vid Vaxholms kustartilleriregemente.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckt motion angående beredande av ersättning till Badelunda kommun för skatteförlust till följd av avsöndring till flygfält av viss del utav en kronodomän.

*Ang.
ifrågasatt
ersättning till
Badelunda
kommun för
viss
skatteförlust.*

Uti en inom andra kammaren väckt till statsutskottet hänvisad motion, nr 314, hade herr *Johansson* i Bro föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående ersättning till Badelunda kommun i Västmanlands län för den skatteförlust kommunen lidit genom avsöndring av en del av Hesslö kronodomän till flygfält.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Johansson* i Bro: Trots ett enhälligt statsutskott skall jag ändå be att få säga ett par ord. Utskottet har kostat på sig en motivering på tre och en halv rader, där utskottet säger: »då det synes utskottet uppenbart orimligt, att statsverket skulle i ett fall, som det förevarande, kunna anses ur billighetssynpunkt ersättningsskyldig för den skatteförlust en kommun må komma att lida, har utskottet funnit sig böra avstyrka motionen.» Jag ber att lika kortfattat få säga, att jag anser det vara orimligt, att staten skall frånhända en kommun en skattekälla, som ger den 500 kronor årligen utan någon som

Ang.
ifrågasatt
ersättning till
Badelunda
kommun för
viss
skatteförlust.
(Forts.)

helst kompensation. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, herr talman, när utskottet på allenast tre och en halv rader, såsom den ärade motionären uttrycker sig, behandlat detta ärende, så har det ingalunda varit med någon udd riktad mot den ärade motionären. Det kan han vara förvissad om. Utskottet har nämligen funnit att här föreligger det så klart, att riksdagen icke kan gå in för att lämna vederlag av denna beskaffenhet vid en transaktion av ett sådant slag som den i Badelunda socken. Ty då skulle ju riksdagen praktiskt taget nödgas förlama sin egen verksamhet på sådana områden, där man måste göra byte eller köp av egendom, såsom här skett för tillgodoseende av ett visst statsändamål. Vi ha som sagt icke kunnat finna någon rimlig grund för bifall till ett sådant yrkande, från vilket håll en sådan motion än skulle ha kommit. Jag ber, herr talman, få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre landsfiskalen i Lycksele södra distrikt C. R. A. Carlsén;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för ett lån åt föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kontorsbiträdet Leila K:son Lindberg att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tjänstetid.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.

Härefter företogs till avgörande första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om upphävande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 348, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.*, föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen skulle utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Akerman* med instämmande av herrar *J. H. Teodor Julin* och *Lindley* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

*Lag**om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.*

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Härigenom förordnas, att 18 kap. 13 § strafflagen, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 22 juni 1911 (nr 53 s. 4), skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Sprider — — — — kommer.

Där någon offentligen utställer eller förevisar föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av konsumgånge; eller i skrift, som han utsprider, eller eljest genom tillkännagivande för allmänheten till salu utbjuder eller själv eller genom annan till försäljning kringför dylika föremål; varde, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, dömd efter ty där stadgas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Spångberg**: Herr talman, mina damer och herrar! När man läser det föreliggande utlåtandet, — jag anser mig böra säga det synnerligen utmärkt och väl utarbetade utlåtandet — kommer man till den uppfattningen, att utlåtandet i enlighet med de skäl, som av utskottet åberopas för eller mot preventivlagen, borde logiskt lett till ett bifall av motionen. Det är ju ändå ett faktum, att de uttalanden, som citeras i detta utlåtande, och de skäl, som åberopas för eller emot en revision av preventivlagen, ge icke ett stöd för avslag utan för bifall till motionen.

Jag skulle då först beträffande denna lagparagraf vilja säga, att den är så oklar till sin ordalydelse, att det egentligen icke finns någon här i landet, vare sig jurist eller läkare, som egentligen förstår eller med bestämdhet kan säga, vad lagen innebär. Detta är ju även förhållandet med andra vanliga lagtexter. Det är något som kan ge utkomst för durkdrivna advokater, men den är en dålig vägledning för dem, som i lagen söka efter vad som är tillåtet eller icke och vad som betraktas såsom brott eller icke brott i ett eller annat avseende. Vad beträffar denna lagparagraf är den om icke virrig så i varje fall mer förvirrande än någon annan. När man tar del av de uttalanden, som gjorts rörande tolkningen av ifrågavarande lag, finner man stöd för det påståendet, som jag gjort. Den ena experten på straffrättens område säger ett och den andra säger ett annat. Professor Thyren tolkar lagen på ett sätt, professor Stjernberg tolkar den på ett motsatt sätt. Jag vill icke ett ögonblick göra anspråk på att kunna slita tvisten mellan dessa olika experter, men ett faktum är — vilket ock framgår av uttalanden av de personer, som sysslat med denna fråga — att preventivlagen lägger hinder i vägen både för ett verksamt bekämpande av könssjukdomarna och för en sund upplysning till förhindrande av ett icke önskvärt havandeskap. Båda dessa problem ha alltid varit föremål för behandling, måste naturligtvis vara det i samband med denna fråga. Båda dessa problem äro ju synnerligen viktiga. Då det gäller kampen mot smittosamma könssjukdomar är det egentligen inga delade meningar om att dessa skola bekämpas. Nu menar lagutskottet, att preventivlagen icke lägger något hinder i vägen för de smittosamma könssjukdomarnas bekämpande. Men de, som i praktiken syssla med detta problem, läkare och lärare, ha emellertid en annan uppfattning om den saken, än utskottets ärade ledamöter ha låtit sig komma till. De ha påvisat, huru preventivlagen verkligen är ett hinder i kampen mot könssjukdomarna, och det finns såsom bekant inom läkarkåren en mycket kraftig, kanske nära nog undantagslös opinion för en revision av

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.*
(Forts.)

preventivlagen. Såsom det nu är hindrar den i varje fall en sund upplysning på detta område, under det att all slags osund — om det ordet här kan vara på sin plats — upplysning icke i något avseende kan hindras av denna lag.

Kommer man nu till den andra avdelningen av denna fråga, nämligen förebyggande av havandeskap, är ju det ett område, som väl alltid ställer sig mera ömtåligt. Man ställes därmed inför den frågan: Bör det vara tillåtet att vidtaga åtgärder för förebyggande av havandeskap? Svaret på den frågan blir ju ett svar på för eller emot bifall till motionen. Jag tror icke, att det finns i denna kammare många — det skulle möjligen vara kyrkoherde Pehrsson i Göteborg — som icke skulle besvara den frågan med ja. Det har ju givits så många exempel på önskvärdheten av detta, att frågan egentligen ju icke skulle behöva diskuteras. I den mån, som man å andra sidan skulle vilja draga in befolkningsfrågan i detta sammanhang, tror jag icke, att det skulle vara skadligt vare sig för samhället eller den enskilde, att barn, som dess föräldrar icke önska, icke bli födda. Jag hävdar också bestämt den uppfattningen, att de, som icke vilja sätta barn till världen, icke heller skola av samhället tvingas till detta. Vi lida som bekant icke av någon brist på folk. Sexualfrågan är ett område, som det sedan gammalt ansetts olämpligt för att icke säga rent av osedligt att överhuvud behandla. Jag kan, mina herrar, icke finna annat än att det måste vara ett slag av råhet, som ligger bakom en sådan uppfattning, vilket givetvis icke hindrar, att den uppfattningen framförts i sedlighetsens namn. Hyckleriet är ju det allra värsta på det området. Följden har ju emellertid blivit, att den undervisning, som läkare och lärare anse vara nödvändig, har uteblivit och detta har till stor del medfört, att den ungdom, som ännu icke kommit ifrån könsproblemet genom att icke hava meddelats någon kunskap på detta område, råkat ut för ett osunt och skadligt hemlighetsmakeri, som man i sanning icke borde blunda för, och som väl ingen vill påstå vara önskvärdt i något avseende. Detta hemlighetsmakeri frodas emellertid just i skydd av preventivlagen.

Vi ha i motionen föreslagit, att andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen skall utgå. Detta stycke lyder:

»Där någon offentligen utställer eller förevisar föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av könsumgänge; eller i skrift, som han utsprider eller eljest genom tillkännagivande för allmänheten till salu utbjuder eller själv eller genom annan till försäljning kringför dylika föremål; eller under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer, vare sig muntligen eller genom utspridande av skrift söker förläda till användande av föremål, som nu sagts, eller meddelar anvisning om sättet för deras användande; varde, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom sägs, dömd efter ty där stadgas.» Paragrafen skulle alltså erhålla den lydelse, som innehålles i det nuvarande första stycket.

Jag finner också i den redogörelse, som utskottet har lämnat i utlåtandet, stöd icke för utskottets hemställan utan för bifall till motionen. Beträffande innehållet i det stycke, som vi motionerat om, heter det bland annat: »Vad härefter angår straffbestämmelsen för den, som offentligen utställer eller förevisar preventiva medel, torde visserligen ett sådant utställande eller förevisande i allmänhet anses såsom sårande för anständigheten. Men det kan dock starkt ifrågasättas, huruvida ett särskilt förbud för dylikt förfarande är erforderligt. Såsom inom lagrådet påpekats, torde nämligen sådana åtgärder i de flesta fall, då skada därav kan föränledas, kunna straffas såsom tukt och sedlighet sårande gärningar.» Om förbudet mot offentligt utbudande till salu av preventivmedel genom utspridande av skrift eller annat tillkännagivande till allmänheten anföres i utskottets utlåtande följande: »Erfarenheten har emellertid visat, att den härutinnan givna straffbestämmelsen i stort sett är

överksam för vinnande av det därmed avsedda syftet. Det torde vara en allmän iakttagelse, att utbudandet av preventiva medel så gott som öppet äger rum såväl i skrift som genom tillkännagivande av annan art.» Vidare anför utskottet: »Vad slutligen beträffar ifrågavarande lagstiftning i vad den riktar sig mot icke blott preventiva medel utan även föremål, avsedda för otuktigt bruk, torde, såsom inom lagrådet erinrats, stadgandena i denna del vara utan nämnvärd betydelse. De i paragrafens 2 moment omförmälda förfaranden torde nämligen, såvitt de avse föremål av nyssnämnda slag, kunna drabbas av straff enligt 1 momentet.»

Ja, herr Björkman säger, att detta icke står i utskottets utlåtande i år. Det är sant, att det icke gör det, men det är citat från första lagutskottets utlåtande vid 1922 års riksdag, som blivit infört i årets utlåtande. Dessa synpunkter äro riktiga i vad gäller dessa bestämmelser — det kan icke bestridas — och de ha sålunda aktualitet även för situationen just nu.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Björkman: Herr talman! Den senaste talaren sade ungefärligen, att sedan han läst utskottets synnerligen utmärkta redogörelse för vad som förut i riket sig tilldragit på detta område, hade han funnit, att den logiska konsekvensen för utskottet borde ha varit att komma till ett bifall av hans och hans medmotionärers motion. Men hade han något mera grundligt läst vad utskottet här har anfört, skulle han nog ha funnit, att utskottet har fullt stöd för sin uppfattning att icke vilja villfara hans begäran.

Jag vill icke nu alltför länge upptaga kammarens tid med denna fråga. Den har ju så grundligt ventilerats vid de senaste riksdagarna, och sista året talade vi vitt och brett om denna sak. När lagutskottet nu har samma ståndpunkt som förut, finns det ingen anledning att, då intet särskilt har hänt, vidlyftigt dryfta frågan.

När talaren sade, att den bestämmelse, gentemot vilken huvudintresset har vänt sig, nämligen slutet av andra stycket av 18 kap. 13 § strafflagen, vore så oklar, bör framhållas, att vi dock visat, att det icke behöver råda någon tvekan om att man skall kunna framföra en objektivt riktig och auktoritativ upplysning i avseende å de preventiva medlen, utan att vederbörande därför behöver riskera att bli straffad. Jag behöver icke för kammaren upprepa den bevisning för detta mitt påstående, som vi sökte framföra vid föregående års riksdag. Det påvisades där, att sedan fråga hade uppkommit att taga bort denna sista del av paragrafen, som den siste talaren i huvudsak vände sig emot, hade förslag i frågan, vilket uppgjorts av dåvarande justitieminister Nothin, som hört åtskilliga myndigheter, bland annat medicinalstyrelsen, vars vetenskapliga råds juridiska expert hade yttrat sig, remitterats till lagrådet som icke ansåg, att det behövde råda tvekan om att icke en auktoritativ, objektiv upplysning skulle kunna framföras utan någon risk för att vederbörande skulle drabbas av åtal. Kungl. Maj:t har därefter, sedan lagrådet förklarat hur det var, avskrivit ärendet. Riksdagens lagutskott framförde förra året sitt aktgivande på dessa omständigheter och sade tydligt ifrån såsom sin mening, att en sådan undervisning mycket väl skulle kunna gå för sig, och denna lagutskottets mening gillades av riksdagen.

Återstår då frågan om något nytt inträffat sedan förra året. Något sådant har emellertid icke framkommit. Den senaste talaren framförde emellertid nu, att oklarheten skulle medföra, att det bleve ett område, där durkdrivna advokater kunde härja. Men om man ser efter hur många gånger hela vår lagparagraf varit före vid våra domstolar, så finner man av statistiken, att under åren 1925—28 förekommit 46 fall, av vilka alla utom ett varit bötesfall. Det blir således 11 om året. Jag tror därför icke, att de durkkrivna advokaterna,

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

som skulle åtaga sig vederbörandes sak, skulle få så förfärligt stora inkomster. Det viktiga för oss här är emellertid, att intet av dessa 46 fall gällde den sista delen av det moment, som talaren vände sig emot, utan de gällde den del, som förbjuder kringförande av sådana särskilda föremål. Den man, som fick fängelse, lär ha gjort detta något mera en gros än de andra, som bara fingo bötesstraff.

Man kan alltså säga, att lagutskottet lika litet nu som förra året funnit någon anledning att acceptera borttagandet av sista delen av detta moment, därför att upplysningsverksamhet kan äga rum och har bedrivits under de mest fria former och utan att någon hämsko därpå lagts av vederbörande. Återstår att tänka på att vederbörande motionär har vänt sig även mot lagparagrafen i övrigt. Jag nöjer mig i det hänseendet med att endast hänvisa till vad statsrådet Nothin yttrade i den proposition, som han tänkt framlägga för riksdagen, men som aldrig kom. Han sade där med avseende å paragrafen i övrigt, att en förändring härutinnan varken i riksdagens framställning eller i de i ärendet hörda medicinska eller andra myndigheternas yttranden hade framhållits »vara ur samhällets synpunkt i någon högre grad av behovet påkallad», och han sade i avseende å de särskilda bestämmelserna härutinnan, att de tvärtom varit »av viss betydelse», medfört »ett visst gagn» och haft »en uppgift att fylla» etc. Han nöjde sig därför med att säga, att han ansåg det vara nödvändigt att få en ändring till stånd endast i fråga om den del av lagparagrafen, som kunde sägas beröra upplysningsverksamheten. Även denna ändring ha vi i lagutskottet emellertid funnit vara onödig.

Jag anser icke, herr talman, att jag trots den föregående talarens långa anförande behöver ingå vidlyftigare på denna fråga än vad jag nu har gjort, och jag ber därför, med hänvisning till den utförliga redogörelsen i utskottets utlåtande, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag kommer för min del att instämma i herr Spångbergs yrkande om upphävande helt och hållet av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen. Jag hade icke tillfälle att åhöra hela herr Spångbergs argumentation, och jag kan därför icke avgöra, huruvida jag kan i huvudsak eller till större eller mindre del instämma med honom.

Gentemot den siste ärade talaren, som framhöll, att här sedan förra året icke hade tillkommit något nytt och att sålunda det resultat, som inträdde förra året, följaktligen borde inträda även nu, måste jag säga, att det är ett något egendomligt sätt att resonera. Ty om argumentationen för den ståndpunkt, som blev riksdagens förra året, då var ohållbar, är den också nu ohållbar. Det duger sålunda icke att endast åberopa sig på densamma. Jag vill dock medgiva, att det icke har större *praktisk* mening att i en debatt i kammaren hävda en ståndpunkt, som icke har blivit på något sätt uttryckligen representerad inom utskottet. Likväl måste jag, som redan antytts, nu i år uttala samma åsikt som förra året, nämligen att en partiell reform, sådan som reservanterna här föreslå, är överflödigt. I det avseendet ger jag i år liksom förra året utskottets ärade vice ordförande rätt. Jag har nämligen svårt att föreställa mig, att preventivlagen i praktiken skulle kunna hindra en sådan upplysningsverksamhet, som av 1918 års lagstiftare betecknades som önskvärd. I realiteten torde man vid spridande av en sådan upplysning icke löpa någon risk.

Felet med preventivlagen är emellertid, att den över huvud icke har någon *raison d'être* ur strafflagens synpunkt. Jag vill icke bestrida, att med preventivmedel kan bedrivas sedlighetssårande handlingar, men dylikt kan ske snart nog med allting. I sådant avseende ha vi ju här första stycket av 13 § i ifrågasvarande kapitel att tillgå. Preventivmedel kunna emellertid också i både preventivt och profylaktiskt syfte vara gagneliga, även ur social synpunkt. Jag

får i detta hänseende hänvisa till vad som framkommit under debatten förra året. Lagen är emellertid nu så avfattad, och den måste förvisso vara så avfattad, att densamma, ordagrant tillämpad, drabbar också den nyttiga sidan av preventivmedlen. Det är visserligen så, att trots ordalagen man icke löper någon risk med hänsyn till den nyss berörda upplysningsverksamheten. Men detta beror därpå, att behovet av en förnuftig tolkning här starkt har understrukits både i riksdagen och av andra myndigheter. Så har emellertid icke skett, såvitt lagen rör anskaffning av preventivmedel. I detta avseende har icke på samma sätt av myndigheterna understrukits behovet av en förnuftig tolkning. Såsom lagen är formulerad, lägger den vissa hinder i vägen för ett nyttigt både preventivt och profylaktiskt bruk av dessa medel. Sätillvida är denna lag icke gagnelig.

Ytterligare en sak vill jag betona. Lagen kan ju faktiskt icke uppehållas. Indirekt reklam för dessa varor florerar ju faktiskt i stor utsträckning. Varje mera erfaren individ förstår innebörden av sådana begrepp som »gummivaror» o. dyl. Han känner också till allehanda firmanamn och varumärken. Det blir därigenom ofta just de oerfarna, vilka för livet kunna göras olyckliga genom denna lag. Denna indirekta reklam, som faktiskt i ostörd ro får utövas, ådagalägger tydligt, att lagen är av den art, att den icke har förmått att så att säga rycka den allmänna moralen med sig. Det finns visserligen stora skikt inom vårt samhälle, som moraliskt gilla denna lag. Men jag hänvisar till de ständiga lagstiftningsstriderna på denna punkt. De strider, som alltifrån lagens tillkomst stått och alltjämt stå kring denna lag, visa, att det måste vara något galet med den. En strafflag, som i det allmänna medvetandet hos stora befolkningsskikt aldrig kunnat framstå såsom något annat än en tillfällig nyck av lagstiftningen, en sådan strafflag är hopplös och skall aldrig någonsin kunna fullgöra en socialt nyttig funktion i samhället. Sådana strafflagar bli i längden icke till något stöd för den allmänna moralen. De bli i längden snarare demoraliserande genom det sätt, varpå de överträdas. Jag vill också anmärka, att denna lag hos juristerna själva aldrig stått synnerligen högt i kurs. Från juridiskt håll framställdes redan vid lagens tillkomst starka principiella betänkligheter, och att dessa principiella betänkligheter kvarstå, det förstår man, om icke av annat, så av 1926 års lagråds uttalande i ämnet.

Jag ber i övrigt att få hänvisa till de synpunkter, som jag framförde vid förra riksdagen, och jag yrkar med stöd av allt vad jag sålunda direkt eller indirekt har anfört bifall till motionen, d. v. s. att andra stycket av 18 kap. 13 § strafflagen skall utgå.

Herr Lindley: Herr talman! Omständigheterna ha gjort, att jag kommit att taga till orda i denna för mig främmande fråga. Jag står nämligen antecknad som ensam reservant från denna kammare, och det gör, att jag skall be att få säga ett par ord som motivering för den uppfattning, som reservanterna ha kommit till. Helst skulle jag vara böjd för att ansluta mig till vad herr Spångberg antydde, att det anförts så mycket i denna fråga, att det kunde synas, som om det icke vore lönt att vidare diskutera den. Emellertid har jag den uppfattningen, att skola vi överhuvud taget nå något resultat av ett beslut i denna fråga, böra vi stanna på en ståndpunkt, som i någon mån förut har känningar i riksdagen. Det göra vi, om vi komma till det slut, till vilket reservanterna kommit, alldenstund de bygga på det förslag, som blev resultatet av den utredning, som kom till stånd, sedan riksdagen år 1923 avlätit skrivelse i frågan.

I fråga om den nuvarande lagens bestämmelser och i fråga om dess förmåga att på något vis lägga hämsko på de företeelser, som det här är fråga om, står jag helt och fullt på 1910 års reservanters ståndpunkt. Det var nämligen,

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

när frågan då behandlades i riksdagen, i lagutskottet tre reservanter, herrar Jakob Pettersson, Jansson i Edsbäcken och Olsson i See, som förklarade i sin reservation, att denna lag skulle komma att visa sig överksam. Jag tror, att om herrarna äro ärliga och titta sig omkring, hur det ser ut, så kunna vi vara sams om, att lagen är överksam. Här florerar allt möjligt på detta område. Tidningarna vimla av de mest braskande annonser. Jag tror, att om man vill, så kan man hos en affärsman på detta område skaffa sig en skönlitteratur, som räcker en god tid att läsa, ifall man tröttnar på den långa utredning, som första lagutskottet kostat på denna fråga.

Alltså menar jag, att lagen är överksam, sådan den är formulerad. Då kunde man tycka, att det är att strida om påvens skägg, när man tvistar om, huruvida man skall taga bort denna överksamma lag eller icke. Jag har dock känt mig övertygad av de skäl, som anförts för att taga bort den. Då man ser, hur auktoriteterna slåss om, huruvida en sådan lag kan vara skadlig för den verkligt vetenskapliga upplysningen eller icke, då man ser det och i varje fall känner sig dragen åt det hållet, där man anser lagen lägga ett visst hinder i vägen för denna upplysningsverksamhet, anser jag, att oavsett vilken mening man har om lagen i och för sig, så bör man gå på den linje, som blivit resultatet av den riksdagsskrivelse, som avläts 1923, då man gick in för borttagande av den andra satsen i andra stycket, som börjar med »eller under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse därav kommer etc.» samt slutar med »eller meddelar anvisning om sättet för deras användande». Jag anser således, att denna sats bör utgå.

Med hänvisning till detta och med anbefallande till var och en att noggrant genomläsa denna digra utredning i frågan, ber jag, herr talman, för att vi skola hava ett förslag att samlas omkring, som borde i någon mån hava gehör hos en kammare, som en gång gått in för dessa frågors lösning, att få yrka bifall till herr Åkermans m. fl. reservation.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att tillkännagiva, att jag kommer att rösta för det yrkande, som framställt av herr Lindley. Jag hade icke tillfälle att vara med i utskottet vid detta utlåtandes justering, och därför står jag icke antecknad som reservant.

Till detta ber jag bara att få säga några få ord i anledning av yttranden av herr Spångberg och sedan av herr Lundstedt. För min personliga del tror jag visst, att vi mycket väl skulle kunna klara oss med lagen, sådan den av dem föreslagits. Men vi hava ju vetskap om, att här hava rätt så oerhört delade meningar om denna lag. En tid var det likväl åtminstone i denna kammare en majoritet för att något skulle göras för att få bort en del av den nuvarande lagens oklarhet. Då försökte man få en lagändring, sådan som den, som var upptagen i det förslag, som 1925 gick till lagrådet. Det är visserligen, som herr Lundstedt säger, endast en partiell reform. Man kan därtill säga, att det är en kompromissreform. Man trodde, att man skulle kunna vinna framsteg på den vägen. Ty säga vad man säga vill från utskottets sida vid understrykandet av vad lagrådet sagt, så finnes det likväl en oklarhet i fråga om denna lag, en oklarhet, som är så stor, att man borde se till, att man finge bort den. När vi i fjol behandlade denna fråga här i kammaren, sökte jag få herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet att tillkännagiva, om han ville ställa sig bakom det uttalande, som var gjort av lagrådet och lagutskottet. Men det var icke möjligt att få något svar från statsrådsbänken. Om ett sådant uttalande kunde givas av en justitieminister, så tror jag, att det skulle icke vara utan betydelse. Jag vill visst icke säga, att lagrådets uttalande, understruket av utskottet och sedan av riksdagens majoritet, är utan betydelse. Men fortfarande är det dock

så, att det är många människor här i landet, som icke veta, vad de hava laglig rätt till och vilket som enligt lagen är förbjudet.

Jag skall nöja mig med dessa ord och, vidhållande den uppfattningen, att lagen är oklar och borde ändras, be att få ansluta mig till herr Lindleys yrkande. i

I fråga om upphävande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen.

(Forts.)

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att tillkännagiva, varför jag icke kunnat följa mina partivänner i första lagutskottet i deras åsikt om preventivlagen och varför jag står på deras sida, som ansett, att ett sunt upplysningsarbete beträffande preventiva medels användande måste anses vara enligt denna lag tillåtligt. Jag tillhörde 1923 den majoritet, som på förslag av herr Engberg begärde utredning, huruvida den nu gällande preventivlagen lade hinder i vägen för en vederhäftig upplysning i sexuella frågor. Herr Engberg ville hava utrett, huruvida lagen hindrade ett hygieniskt upplysningsarbete. Herr Engberg hade antagligen inspirerats av vissa läkare, som hade ett starkt intresse att få sprida upplysning i ämnet men vilka förklarade, att lagen hindrade dem från det. Kungl. Maj:t lät utreda detta. Utredningen gav till resultat — för så vitt lagrådet må betraktas som auktoritet beträffande lagars tolkning — att intet hinder förefinnes för ett sunt upplysningsarbete beträffande sexualhygieniska förhållanden och preventivmedels användning. Sedan har ingenting hänt mer än att de läkare, som önska sprida upplysning rörade sexuella saker, hava oförhindrat gjort det. Det finnes väl icke någon i denna kammare, som icke läst den broschyr, som en aktad läkare sänt ut i ämnet. När man läser den, är man på det klara med, att lagen icke hindrar vederbörande att sprida nödig upplysning beträffande preventiva medels användande o. s. v.

Jag fäster mig icke så mycket vid, att lagen kringgås beträffande annonsering om preventiva medel. Det är icke enligt min mening så farligt, som om jag skulle följa mina partivänner och taga bort den sista delen i den paragraf i strafflagen, som bestämmer straff för människor, som utan att vara lämpade här för ansvarslöst agitera för preventiva medelst användande. En sådan upplysningsverksamhet kan bliva sådan, att — jag försäkrar det — ingen familjefader skulle önska sina barn att taga uppfostran därav. Det är riktigt, att en lag bestämt förklarar, att upplysning i sexualhygieniska saker skall meddelas av vederhäftiga män och kvinnor. Det sker i våra dagar. Det rör endast läkarvetenskapen. Denna skall det vara förbehållet att sprida denna upplysning, och endast den kan göra det så, att det icke på något sätt blir sedlighetssårande. Men i vår tid, när vi alla anse oss kunna föreläsa i vilket som helst ämne, är det risk att lämna fältet öppet för var och en, som vill hava arvode från en föreläsningsförening, att få komponera föredrag i ett sådant publikämne som frågan om preventivmedels användande. Jag tror, att ingen, som kommit till den ålder, att preventiva medel behövas, svävar i okunnighet om var han skall köpa dem och huru de skola användas. Då förstår jag icke, varför man icke är nöjd med det upplysningsarbete, som läkarvetenskapen lämnar. Jag säger ännu en gång, att det verkligen icke är samhällsgagnande att låta var och en — det må vara i övrigt aldrig så framstående män — som icke har kvalifikationer för det, få behandla detta ämne. Jag vädjar till dem, som hava barn i minderårighetsåldern, huruvida det är lämpligt att låta vilken som helst föreläsa för vilka åldrar som helst och lämna upplysningar om dessa saker. Jag för min del skulle icke vilja släppa mina egna barn till en föreläsning för att åhöra föreläsningar av mig, herr Spångberg eller någon annan i detta ytterst delikata ämne. Ty vi kunna icke behandla ämnet så, att det icke skadar mera än det gagnar.

Det är av denna anledning, herr talman, som jag icke kunnat biträda förslaget om att upphäva denna paragraf och än mindre kunnat gå med på reservationen

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

att lämna fältet öppet för vilken som helst att hålla föreläsningar i ämnet. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Man kan vara något tveksam om man skall svara herr Hedlund på hans anförande eller icke. Men jag kunde icke underlåta att begära ordet för att giva uttryck åt den reflexion, som jag gjorde, när han talade. Det var det, att herr Hedlund har tydligen icke satt sig tillräckligt in i denna fråga. Han borde taga någon tid på sig, om han får tillfälle, och närmare tränga in i frågan. Hade han gjort det, hade han säkerligen icke hållit ett anförande sådant som det han här haft. Ty nu säger herr Hedlund, att det är läkarna, som skola bedriva den upplysningsverksamhet, som här är ifrågasatt och som herr Hedlund anser, att läkarna kunna med den nuvarande lagen utöva.

Med anledning av detta herr Hedlunds anförande ber jag att få hänvisa till vad som finnes återgivet i första lagutskottets utlåtande på sidan 29, där det finnes ett uttalande av förre justitieministern Nothin. Efter utredning och efter konferenser med läkarna gjorde han ett uttalande, som jag skall tillåta mig att här läsa upp för att få det till protokollet gentemot herr Hedlunds anförande och påstående, att lagen nu är sådan, att läkarna kunna sprida sådan upplysning, som är erforderlig. Justitieministern Nothin säger vid detta tillfälle:

»Medicinalstyrelsen har också i sitt utlåtande med beklagande framhållit, att lagens formulering är sådan, att en viss grad av tveksamhet kan råda, huruvida den, som fullt lojalt och i bästa avsikt verkar för spridandet av dylik kunskap, under vissa förhållanden kan bliva åtalad och måhända även dömd därför. Även av flera av de i övrigt i ärendet avgivna utlåtandena framgår — och ytterligare bekräftelse härå har vunnits vid en av mig anordnad konferens med ett antal läkare — att på läkarhåll så stor tvekan om lagligheten av en allmän upplysningsverksamhet beträffande preventivföremåls användande råder, att en sådan upplysningsverksamhet icke har utsikt att komma till stånd, med mindre ändring av ifrågavarande lagrum sker. Det torde vara ganska förklarligt, att våra läkare ansett sig böra undvika varje åtgärd, som kan uppfattas såsom stridande mot gällande lag.»

Medicinalstyrelsen, som känner lagen minst lika bra som herr Hedlund, har sålunda den uppfattningen, att som lagen är skriven, kunna icke läkarna utföra den upplysningsverksamhet, som även de anse nödvändig.

Längre fram i sitt anförande lägger herr Hedlund det så, att om lagen skulle ändras på det sätt, som reservanterna föreslå, så skulle man släppa lidelserna lösa; och det skulle vara farligt för ungdomen; och han vädjar särskilt till dem, som hava barn, unga pojkar och flickor. Det skulle alltså vara farligt för dem, om lagen ändrades så, som föreslagits. Jag ber att få bringa i herr Hedlunds åtanke det uttalande, som justitieministern Nothin hade i detta fall. Han säger: »Den föregående utredningen giver enligt min uppfattning vid handen, att förevarande straffbestämmelse bör undergå sådan ändring, att det tydligt framgår, att en allvarlig och även till formen oantastlig framställning i förevarande ämne icke drabbas av ansvar.»

Det är sålunda, herr Hedlund, icke fråga om att släppa vare sig det ena eller det andra löst. Ty att värna om ungdomen och det sedliga tillståndet i landet äro vi i lika hög grad angelägna, som herr Hedlund, fastän vi gå in för en ändring av denna lag.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Endast ett par ord!

Jag har icke velat komma med någon sedlig patos, som herr Lindqvist tyckes föreställa sig. Jag vet, att herr Lindqvist är minst lika sedlig som jag,

fastän han vill hava preventivlagen upphävd. Men när han åberopar auktoriteter om vad som kan vara tillåtet eller icke, må jag åberopa professor Lundstedt, som säger här i dag, att han tror icke alls, att det upplysningsarbete, som behöver bedrivas, hindras av lagen, och att det är av annan anledning, som han velat ha lagen upphävd. Vad som för mig är avgörande för det påståendet, att lagen icke hindrar den sunda upplysning, som herr Lindqvist och jag vilja befordra, är, att de människor, som varit mest intresserade för att få sprida upplysning, hava de sista åren gjort det och därtill erkännansvärt väl. En författare till en broschyr i ämnet säger visserligen, att detta har han gjort i känslan av att han begått en brottslig handling. Men när han blett om åtal och straff men icke blivit åtalad, så är det väl klart, att han icke gjort sig skyldig till någon förseelse mot strafflagen och att sålunda det upplysningsarbete, som vi vilja giva fritt spelrum, är tillåtet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Endast en liten replik, icke på herr Hedlunds sista utan på hans föregående uttalande.

Herr Hedlund utmålade i nog så korrekta färger vissa osympatiska förhållanden, som här kunna förekomma, och vissa vådor av preventivlagens upphävande. Men saken är den, att det finnes en mängd ännu mera osympatiska och värre handlingar, som begås i vårt samhälle, utan att man kan komma åt dem med lagar. Man har att gentemot sådant, som herr Hedlund varnade för, erinra sig, att denna lag drabbar icke bara onda utan även det, som måste anses vara nyttigt. En lag, som verkar på detta sätt, kan aldrig, åtminstone icke inom stora befolkningslager, rycka den allmänna moralen med sig. Detta leder till att lagen faktiskt kringgås. Den saken bagatelliserade herr Hedlund. Men enligt min mening är den mycket allvarlig. Det tillhör det farligaste för en sund samhällsordning att hålla sig med lagar, som överträdas, med lagar som väsentligen ha en demoraliserande effekt. Att direkt visa upp detta skulle förutsätta ett ingående på vissa allmänna principer för samhällsmekanismen, vilket icke kan komma i fråga i detta sammanhang.

Jag vill säga herr Hedlund, att jag naturligtvis liksom andra observerat, att osympatisk trafik här förekommer i stor utsträckning. Men att genom strafflagar söka undanskaffa denna trafik är dels ogenomförligt och medför dels större skador för samhället, än vad denna trafik i och för sig innebär. Detta är grunden för min ståndpunkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindley, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Spångberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 11 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

I fråga om upphävande av andra stycket i 18 kap. 13 § strafflagen.
(Forts.)

*I fråga om
upphävande
av andra
stycket
i 18 kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

*I fråga om
straffrihet för
företagande av
abort.*

Å föredragningslistan var vidare uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående lagändringar, åsyftande att företagande av abort må bli tillåtet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 347, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till regeringen anhålla, att regeringen måtte skyndsamt låta verkställa utredning om, under vilka villkor företagande av abort kunde vara tillåtet, samt att förslag till sådan lagstiftning och sådana ändringar av strafflagen måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Akerman* och *J. H. Teodor Julin*, vilka hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar avbrytande av havandeskap kunde lämnas straffritt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Ifrågavarande utskottsutlåtande börjar med en historik, som visar, att fosterfördrivning varit förbjuden i lag i Sverige sedan någon gång på 1200-talet. Man kan inför denna historik fråga sig, vad som var orsaken och vad som alltjämt är orsaken till ett dylikt förbud. Någon vill kanske göra gällande, att det är respekten för livet. Andra komma med kristendomen o. s. v. Historien visar, att påståendet om respekten för livet, som de flesta kanske komma med, icke är riktigt. Den respekten finns icke. Den fanns icke i Sverige på 1200-talet, lika litet som den finns i dag.

En synpunkt, som nog i viss mån varit bestämmande, är, att man önskar en talrikare befolkning. Det har varit samma moral, vilken legat till grund för detta önskemål, som man exempelvis fann i Tyskland och andra krigförande länder under världskriget, då man på det mest snuskiga sätt propagerade för en folkökning till nästkommande stora krig. Det är vidare samma synpunkt, som häromdagen kom till synes i en daglig stockholmstidning, som uttalade farhågor för nativitetens sjunkande ur den synpunkten, att det om några år kunde befaras råda brist på arbetskraft.

Vi skulle kunna komplettera utskottets historik med att se efter, hur denna fråga har behandlats i andra länder. Vi skola då finna, att de synpunkter, som gjort sig gällande, antingen varit att skaffa soldater eller också att skaffa billigare arbetskraft. Därjämte har man i de s. k. kristna länderna givetvis stött sig på kristendomen. Det är samma godsägarkristendom, som tillät godsägarna att piska ihjäl sina slavar, men som med så stor människokärlek omfattade de ofödda fostren, att man förbjöd fosterfördrivning, under det att man med samma kärleksfulla händer gärna piskade ihjäl en slav, som man hade i sin tjänst. Det är samma moral, som alltjämt lever kvar och som ligger till grund för den allmänna uppfattningen, sådan den kommit till uttryck i lagar och författningar i denna fråga.

Utskottet gör sig här skyldigt till en förväxling mellan vad som är ett människoliv och vad som kan utvecklas till att bli ett sådant. Jag skulle vilja citera professor Holmgren, som, då den här frågan för ett par år sedan behandlades i första kammaren, just gav ett utmärkt exempel på detta. Emellertid skall jag icke läsa detta citat. Det är på den oriktiga utgångspunkt, vilken utskottet här har konstruerat fram, som man sedan bygger ett oriktigt påstående om den allmänna uppfattningen i dessa spörsmål.

Utskottet säger: »Största delen av vårt folk har säkerligen en rätt klar föreställning om att vad som sker genom fosterfördrivning är tillintetgörande av ett redan spirande liv. Och att en handling av en sådan innebörd skulle under några omständigheter vara principiellt lagligen tillåten, torde vara fjärran från de flestas uppfattning. Tvärtom torde till och med för den, som står i begrepp att frivilligt avbryta sitt havandeskap, i de flesta fall stå klart icke blott att handlingen är lagstridig utan även att densamma är ägnad att hos omgivningen väcka starkt ogillande.»

Jag vågar på synnerligen starka skäl bestrida riktigheten av detta utskottets uttalande. Jag skall därvid begagna mig av de uttalanden, som gjorts av dem, som genom sin verksamhet blivit i tillfälle att på nära håll studera just detta problem. I vår motion 1928 ha vi publicerat en rad uttalanden, som fullständigt vederlägga utskottets påstående i denna punkt. Jag tillåter mig att citera några av dessa uttalanden. Jag tror, att de icke kunna gen-drivas.

Professor Forssner på allmänna barnbördshuset säger: »Fosterfördrivning är en företeelse, som förekommer i alla samhällsklasser, fast man skall ej inbilla sig, att alla fall av fosterfördrivning bli uppmärksammade. Fosterfördrivning är mycket vanlig även bland de ekonomiskt lyckligt lottade i samhället, de som inte tro detta, ta storligen miste. Detta visar, att nuvarande lagparagrafer och deras straffsatser inte förmå nå fram till det mål till vilket man syftar.» Han säger vidare: »Jag tror, att man vågar påstå, att den nuvarande lagen icke uppbäres av ett allmänt medvetande, och därmed är den som alla andra lagar i själva verket undergrävd.»

Advokat Eva Andén säger: »Den nuvarande lagen anser jag inte står i någon som helst proportion till förseelsen och leder inte till något som helst resultat. Den strider f. ö. mot rättsuppfattningen, visserligen icke sådan den är dokumenterad i det offentliga massrättsmedvetandet, utan sådant det är männi-

I fråga om straffrihet för förelagande av abort.
(Forts.)

skor emellan, som obundna se på saken.» »Man måste konstatera», fortsätter advokat Eva Andén, »att fosterfördrivning är oerhört vanligt. Ej blott bland människor med svag karaktär utan även bland högt stående och moraliskt förstklassiga individer.»

Advokat von Melsted säger: »Det allmänna rättsmedvetandet är tillräckligt förberett. T. o. m. bland läkarna, som ju alltid med ljudlösa steg följer bakom utvecklingen, höres då och då klara ord i det kinkiga problemet. Med kvinnornas myndighetsförklarande följer också kravet på att få själva avgöra, om de vilja bli mödrar.» »Antag», fortsätter herr von Melsted, »att genom naturens ordning männen kunnat föda barn, säkert hade vi långt före detta som en självklar sak hävdad, att vi naturligen ville själva bestämma, om vi skola vara med om den saken.»

Doktor Ada Nilsson skriver i Tidevarvet: »Vi ha sett, hur lagstiftningen på området ej lett till något lysande resultat. Det är en lagstiftning av män mot kvinnor. Från kvinnohåll fordras nu en omläggning av synpunkterna. Alla torde vara eniga, att en omprövning, förutsättningslös och radikal, bör ske.»

Förutom dessa uttalanden skulle jag, då jag gendriver utskottets uttalanden härvidlag om allmänhetens föreställning, kunna hänvisa till utskottets egen statistik, som visar, hur oerhört vanlig fosterfördrivning är.

Utskottet motiverar nu ifrån denna utgångspunkt en rättsuppfattning, som visserligen propagerats i Sverige, fortfarande enligt utskottsutlåtandet, i 800 år men som icke vunnit någon genklang, vilket i sanning läkarna genom sina uttalanden visat. Utskottet förbiser allt detta. Man har gjort en konstruktion och bygger vidare på den. Utskottet skriver: »Då utskottet nu har att ånyo fatta ståndpunkt till frågan om behovet av förändrade bestämmelser rörande fosterfördrivnings straffbarhet, sker det från en i viss mån annan utgångspunkt än förlidet år. De då till behandling föreliggande motionerna avsågo påkallande i folkhälsans intresse av en allsidig och förutsättningslös utredning, i vad mån en revision av ifrågavarande bestämmelser kunde anses vara av behovet påkallad. Den nu förevarande motionen avser åstadkommande av en utredning, under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet.» Vidare heter det: »Enligt utskottets mening hör nämligen fosterfördrivning till de handlingar, som principiellt böra vara under alla omständigheter rättsligen otillåtna.»

Jag måste säga, att det är en synnerligen vilseledande motivering, på vilken utskottet här grundar sitt avslagsyrkande. Men framför allt är det en reaktionär och ohållbar uppfattning, som kommer fram i detta utlåtande, ett återvändande till 1200-talet och medeltiden. Jag har för övrigt synnerligen svårt att föreställa mig, att utskottet är fullt berett att taga konsekvenserna av vad det självt anfört. Det lär heller icke finnas många jurister eller läkare och icke heller många av de herrar, som undertecknat detta utlåtande, ja, jag tror icke heller den kvinna, som suttit i detta utskott, som skulle vilja vara med om att stämpla en kvinna som förbryterska, därför att hon sett sig nödsakad att av en eller annan anledning företaga fosterfördrivning.

Den motion, som jag på den kommunistiska gruppens vägnar väckt i år, har samma yrkande som de motioner, vi väckte år 1927 och 1928. Likaväl som utskottet börjar med att hänvisa till sin motivering i fråga om fjolårets motion, lika stort skäl borde ha förelegat, att då samma motion nu föreligger, som förelåg till behandling i kammaren 1927 och 1928, hänvisa till vad utskottet hade för uppfattning beträffande motionen dessa år. Det heter därom på sid. 5 i föreliggande utskottsutlåtande — det gäller utskottsutlåtandet för år 1927: »I likhet med vad utskottet år 1921 uttalade, finner utskottet önskvärt, att frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning.» — Jag kan icke finna annat, än att detta är någonting helt annat, än vad

som i år anföres i utskottsutlåtandet. — Utskottet fortsätter: »Enligt utskottets mening är det av vikt, att detta spörsmål göres till föremål för en ingående och allsidig utredning. Beträffande tidpunkten för utredningens upptagande kan utskottet med hänsyn till det ovissa läge, vari revisionen av 14 kapitlet strafflagen ännu befinner sig, och då förevarande fråga icke äger så nära samband med nämnda kapitel i övrigt, att icke en fristående behandling av frågan kan äga rum, ej nu förorda ett avvaktande av denna revision utan föreslår, att utredningen företages så skyndsamt som omständigheterna medgiva.» Det samma underströks även i utskottsutlåtandet 1928. Det förefaller mig verkligen, som om utskottet i avseende å fjolårets motion skulle ha gjort en fullständig omkastning i sin uppfattning av denna fråga utan att kunna motivera det med något annat, än vad jag skulle vilja kalla tomma påståenden och konstruktioner.

Inför den formulering, som utlåtandet fått beträffande den principiella sidan av fosterfördrivningsproblemet, vill jag liksom förut understryka, att vi från kommunistiskt håll aldrig framhållit fosterfördrivning som något i och för sig önskvärt och aldrig framhållit, att någon propaganda bör bedrivas för fosterfördrivning. Men jag vågar å andra sidan göra det påståendet, att det gives ute i livet en mängd fall, då fosterfördrivning så långt ifrån kan betraktas som en förbrytelse, att den i stället måste betraktas icke bara som något tillåtet utan även som en välgärning. Som bevis för detta påstående kan jag hänvisa till vad utskottet självt i sitt utlåtande föregående år anförde ur ett föredrag av professor Forssner.

Professor Forssner ställde då bl. a. frågan, om det fanns några sociala indikationer, som berättiga avbrytandet av en graviditet, och han svarar: »Det skulle mycket förvåna mig, om någon, som har egen erfarenhet inom detta område, kunde besvara denna fråga nekande. Jag måste i alla fall som min lövertygelse säga, att det finns sociala indikationer, vilka i fullt ut lika hög grad som de medicinska kunna sägas hava ett icke rättsstridigt syfte. Min erfarenhet, och den är av naturliga skäl ganska stor, har lärt, att jag t. o. m. oftare ställts inför fall, där jag av sociala skäl skulle hava velat avbryta graviditeten, än inför fall, där jag av medicinska skäl har gjort det.» Professor Forssner anför också exempel på vad han där menar och vad han kallar som mycket vanliga fall. Han beskriver familjeförhållanden, där det råder ett synnerligen svårt socialt tryck. »Mannen har en arbetsförtjänst, som räcker till för familjens uppehälle, endast om hustrun påtager sig allt arbete i hemmet och ej sällan därjämte skaffar en biinkomst genom arbete utom hemmet. Sådana familjer äro vanliga både i stad och på land, både bland de kroppsarbetande samhällsklasserna och utanför dem, bland kontorsfolk, lägre tjänstemän o. s. v. Hur många sådana kvinnor göra icke ett storartat, av ingen beaktat arbete i tysthet och lyckas föra detta igenom. Alla ha säkerligen träffat kvinnor, som städa kontor, bära ut tidningar o. s. v., men alla ha måhända icke sett vilket liv de äro dömda att föra. Tidigt om morgnarna, innan familjen vaknat, få de gå till sitt arbete, för att sedan skynda hem till sitt egentliga arbete, att skicka de större barnen i skolan hela och snygga, sköta hemmet och de minsta barnen hela dagen igenom, skaffa och laga mat, och sedan, när kvällen äntligen kommer, tager den sistfödde deras nattro. Det är underbart, hur länge en kvinna kan bära en sådan börda utan att brytas ned. Men tiden kommer, då krafterna börja svikta, och hon med hemlig ångest börjar märka, att hon ej längre förmår hålla hemmet samman. Och så kommer ett nytt havandeskap. Nio tunga månader måste hon bära en extra börda till den som redan sedan länge varit för tung, för att sedan efter barnsängen ånyo taga fatt med en än tyngre, ty tyngre blir den för varje nytt barn. Kan någon undra på, att hon sjunker i den svartaste förtvivlan? Hon ser sin hela livs-

I fråga om straffrihet för företagande av abort.

(Forts.)

I fråga om straffrihet för företagande av abort.
(Forts.)

gärning hotad. Vem skall sköta hemmet och barnen, när hennes kraft är slut? Och så kommer hon och ber, att denna sista börda måtte tagas från henne. Jag har sett många sådana fall», säger professor Forssner, »där denna bön varit förestavad icke av lättja eller lättsinne, utan av höga etiska motiv, av önskan att få fortsätta att släpa för andra, och där min rättskänsla skulle ha besvarat hennes bön med ja. Men samhället besvarar den med nej. I detta fall skulle vår nuvarande lag helt visst förklara handlingen brottslig, därför att den icke erkänner sociala indikationer för avbrytandet av graviditeten.»

Beträffande frågan om fosterfördrivningarnas inverkan på nativiteten, som också anförts som skäl, tror jag icke, att de komma att inverka det ringaste, om straffet för fosterfördrivning borttages. Jag tror knappast, att fosterfördrivningarnas antal överhuvud taget skulle kunna komma att ökas det ringaste, om straffet därför toges bort. Den säkerhet, som skulle ges i och med att en sund upplysning finge föras på detta område, att läkare finge på sjukhus företaga fosterfördrivning, att det under sådana förhållanden bleve stränga straff för kvacksalvare, och att läkare skulle kunna ge den kvinna, som kommer till honom och begär hjälp i detta fall, en verklig undervisning om den risk som eventuellt funnes, detta utgör den bästa garantien för att fosterfördrivningarna icke skulle komma att öka. Utskottet erinrar för resten på sid. 3 om straffbestämmelser i vissa andra länder, och allt detta ger vid handen att fosterfördrivning förekommer överallt, oavsett om det är strängt straff eller om det icke förekommer något straff alls för fosterfördrivning. Utskottet pekar bl. a. på Sovjetunionen, där fosterfördrivningen är principiellt tillåten att företagas på vissa statskliniker men där för den, som, utan att vara därtill legitimerad, på annan fördriver foster, stadgas straff upp till fem års fängelse.

Om vi nu se på resultatet från de länder, som utskottet här pekar på, så skola vi finna, att i Tyskland, där det finnes stränga straffbestämmelser, beräknas c:a 400,000 fosterfördrivningar per år. I Berlin beräknar man lika många fosterfördrivningar som antalet födda barn. I Tyskland beräknas 8,000 dödsfall per år till följd av fosterfördrivning, alltså en direkt följd av att denna kriminaliserats, vilket framgår därav att det i Sovjetunionen egentligen icke inträffar några dödsfall till följd av de lagliga aborterna. Det är ju klart, att det alltid finnes en stor risk, den finnes ju även vid barnafödande över huvud, det finns ju alltid såväl en sjukrisk som dödsrisk. Professor Forssner har besvarat frågan om fosterfördrivning ej innebär någon risk, när den utföres av en specialist, med följande: »Frågan kan icke besvaras absolut nekande, men faran är mycket liten, och man kan lugnt påstå, att den sjukdom och död, som åtföljer fosterfördrivningen, beror på, att denna i det övervägande flertalet fall handhaves av okunnigt folk, som bereder sig ekonomisk vinning av att åtaga sig vad lagen förbjuder.» En annan läkare anför i ett arbete »Barnbekymmer eller befruktnings förhindrande», att aborten, då den utföres av läkare, visar lägre mortalitet än den normala nedkomsten, under det att den okvalificerade aborten företer mycket stor dödlighet.

Det är med fasthållande av den synpunkten, att samhället icke får tvinga en kvinna att bli mor, då hon icke vill det, och det är med hänsyn byggd på den statistik och de uttalanden som jag här anført, hänsynen till kvinnornas liv och hälsa, som vi hava väckt denna motion. Det är det enda som i detta avseende bör tagas hänsyn till, när det gäller, huruvida fosterfördrivning skall anses vara principiellt tillåten eller icke. Den bör vara principiellt tillåten, då den i övrigt tillåtes och då den icke beivras, lika litet — som det anförts av oss gentemot motståndarna till preventivlagens slopande — som man beivrar överträdelse av lagen i fråga.

Jag skulle kunna gå med på den reservation, som är fogad till detta ut-

skottsutlåtande. Jag tror, att den mycket nära sammanfaller med vad vi här anfört och yrkat i vår motion. Jag skall ändock sluta med att yrka bifall till motionen i fråga, därför att jag anser, att reservationen något oklart säger ifrån vad man egentligen menar. Dels förekommer det en passus i motiveringen, som gör reservationen oklar, nämligen satsen: »Framst synes böra utredas, huruvida det straffria området för fosterfördrivning genom ett eller annat uttryckligt stadgande låter sig närmare bestämmas eller om man bör stanna vid ett generellt stadgande, att domstolen må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff.» — Jag anser, att denna passus innebär ett principiellt oriktigt ställningstagande till spørsmålet. Dels förekommer det i reservationens yrkande ordet »huruvida», som jag anser i det sammanhang det här står också kan innebära en viss oklarhet för sådana som äro benägna att fastna just inför dylika uttalanden i syfte att misstolka dem. Vi komma dock att rösta för reservationen, om det kommer att framställas yrkande för den och vår motion skulle komma att bli utslagen.

Jag ber dock, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Björkman: Herr talman! Den föregående talaren har utförligt redogjort för sin ståndpunkt, en ståndpunkt, som han redogjort för inför kammaren vid många tillfällen förut. Jag tror dock, att jag icke är oartig mot kammaren, om jag icke följer honom i hela längden av hans anförande, utan endast erinrar om några små fakta i detta ärende.

Herr Spångberg sade, att han beklagade den omkastning, som skett i utskottets uppfattning från åren 1927 och 1928 till ståndpunkten 1929 och 1930. Men han kan trösta sig med att den omkastningen icke skett bara inom lagutskottet, utan den omkastningen har också kommit fram i riksdagen, ty under det lagutskottet, som förut givit ett visst förord för herr Spångbergs uppfattning under år 1927 endast fick bifall — men blott i viss mån — av den ena kammaren, så har emellertid 1928 båda kamrarna avslagit lagutskottets hemställan om bifall i viss del till vad som då låg före. 1929 gick ju lagutskottet in för att avstyrka ett bifall till de motioner, som då lågo före, och riksdagen biföll utskottets hemställan. Förra året framhölls det från lagutskotts majoritetens sida här, att man icke kunde ge avkall på uppfattningen att fosterfördrivning skulle principiellt anses vara otillåten. Vi stödde oss på det allmänna rättsmedvetandet, som, vad herr Spångberg än må säga, icke vill gilla något uppgivande av den gamla ståndpunkt, som finnes här i frågan. Däremot har lagutskottet pekat hän på att det allmänna rättsmedvetandet så till vida har ändrats, att detta brott icke nu anses vara av fullt så svår beskaffenhet som förut, och det har visat sig, att riksdagen här har gått med på att nedsätta straffet för fosterfördrivning. Det har vidare kommit därhän, att fosterfördrivning, särskilt när det gäller kvinnan, kan komma in under mildare bestämmelser, så att det därigenom kan bliva villkorlig dom, och så vet man, att det kan finnas möjlighet att få nåd.

Lagutskottet pekar här hän på, att det visserligen är mycket beklagligt, att brottsligheten på detta område fortfarande skall vara så stor — beivrande härav är ju åklagarnas sak — och man har undrat vad man skulle kunna göra i den delen för att få en bot härutinnan. Då har lagutskottet fortfarande som förut pekat hän på, att med ökad upplysning skulle man kunna få ökad ansvarskänsla, och den ansvarskänslan skulle få stöd av de sociala och ekonomiska lättnader, som samhället kunde lämna. Och så kunna vi visa hän på, att sedan förra året har det förekommit något i positiv riktning härvidlag. Det är nämligen det betänkande om moderskapsskydd, som nu är ute på remiss. Det innefattar ju så många åtgärder, som skulle vara till skydd för den kvinna, som väntar att komma ned med ett barn. Det är fråga här icke

I fråga om straffrihet för företagande av abort.

(Forts.)

I fråga om
straffrihet för
företagande av
abort.

(Forts.)

blott om ekonomisk hjälp, utan här försöker man också peka hän på vård- och skyddsmöjligheter, och där är uppslag till så mycket från samhällets sida, som visserligen nu finns och är i tillväxt, men som kommer fram på ett helt annat sätt. Det är dessa centraler, förlösningshem och barnbördshus och en hel del andra åtgärder, som just äro till för att giva kvinnan den styrka, som hon kan behöva, när hon väntar något, som för henne kan vara i övrigt påkostande. Det är icke bara det, att detta betänkande har kommit fram — det är ju ännu på remiss — men viktigt är att, som vi veta, andra lagutskottet vid dess behandling av en motion från herr Spångberg och hans vänner förklarar, att det hoppades, att Kungl. Maj:t med snaraste skulle komma med förslag i detta ämne.

Jag kan också peka på, att det finnes en statens sjukvårdskommitté som bland annat också har till uppgift att skaffa vårdplatser på barnbördshus och förlösningshem. Det är sådana positiva åtgärder, som vi vänta skola kunna bidra till att giva det lugn och det stöd åt dessa kvinnor, att de icke behöva känna sig stående ensamma, utan att de veta, att det finns hjälp för dem i deras nöd.

Nu sade herr Spångberg, att han kunde gärna förena sig med reservanterna och ansåg, att han och de stodo ganska nära varandra. Jag har däremot funnit, att reservationen är synnerligen försiktigt avfattad, och i de frågor, som varit uppe i debatten om dessa sociala eller medicinska indikationer, hava reservanterna varit mycket försiktiga, just när det gällde de sociala indikationerna. Därvidlag har ju utskottet pekat hän på nödsituationen, och för min del vill jag säga, att en nödsituation med social indikation, kan, beroende i hufvudsak av psykisk depression, av en förnuftig läkare naturligtvis mången gång med fullt skäl betraktas så, att ingrepp ur medicinska synpunkter kan vara berättigat.

Herr talman! Förra året hade jag ett längre anförande i anledning av den diskussion som då uppkom i frågan och får hänvisa därtill. Nu har jag icke någon anledning att efter den siste talarens anförande vidare yttra mig, än att jag, med hänvisning till vad lagutskottet i sitt utlåtande har anfört, yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag måste med all respekt för utskotts-majoriteten säga, att dess sätt att argumentera i detta ämne förefaller något mystiskt eller åtminstone egendomligt. Utskottet har till stöd för sin ståndpunkt och till stöd för sitt resonemang som *utgångspunkt* en viss princip. Men hela diskussionen måste ju, om den skall ha någon mening, stå just kring befo-genheten av denna princip. Denna princip återkommer utskottet upprepade gånger till, på sid. 11, 12 och 13. Det heter: »Enligt utskottets mening hör nämligen fosterfördrivning till de handlingar som principiellt böra vara under alla omständigheter rättsligen otillåtna.» Det upprepas den ena gången efter den andra, men man letar förgäves efter någon verklig grund för antagandet av denna princip. Det är visserligen sant, att på ett ställe framskyntar den tanken, att det vore principiellt otillåtet att tillintetgöra ett *spirande liv*. Jag tror icke att det utskotts-majoriteten skulle våga att verkligen draga konsekvenserna därav, men så till vida kan man fatta utskottets ståndpunkt, som det visserligen är sant, att — försåvitt detta skall tillämpas i avseende å människofoster — mången hyser en sådan tanke. Men som bekant hysas ofta en mängd grundlösa tankar.

Utskottet har citerat delar av ett föredrag av professor Forssner. Därvid har emellertid uteslämnats en passus, som var med i förra årets citat. Det lider intet tvivel om, att denna passus i professor Forssners föredrag ger oss hela bakgrunden till den av utskottet antagna grundprincipen.

Professor Forssner säger helt öppet så här: »Står man på den rättsåskådningen, att fostret ej har någon egen rätt till liv, är problemet lätt att lösa. Då behövas inga lagparagrafer alls.» Med andra ord, har fostret ingen rätt att leva, är hela lagen grundlös. Fostrets rätt att leva skulle således vara grunden till fosterfördrivningens kriminalisering. Utan denna utgångspunkt finnes sålunda intet skäl för att fosterfördrivningen skall straffas. Professor Forssner säger vidare: »Lika litet som en kvinna icke begär någon brottslig handling genom att låta draga ut en tand, även om den är frisk, lika litet gör hon det, om hon låter taga ut sitt foster», — förutsatt nämligen att fostret icke har någon rätt att leva. Tyvärr blir saken icke så enkel vare sig för professor Forssner eller många andra med honom, de må vara jurister eller lekmän. Ty alla tro på denna fostrets underbara rätt att leva. Därigenom blir frågan för dem så till ytterlighet komplicerad. Med utgångspunkt från denna fostrets rättighet måste man nämligen ställa den frågan, om över huvud icke allt borttagande av foster måste vara straffbart, då det ju alltid skall innebära en rättskränkning. Men å andra sidan, i vissa fall måste ju förnuftigtvis fostret utan straffrisk kunna fördrivas! Huru skall denna kinkiga motsägelse kunna klaras? Ja, man har inom juridiken alltid remedier till hjälp i sådana situationer. Man inför en tudelning; man delar handlingarna i rättsenliga och rättsstridiga. Också om man naturligtvis inte kan få kränka fostrets rätt genom rättsstridiga handlingar, så kan man väl få göra det genom rättsenliga handlingar. Och så letas det ut ur de högre rymderna, vilka handlingar som äro rättsenliga och vilka som äro rättsstridiga. Men några verkliga grunder, något annat än det rena godtycket, för en sådan begreppsdistinktion finns icke.

Det gäller emellertid att bedöma denna fråga utan alla känslor om fostrets rätt att leva. Ty detta om fostrets rätt att leva är icke några tankar utan känslor. Själva tanken om fostrets rätt att leva är fullkomligt orealiserbar. Därför blir hela ståndpunkten blott en känslsak. Människorna själva ha ingen rätt att leva. Men människorna hava självbevarelsedrift, och det är den, som blir bestämmande för våra lagar. Vi ha i allmänhet det mest intensiva intresse av att få leva. Det är detta, som är drivfjädern i hela samhällsmaskineriet. Detta människornas allt annat överskyggande intresse har man nu genom alla handa psykologiska procedurer, som jag här icke skall vidröra, i sin fantasi upphöjt till en helt enkelt gudomlig rätt att leva. Den kan icke motiveras annat än såsom nedkommen från himlen. Genom denna förväxling möjliggöres en analogi mellan människa och foster: båda skola ha rätt att leva. Men det, som i verkligheten ligger under fantasin om människans rätt att leva, det finns icke beträffande fostret och kan icke analogiseras på detta.

Vi kunna därför tryggt lämna talet om fostrets rätt att leva ur räkningen. Det gäller i en fråga som denna uteslutande att se till, vad som kan vara nyttigt i förevarande avseende för de faktiskt levande människorna av innevarande och kommande generationer. Lämna man nativitetssynpunkten åt sitt värde — vilket ju numera i allmänhet också sker — så kan ingen som helst nytta spåras av fosterfördrivningens straffbarhet. Redan därmed saknas all grund för att bibehålla denna kriminalisering. Ty straffet är i och för sig ett ont, ofta ett fruktansvärt lidande, icke minst genom sina efterverkningar. Det är nu i det moderna samhället en allmänt erkänd princip, att samhället självt icke får pålägga en individ ett lidande, om det icke sker ur någon förnuftig synpunkt, d. v. s. om det icke kan klart visas, att samhället har någon nytta av det lidande, som pålägges individen. Men det är denna nytta, vilken man, som sagt, här förgäves letar efter.

Däremot kunna åtskilliga positiva nackdelar spåras av fosterfördrivningens straffbarhet.

Jag vill först erinra om, utan att gå närmare in därpå, vad som är allmänt

I fråga om straffrihet för företagande av abort.
(Forts.)

I fråga om
straffrihet för
företagande av
abort.

(Forts.)

känt, nämligen huru kriminaliseringen leder till det hemlighetsfulla kvacksalveriet och till den psykiska depressionen, allt ägnat att nedbryta de olyckliga offren. Under tioårsperioden 1916—1925 avledo på Stockholms sjukhus 163 kvinnor till följd av fosterfördrivning, och ytterligare 736 fingo därav svåra sjukdomar eller för all framtid bestående men. Detta är siffror, som synas mig tala ett mycket allvarligt språk. En försvårande omständighet är emellertid, att dessa olyckor drabba synnerligen ojämnt, alltefter den ekonomiskt sämre eller bättre ställningen. För kvinnor i mera burgen ställning torde det vara en ganska lätt sak att genom hänvändelse till vissa läkarspecialister på det mest vederhäftiga och riskfria sätt bliva befriade från ett foster. Denna möjlighet hava i allmänhet icke kvinnor, som tillhöra de breda lagren av folket. På detta indirekta sätt har denna strafflag kommit att helt ofrivilligt väl mycket smaka av en *osympatisk klasslag*.

Men det värsta med denna lag är något, som verkligen borde vara ägnat att väcka vissa tvivel på denna lags existensberättigande, och det är, att den praktiskt taget icke efterleves av rättvisans handhavare eller rättare initiativtagare. Man kan tryggt påstå, att icke på långa vägar ens en procent av notoriska fall beivras. Självfallet finns ingen direkt statistik över fosterfördrivningar. Men vissa hållpunkter finnas för åtkommande av approximativa siffror. År 1917 torde sålunda i Stockholm ha företagits åtskilligt över 2,000 fosterfördrivningar. Under samma år förekom vid Stockholms rådhusrätt intet enda sakfällande för dylikt brott. Enahanda var förhållandet år 1918—1919, då totalsiffran, på samma sätt beräknad, torde varit uppe i över 3,000 fall, sakfölldes — sex personer. Även under sådana år, då, tack vare uppdagandet av något mera omfattande fosterfördrivningsgeschäft, siffran av sakfällda ökas, står den icke på något sätt i rimlig proportion till brottsfrekvensen. Det största antalet i Stockholm sakfällda förekommer år 1916, då siffran är 28; samma år torde totalantalet fosterfördrivningar i huvudstaden ha uppgått till omkring 2,000 fall.

Då nu denna lag på detta sätt icke beaktas av åklagarna, vad blir då den egentliga effekten av lagen? Jo, intet annat än att den skrämmer kvinnorna i armarna på kvacksalvare. Kan man verkligen vilja vara med om att uppehålla en sådan lag? Jag vill för min del säga, att konsekvensen av denna lags bibehållande måste till sist bli den, att man får tillse, att en särskild instruktion utfärdas för åklagarna, enligt vilken de ha att på kvinnokliniker, privata såväl som offentliga, anställa särskilda efterforskningar rörande s. k. missfall.

Utskottet låter emellertid också en annan grund framskynta för sin ståndpunkt: det anser, att det skulle vara stridande emot det allmänna rättsmedvetandet att lämna fosterfördrivningen straffri. Det är mycket sant, att fosterfördrivningar ofta uppröra rättskänslan bland stora mängder människor. Men man får då göra klart för sig, att rättskänslan här just sammanhänger med den falska uppfattningen, att fostret har *rätt* att leva. Det är klart, att om man har den uppfattningen, att fostret har rätt att leva, då måste det vara stötande för rättsmedvetandet att taga livet av fostret. Men om denna ogrundade tanke om fostrets rätt till liv undanröjes, försvinner därmed den egentliga grunden för denna rättskänsla. Naturligtvis är rättskänslan emot fosterfördrivningen också en följd av det allmänna medvetandet sedan sekler tillbaka, att fosterfördrivning är, såsom något absolut otillåtet, belagd med strängt straff, att den sedan gammalt betraktats såsom någonting mycket brottsligt. Det är emellertid uppenbart, att en på det sätt grundad rättskänsla emot fosterfördrivningen icke förnuftigtvis kan i längden åberopas såsom skäl för bibehållande av ifrågavarande strafflag. Ty på en känsla, som är beroende av lagen och som blott är en *konsekvens* av lagen, kan man naturligtvis icke *grunda* denna lag.

Jag vill till sist säga, att jag hela tiden har förutsatt såsom självfallet, att

från diskussionen undantagits alla fall av fosterfördrivning på ett visst, mera långt framskridet stadium. Jag skall icke närmare ingå på den synpunkten, men det är klart, att i ett mera långt framskridet stadium ter sig en sådan åtgärd mera besläktad med barnamord än på ett tidigare stadium.

Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skulle ju egentligen framställa ett yrkande, som gick ut på att straff helt och hållet skulle bortfalla för s. k. fosterfördrivningar intill ett visst stadium. Men situationen är uppenbarligen den, att ett sådant yrkande praktiskt skulle bliva alldeles resultatlöst, och därför tillåter jag mig att instämna med reservanterna i deras yrkande.

Med herr Lundstedt förenade sig herr *Västberg*.

Herr **Vougt**: Herr talman! På sidan 2 i utskottets utlåtande står en kantrubrik, där det talas om vad som skulle vara gällande rätt i detta fall. När man studerar stycket intill kantrubriken, finner man emellertid, att vad som betecknas som gällande rätt icke är vad man egentligen menar med gällande rätt utan fastmera gällande lag. Vad som däremot skall vara gällande rätt anges av utskottet på sidan 11, sista stycket längst ned. Motsättningen mellan vad som är gällande lag och vad som är rättspraxis, alltså gällande rätt i egentlig mening, har påtalats av den föregående ärade talaren. Jag skall därför icke gå in på den saken, ehuru jag endast vill uttrycka min förvåning över att första lagutskottet med en så framstående jurist som dess ärade vice ordförande i taten fortfarande går in för, att det är för samhället likgiltigt, huruvida lagen hävdas eller icke. Jag tror i likhet med den föregående ärade talaren, att det är mycket betänkligt, när det t. o. m. i den lagstiftande församlingens utlåtanden säges ifrån, att gällande lag icke behöver följas.

Jag skall emellertid gå in på frågan om vad rättspraxis verkligen är. Redan vid föregående års riksdag tillät jag mig draga fram några exempel, som visade, att när utskottet då yttrade, att läkarna numera anses ha rätt att företa fosterfördrivande ingrepp i händelse medicinska indikationer föreligga, så täcker denna skildring av läget icke det faktiska förhållandet. Jag drog då fram ett exempel på, hurusom vid ett lasarett — det var för övrigt lasarettet i Eksjö — en läkare vid sidan av anteckningen om en företagen fosterfördrivning skrivit, att fosterfördrivningen ifråga hade företagits av sociala skäl. Det har intresserat mig att fortsätta denna undersökning även för år 1928. Undersökningen omfattar 20 lasarett, däribland icke Stockholms sjukhus eller lasarett. Det är 45 olika fall av abortus provocatus, som här antecknats. Vid sidan av själva anteckningen har läkaren skrivit, vad indikationen varit. Det visade sig, att det föreligger icke mindre än 24 fall av tuberkulos av olika slag. Nu lära somliga läkare anse, att en tuberkulosjuk får sin hälsa försvagad genom att föda barn, och att alltså en fosterfördrivning där skulle vara företagen i medicinskt syfte. Men lika säkert är väl också, att läkarna här räkna med att ett socialt skäl föreligger, så tillvida som tuberkulosen kan väntas gå i arv till det barn, som födes, eller rättare genom smitta överföras från modern till barnet, därest fostret får bliva fullgånget. Vidare föreligger här ett fall, där läkaren gjort anteckning om att den för tidigt förlösta kvinnan varit tioföderska, d. v. s. haft tio barn. Såvitt jag kan se, är detta ett socialt fall, där läkaren tagit hänsyn till en stor barnskara och velat bespara denna kvinna ytterligare en barnsbörd, velat bespara hennes hushåll ytterligare en mun att mätta. Slutligen föreligger tre fall av psykos. Vid lasarettet i Falun föreligger endast ett fall av abortus provocatus, om vilket det står antecknat, att det företagits på grund av sinnessjukdom. Där har läkaren tydligen helt och hållet följt ett socialt skäl för att företaga ingreppet.

I fråga om straffrihet för förelagande av abort.

(Forts.)

I fråga om straffrihet för förelagande av abort.

(Forts.)

Jag tillåter mig att vädja till detta utskotts ärade vice ordförande, när saken på nytt kommer upp till behandling i denna kammare, att man så tillvida måtte utvidga gränsen för vad utskottet anser tillåtet, som de fall, jag här framdragit, icke täckas av vad utskottet talar om, när det på sidan 11 säger. att skäl till läkaringrepp förefinnas i händelse »föreliggande fara för kvinnans liv eller hälsa».

För övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag begärde egentligen endast ordet för att yrka bifall till reservationen. Det hade nämligen sagts mig, att ingen av dem, som tidigare begärt ordet, skulle komma att göra ett dylikt yrkande. Men samtidigt som jag vill instämma i detta yrkande, vill jag erinra om, att när en fråga av liknande art som denna i fjol förelåg till riksdagens behandling, voro dock de då väckta motionerna ganska mycket skiljaktiga mot den nu föreliggande.

Herr Lundstedt har här i dag i sitt anförande erinrat om de många dödsfall, som inträffa på grund av fosterfördrivning. Han har även erinrat om, huru få åtal, som väckas på grund av fosterfördrivning. Vi se ju allt som oftast i tidningarna, att det år efter år förekommer många sådana fall, om vilka det här är fråga. Ifall man skall söka få en lagändring, som råder bot emot det onda, så är det säkerligen icke tillräckligt att ändra lagen på det sätt, som här i reservationen är föreslaget. Jag har tidigare varit med om en reservation, innehållande ett yrkande av ungefär samma innebörd som denna, men varit medveten om, att man därmed endast komme att hjälpa i mycket få fall. Ty om man ser efter vad reservationen innehåller, så finner man, att med den lagändring, som där föreslås, skulle det icke bliva mycket vunnet.

Jag tillät mig i fjol tillsammans med några andra ledamöter av första lagutskottet ställa ett yrkande med anledning av de motioner, som då förelågo, och detta yrkande var just baserat på den uppfattningen, att det icke är tillräckligt med en lagändring, på sätt här föreslås. Vid fjolårets riksdag förelågo motioner med yrkande om att man i folkhälsans intresse skulle gå till en ändring av lagstiftningen. Men såvitt jag kan se, skulle en lag av den innebörd, som i den här föreliggande reservationen är föreslagen, endast medföra, att vi årligen kanske hade något tiotal fall, där man verkligen skulle kunna få laglig rätt till abort. Vi kunna sålunda icke med en sådan lagändring rädda kvinnorna ifrån en för tidig död på grund av fosterfördrivning, och vi skulle därmed icke råda bot på det onda. Vi tilläto oss därför i den reservation, som finnes fogad till lagutskottets utlåtande i denna fråga under fjolåret, hemställa om en allsidig utredning av frågan i dess helhet. Men ett sådant yrkande kunde icke då ställas under proposition här i kammaren, emedan det gick utöver motionernas ram. Om ett sådant yrkande skulle ställas i dag, bleve det samma resultat.

Jag tillät mig redan i debatten under fjolåret framhålla, att det skulle vara klokt, om Kungl. Maj:t ville tillsätta en s. k. sakkunnigkommitté av läkare, jurister och lekmän, vilken kommitté finge åt sig uppdraget att gå in i en allvarlig prövning och undersökning rörande vad som kunde göras för att råda bot på det onda, som här förefinnes. Det är möjligt, att om en sådan kommitté komme till stånd och ville lösa sin uppgift, den då snart skulle komma underfund med, att för att förebygga fosterfördrivningar måste preventivlagen ändras på ett annat sätt än vad vi här förut i dag voterat om. Jag vill göra gällande, att det skulle vara bra mycket bättre, i fall vi kunde få en sådan upplysningsverksamhet till stånd, som förebygger havandeskap, i stället för alla dessa många havandeskap och alla de fosterfördrivningar, som därav följa.

Nu har man ju även här, när man reservationsvis gjort ett yrkande, tänkt

sig, att det är bättre, att någonting göres på detta område, än att ingenting alls blir gjort. Och såvitt jag kunnat finna i debatten utanför riksdagen, finnes det många både läkare och advokater såväl som andra, som ha den bestämda uppfattningen, att tiden nu är inne att ändra på denna lagstiftning. En framstående läkare, en professor vill jag minnas, sade vid ett tillfälle, när han talade om — vilket också talats om här i dag — att detta skulle stå i strid mot allmänna rättsmedvetandet, att han icke trodde, att allmänna rättsmedvetandet skulle känna sig kränkt, om man gjorde en sådan ändring i lagen, att man utöver de medicinska indikationerna även finge in en del sociala indikationer.

Vad jag här sagt skulle jag vilja sammanfatta så: när jag yrkar bifall till reservationen och kommer att rösta för densamma, är jag väl medveten om att den ändring, som här föreslås, icke är tillfredsställande. Om lagstiftningen skall bli tillfredsställande, måste den genomföras på ett annat sätt, och detta kan icke ske utan en grundlig utredning. Jag tror också, att den regering skulle handla klokt, som — även om ingen riksdagsskrivelse nu skulle komma till stånd — ginge in för att företaga en sådan undersökning och omprövning.

Jag yrkar sålunda för i dag bifall till reservationen.

Häruti instämde fru *Östlund* och fru *Nordgren*.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag tycker, att det är en rätt underlig situation, som kammaren och framför allt reservanterna befinna sig uti. Så vitt jag kan förstå, är det *de*, som objektivt sett slå vakt om respekten för lagarna. Men det borde ju vara första lagutskottet, som den uppgiften tillkommer. Här har nu såväl min partikamrat, herr Spångberg, som professor Lundstedt och herr Vougt anfört en rad av skäl, som tala för att lagen icke respekteras — den efterleves icke. Det förekommer en massa fall, där man öppet inför myndigheternas ögon sätter lagen åsido. Och mina herrar, vad blir konsekvensen av dylikt? Detta borde man fråna den sida, där man gör anspråk på att vara samhällsbevarande, i allra första hand taga sig en funderare över. Konsekvensen för lagutskottet och dess vice ordförande borde fråna deras utgångspunkter bli den, att de fråna sina utgångspunkter — då de anse, att abort principiellt bör vara straffbar — yrka på, att en verklig reprimand riktades till åklagarna för att dessa icke följa lagen och att straff ådömes dem därför. Emellertid är, såsom professor Lundstedt säger, utskottets yttrande — för att vara vänlig mot utskottet — minst sagt underligt. Det ligger icke en genomgående princip till grund för utskottsutlåtandet; det genomgås icke av en följdriktig tanke. Den ena formuleringen, den ena satsen slår ihjäl den andra — något som vem som helst av kammarens ledamöter kan övertyga sig om genom att taga sig en halvtimme och noggrant läsa igenom utlåtandet. Jag tror det kan vara anledning för dem, som äro ansvariga för ett utskottsutlåtande i respektive kamrar, att för framtiden se till, att det blir någon logik och konsekvens i vad man skriver och presenterar på kamrarnas bord.

Utskottets vice ordförande säger, att det sedan i följd dock inträffat en hel del; det föreligger bl. a. på remiss till olika myndigheter ett kommittébetänkande angående moderskapsskydd. I en tidigare debatt har här visats upp, hur bristfälligt detta förslag är. Emellertid är väl det förhållandet, att ett förslag i en sådan fråga föreligger och befinner sig på remiss, väl ändå ingenting, som vederbörande — i detta fall mödrarna — redan nu har någon nytta av. Är det icke, herr Björkman, att alltför mycket draga växlar på en osäker framtid, om man redan i dag kommer och förklarar, att detta på remiss befintliga förslag utgör ett bevis för att nu ha mödrarna det bättre? När kommer förslaget fram och upphöjes till lag? Jag skulle tro, att med hänsyn till den politiska situation, som föreligger, är det minst sagt osäkert, när så sker.

I fråga om straffrihet för förelagande av abort.

(Forts.)

*I fråga om
straffrihet för
förelagande av
abort.*
(Forts.)

Och så en annan sak. Antag, att förslaget vore bifallet av riksdagen och att mödrarna alltså hade det lilla skydd, som förslaget ämnar ge dem! Är saken uttömd med detta? Äro därmed skälen mot de sociala kraven på borttagande av straff för abort upphävda? Naturligtvis icke. Det finnes väl också en annan part, som samhället har litet ansvar emot och som jag tänkt mig, att en man, som väl dagligen utövar domargärning i en stor industristad med många tusen ungdomar, vilka ännu icke kommit till den ålder, att de i alla detaljer kunna överväga de sociala konsekvenserna av sina gärningar, skulle tagit en smula hänsyn till, nämligen *barnen* och ungdomen. Är det verkligen, mina herrar, ur samhällsbevarande synpunkt likgiltigt, om det födes till världen en mängd barn, som lida av ärftligt påbrå — också ur hälsosynpunkt — eller som på grund av sociala förhållanden under uppväxtåren måste bli brottslingar, är det, säger jag, ur samhällsbevarande synpunkt likgiltigt, om de få komma till världen eller om det beredes möjlighet att förhindra dylikt.

Jag måste verkligen säga, att det sätt, på vilket utskottets ärade föredragande härvidlag argumenterar, är om möjligt ännu underligare än motiveringen för det avslagsyrkande, till vilket utskottet kommer.

Bara ett litet exempel. Borgmästare Björkman förklarade, att även enligt nu gällande lag i ämnet kan, där en nödsituation föreligger, läkaren ingripa med abort och försvara sitt ingripande — för att gå straffri — med att det förelåg sådana »psykiska» skäl, att han måste ingripa. Första lagutskottets ärade vice ordförande säger alltså här till kammarens protokoll, såvitt jag förstått honom rätt — att lagen ibland måste överträdas av läkare, och han anser till på köpet, att för att läkaren skall gå straffri tack vare denna omöjliga lag, måste han *ljuga* angående orsaken till aborten. Han måste förklara, att han ingripit, därför att det förelåg en psykisk depression, trots att det rörde sig om ett *socialt* nödfall. Om hänsyn toges till de siffror, som professor Lundstedt anförde — och liknande siffror är jag fullkomligt övertygad om att vem som helst av er skulle kunna få, om ni går till någon av våra mera kända chefsläkare och professorer på sjukhusen här i Stockholm, t. ex. professor Forssner, en på området icke blott i Sverige känd vetenskapsman utan en internationellt bekant storhet — måste väl kammarens ledamöter säga sig, att här föreligger en situation, då livet självt gått förbi lagens döda paragrafer, då den på området utslagsgivande opinionen befinner sig långt framom lagen — med andra ord, då lagen utgör en broms på den utveckling, som de härvidlag dagligen arbetande, vetenskapligt utbildade männen anse vara en nödvändighet.

Jag ställer till er, ärade kammarkollegor, den frågan: tro ni verkligen, att riksdagen med ett sådant uppträdande kan upprätthålla sin auktoritet bland den opinion, som jag härvidlag syftar på och som visst icke är någon bolsjevikisk opinion? Tror man verkligen, att hos sådant folk, som dagligen sysslar med dessa frågor och som å ena sidan ser, vad som behöves, och å andra sidan finner, att riksdagen gång efter annan ingenting begriper av vad som rör sig i tiden, tror man, säger jag, att hos sådana riksdagens auktoritet och respekten för dess gärningar och beslut skall stiga — en auktoritet och respekt, som ni på den samhällsbevarande sidan väl i första hand borde bygga på? Jag tillåter mig, herr talman, att uttala en rakt motsatt uppfattning. Här kan man som sagt överallt hos dem som förstå saken och som dagligen syssla med den få bevis om att en lagändring är nödvändig. Var och en, som följer meddelandena i pressen om hithörande saker i andra länder, iakttagor också, hur frågan tränger sig fram och hur den löses utan att man där söker rida spärr mot utvecklingen, på sätt som här sker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall, i första hand till min kamrat herr Spångbergs motion och i andra hand till reservationen.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten mycket, men efter vad som senast förekommit skall jag be att få säga några ord.

Jag skulle vilja ställa den motfrågan till herr Kilbom: Tror man verkligen, att riksdagens auktoritet skulle växa hos stora lager av befolkningen, om man skulle falla till föga för dessa upprepade försök att på något sätt få fram, att fosterfördrivningen icke är den brottsliga gärning, som det allmänna medvetandet i det stora hela anser den vara? Herr Kilbom undrade vidare, varför icke på grund av den ställning som utskottets vice ordförande i det civila livet intog han kommit till en annan uppfattning härvidlag. Jag vill då säga, att jag naturligtvis i denna sak har talat oändligt mycket med läkare och andra och fått min mening stadgad i den riktning, vari lagutskottets utlåtande går. Förra året anförde jag också ett exempel ur levande livet till stöd för min uppfattning att det skulle kunnat inträda synnerligen olyckliga förhållanden, för den händelse en sådan ändring i gällande lag, som förordats, varit genomförd. Jag nämnde då, att jag för ett par år sedan i min domargärning haft att bedöma en samlad skara kvinnor, som kommit under inflytande av en man, vilken bedrev fosterfördrivning. De blevo instämda och och dömdes, han till hårdare straff och de till lindrigare straff, och villkorlig dom. Jag framhöll, att man kunde vara förvissad om, att därest vi då haft en lagparagraf, som för vissa fall tillät, med indikationens stämpel, fosterfördrivning, så skulle dessa, som nu stått där och av vilka ingen kommit med bland de fall, där man ville urgera fram straffrihet förra året, ansett sig med relativt gott samvete kunna vända sig till kvaacksalvare. De hade icke kunnat vända sig till läkare, ty denne hade ej kunnat göra någon operation, utan de hade gått med något lättat samvete till kvaacksalvare, som anlitat samma medel som denne man, som det här var fråga om, och jag är säker på, att det då skulle varit icke blott tolv eller femton personer, som stått där och blivit föremål för domstolsbehandling, utan det skulle ha varit en stor samling, enär lagen i så fall icke sagt så kategoriskt ifrån, att fosterfördrivning är en brottslig handling.

Sedan undrade herr Kilbom, vad det berodde på, att alla fall av fosterfördrivning icke bli dragna inför domstol. Ja, en talare undrade, hur lagutskottet kunde säga, att man icke skall följa lagen. Detta har icke lagutskottet sagt, endast framhållit, att det finns en hel del fall, som *undandraga sig straff*, och vi ha också utgått ifrån, att det är naturligt, att så sker, men ej försvarat underlåtenhet att åtala i vidsträcktare omfattning. Härjämte ha vi sagt, att under den fortsatta behandlingen av strafflagen kan man tänka sig möjligheten av att, ehuru ett brott ägt rum, man under vissa betingelser skall äga underlåta att döma till straff. Detta är emellertid en sak, som vi ännu icke tagit ställning till men som kommer upp, när vi senare få strafflagens olika kapitel till behandling i ett sammanhang.

Jag har icke något särskilt att tillägga utöver vad jag nu sagt. Lagutskottet har såsom botemedel hoppats på stegrad ansvarskänsla i förening med sociala åtgärder och har pekat på det särskilda betänkande, som föreligger. Även jag vill understryka än en gång att riksdagen med instämmande med andra lagutskottet begärt, att man med det snaraste får fram ett lagförslag i denna del. En sådan lag anser jag skulle principiellt vara synnerligen gagnrik för de nödställda blivande mödrarna, och man kunde då hoppas på att vederbörande skola draga sig för att tillgripa ett förfarande, som — jag upp-repar det — icke står i överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därá och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag á utskottets

I fråga om straffrihet för företagande av abort.

(Forts.)

*I fråga om
straffrihet för
företagande av
abort.
(Forts.)*

hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Lindqvist i Halmstad begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Slutligen upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket.

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 264, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Öhman m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, att de kommunala myndigheterna medgäves rätten att själva välja, anställa och bestämma antalet polismän och fjärdingsmän, som inom respektive polisdistrikt kunde anses erforderliga, samt att förpliktelsen för städer eller kommuner att hålla s. k. reservpolis bortfölla och stadganden infördes i polislagen om förbud för polisens användning mot arbetarna vid arbetskonflikter.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Öhman: Herr talman! När vi i vår motion föreslagit vissa ändringar i den nuvarande polislagen, ändringar, som för de kommunala myndigheterna skulle medföra större inflytande över poliskårens rekrytering och användning samt förbud mot polismaktens användande vid arbetskonflikter, ha vi gjort det med full vetskap om att, även om riksdagen skulle bifalla dessa krav, har därmed icke frågan om arbetarklassens rättssäkerhet och skydd för överfall från polismakten på ett tillfredsställande sätt funnit sin lösning. Polismakten blir alltid under ett kapitalistiskt samhällssystem ett mer eller mindre öppet framträdande organ för dem, som besitta den ekonomiska makten. Till borgarklassens polismakt kan aldrig den kämpande arbetarklassen ge sin tillit. Arbetarna veta av erfarenhet vad de ha att vänta ifrån det hållet vid konflikter och i skärpta kampsituationer. Jag säger detta med full vetskap om att det i poliskåren finnas enskilda polismän, som icke finna sig personligen tilltalade av det sätt, på vilket polismakten nu vid olika tillfällen användes, utan

fortfarande äro fångna i den uppfattningen, att polismakten är ett över klass-intressena stående organ.

Men när vi framfört våra yrkanden om dessa förändringar i polislagen, så ha vi gjort detta därför att det är ett dagsintresse för arbetarna att genom det inflytande, de ha på skilda områden inom den kommunala förvaltningen, öva någon tillsyn över poliskårens rekrytering och användning. Det är ju bekant för alla att sådana, som bestämmelserna i polislagen nu äro, är det polischefen och de administrativa myndigheterna, som ha bestämmanderätten i sina händer. De kommunala myndigheterna ha ju intet avgörande inflytande över poliskåren. Icke ens när det gäller att bestämma antalet polismän, som skola anställas inom ett polisdistrikt, ha de kommunala myndigheterna bestämmanderätt. Det inträffar ju rätt ofta, att det från polischefernas sida framkommer yrkanden om poliskårens utökning och att de kommunala myndigheterna finna, att denna utökning av poliskåren icke alls är av behovet påkallad, men det i alla fall i sista hand är polischefens uppfattning, som är utslagsgivande. Jag kan ju förstå, att en sådan ordning tilltalar den, som hyser den uppfattningen, att polisen bör vara ett organ för vissa klassintressen. Den nuvarande polislagen ger ju möjligheter till ett sådant förfarande, och det är kanske också därför, som man nu från olika håll går in för att ingen förändring får göras i denna lag. Man finner av utskottsutlåtandet, att enhälligheten i detta fall är, kan man säga, hundraprocentig. Såväl borgare som socialdemokrater äro ense om att den nuvarande polislagen i alla dess detaljer skall bibehållas i orubbad form. Och varför skulle man inte från socialdemokratiskt håll gå in för bibehållande av lagens nuvarande bestämmelser? Man bär ju på det hållet det närmaste ansvaret för tillkomsten av denna lag, vilken till och med upphöjt reservpolisen till en i lag fastställd institution och därmed också gjort det möjligt att i större utsträckning än som eljest kunnat ske använda poliskåren mot arbetarna.

Erfarenheten visar, att polisen alltid ställer sig på arbetsköparnas sida. Utskottet anför som motiv för bibehållande av en reservpoliskår, som kan användas vid arbetskonflikter, följande: Polisens uppgift är att med iakttagande av sträng opartiskhet upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Utskottet erinrar vidare om att polisen bör i erforderlig mån tagas i anspråk härför, oavsett arten av de händelser, som påkalla ingripandet. Det förefaller mig nästan, som om de herrar i utskottet, som formulerat denna sats, icke skulle haft någon kännedom om vad som förekommit under den senaste tiden här i landet och om det sätt, varpå polisen har uppträtt. Den »opartiskhet», som polisen ådagalägger under utövandet av sin vakttjänst vid arbetskonflikter, har ju under allra senaste tiden exemplifierats. Särskilt genom vad som tilldragit sig under Huvudstakonflikten. Då det förefaller mig anmärkningsvärt, att ingen av utskottets ledamöter observerat, på vilket sätt polisen uppträtt under denna konflikt, och för att visa, att man överhuvud taget icke kan tala om »opartiskhet» från polisens sida, skall jag nämna några exempel, som äro synnerligen betydande för den »opartiskhet», som utskottet anser, att polisen själfvallet skall visa under utövandet av sitt arbete.

Jag erinrar först om hur tjänstgörande polismän på sin chefs befallning vid upprepade tillfällen under denna konflikt vid busshållplatserna förhindrade de strejkande arbetarna att utdela meddelanden om blockaden till människor, som uppehöll sig vid busshållplatserna. Polismännen förklarade, att det var förbjudet att sprida dylika skrifter, och på direkt förfrågan har det sedermera meddelats, att poliserna hade order om att anhålla var och en som överskred deras förbud. Det förefaller kanske många otroligt, att polischefen kunnat utfärda en dylik order, men det har sedermera bekräftats uti Svensk Polistidning. Denna historia kan man säga är betecknande för polisens »opartiskhet» under tjänstgöring vid arbetskonflikter. Vi äro ju allesammans medvetna om

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.*

(Forts.)

att spridandet av tryckt skrift, som icke strider mot tryckfrihetsförordningen, icke är i lag förbjudet. Det oaktat förbjöd polisen de strejkande arbetarna att använda denna sin rättighet. Som bekant har polisen vid talrika tillfällen ute i landsorten visat sin »opartiskhet» ända därhän, att man brutit upp läsen till arbetarnas anslagstavor och därifrån ryckt bort blockadmeddelandena. Dylika händelser ha till och med påtalats hos J. O.

Polismaktens hänsynslöshet under denna konflikt gav sannerligen inte vid handen, att polisen fyllde den uppgift som ordningens värn och upprätthållare, vilken polisen enligt utskottets förmenande har sig tilldelad. För att belysa detta påstående skall jag taga mig friheten att citera ett litet avsnitt ur en av advokaten Georg Branting till vederbörande myndighet ingiven anmälan om vad som passerat vid nämnda tillfälle. Det citat, som jag skall anföra, är hämtat ur ett referat i tidningen Socialdemokraten och lyder som följer: »En fru S. hade vid 10-tiden på kvällen den 2 september återkommit från en resa till Stockholm, då hon under vägen till sitt hem från busshållplatsen kom i sällskap med en äldre obekant dam, som föll ikull och skadade sig i ena knäet. Då fru S. stannade för att hjälpa kvinnan kommo flera polismän springande mot dem. En poliskonstapel slog fru S. med sabeln så att sedermera ett av långt blåmärke sträckte sig snett över hela ryggen. Polismannen hade samtidigt ropat: »Upp med er, härifrån med eder djävla luder, annars ska vi djävlar anamma hjälpa er hem!» — Inför dylika utslag av poliskårens »opartiskhet» blir man nästan förvånad över att man icke från riksdagens sida vill göra någonting för att bryta det administrativa övervalde, som nu praktigt taget behärskar poliskåren.

Men även på ett annat område har polisen under denna konflikt visat sin »opartiskhet». Jag stöder mig fortfarande på officiella dokument. Det är självklart, att de arbetare, som bodde ute i dessa förstäder, icke ville använda sig av de blockerade bilarna och bussarna. De sökte därför på annat sätt skaffa sig in till staden och tillbaka hem, men det ansåg polismakten icke vara tillåtet. Ja, man anstälde förhör med de ägare av privata bilar, som gratis medtagit passagerare! Man gjorde stora ansträngningar att hindra personer, som skaffat sig egna bilar, att taga med sig gratispassagerare, då de färdades mellan sina arbetsplatser och hemorten. Man gick så långt, att man t. o. m. lät civila polismän försöka smyga sig in i bilarna i sällskap med arbetare och erbjuda chaufförerna betalning för skjutsen för att på så sätt provocera dem till att bryta emot gällande trafikförordning, så att man skulle kunna anställa åtal mot dem och framtagna dem deras trafikrättighet. Då man kan anföra sådana exempel på polisens sätt att uppträda, förefaller det omotiverat att tala om att poliskåren under utövandet av sin verksamhet uppträder »opartiskt».

De exempel, som jag här anfört, skulle givetvis kunna mångfaldigas genom framdragande av exempel från andra platser, men jag skall icke upptaga kammararens tid längre. Det anförda må vara exempel nog.

Till belysande av hur undanträngt det kommunala inflytandet över poliskåren är, erinrar jag om det bekanta förhållandet, att då vid ett tillfälle i Stockholms stadfullmäktige väcktes fråga om att hos regeringen hemställa om polismästarens avskedande, så vägrade fullmäktiges ordförande att ställa ett sådant förslag under proposition. Och detta skedde i en kommun, som till polismakten varje år betalar mellan 7 och 8 miljoner kronor. Jag tycker, att med sådana erfarenheter för ögonen finns det starka motiv för att man åtminstone i någon mån skulle vilja gå in för en ändring i polislagens nuvarande bestämmelser och ge de kommunala myndigheterna större inflytande än vad nu är fallet. Jag vet, att kravet på ökat inflytande för kommunerna är starkt rotfäst i många kommuner. Jag tror mig veta, att här i Stockholm i den socialdemokratiska arbetarkommunen hölls ett stort möte i höstas i Folkets hus A-sal, vid vilket

polismaktens uppträdande diskuterades. Under mötet uttalades starka förhoppningar om att de kommunala myndigheterna måtte ges ett större inflytande över polismakten. Av ordföranden i arbetarkommunen, herr Höglund, framhölls, att man förberedde en framstöt i riksdagen. Om jag får döma av det föreliggande utskottsutlåtandet, i vilket de borgerliga och socialdemokratiska utskottsledamöterna enat sig om att helt och hållet avstyrka vår framställning, har man således på socialdemokratiskt håll redan gått ifrån den inställning, som man förklarade sig ha till frågan under den upphetsning, som framkallades av Huvudstakonflikten, och de uppträden, som jag tillåtit mig att i någon mån beröra.

Till sist vill jag säga, att, då utskottet och, som jag förmodar, även riksdagen icke vill vara med om att giva de kommunala myndigheterna större inflytande över polisväsendet för att på den vägen söka i någon mån förhindra polisklären att uppträda, på sätt som nu oftast är fallet, kan arbetarklassen självklart icke stanna därvid, utan för arbetarklassen blir det givetvis fråga om bildande av arbetarvårn, så att man vid konflikter har möjlighet att skydda sig mot polisens övergrepp. Arbetarklassen kommer icke i längden att tillåta, att polismakten uppträder som spöknektar, det kunna herrarna vara övertygade om.

Jag ber alltså, herr talman, att i anslutning till vad jag här anfört få yrka bifall till den av mig och mina partikamrater i ärendet väckta motionen.

Herr Björkman: Herr talman! Den lag, för vars ändring den föregående talaren argumenterade, är ju så nyligen tillkommen som år 1925, och det fordras naturligtvis synnerligen starka skäl för att man redan nu skulle göra ändringar däri. Förra året vidtogs visserligen en liten ändring, men den gällde blott en mycket obetydlig detalj. Då emellertid den föregående talaren så utförligt argumenterade till försvar för sina åsikter, anser jag mig böra om blott med några ord dissekera upp de olika punkterna i hans anförande.

Det gällde först större rätt för de kommunala myndigheterna att vara med och bestämma antalet polismän. Därutinnan vill jag säga, att, när 1925 års lag kom till, fingo kommunerna en skäligen medbestämmanderätt, och staten skulle endast i rättsordningens intresse se till, att kommunerna verkligen iakttog sin rätt att bestämma skäligen antal polismän. Det är säkerligen synnerligen sällan, som staten under dessa 5 år behövt ingripa för att se till, att kommunerna fullgjort sina skyldigheter i detta avseende.

Vidare var det talarens önskan, att kommunerna skulle få större inflytande på tillsättande av polismän. Här må då bara framhållas, att skulle någon myndighet nu gå stick i stäv mot vad som kan anses rätt och billigt, finns ju rätt att klaga ända upp till Kungl. Maj:t; och vilken regering, som än sitter, lär väl i detta fall se till, att lagens anda kommer i tillämpning.

Så var det också fråga om reservpolisen. Denna har ju kommit till för att man i exceptionella fall skall ha en ordentlig polismakt till hands och är organiserad så att vederbörande skola samarbeta med varandra vid de tillfällen, då polisen behöver kallas till. Det är icke många gånger, som denna polis måst anlitas, och enligt vad vår statistik visar, är det i all synnerhet ytterst få fall, där den utkallats vid arbetskonflikter. Nödvändigheten av att den finnes är dock så många gånger klart ådagalagd, att därom nu ej vidare behöver ordas.

Nu säger den förre talaren, att här har polisen varit i »borgarklassens» tjänst. Nej, den står icke i borgarklassens tjänst, den står i ordningens och i samhällets tjänst. Jag upprepar de ord, som han citerade från vad lagutskottet yttrade förra året och som det även nu vidhåller: »Polisens uppgift är att med iakttagande av sträng opartiskhet upprätthålla allmän ordning och säkerhet»,

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

varför »polisen bör i erforderlig mån härför tagas i anspråk, oavsett arten av de händelser, som påkalla ingripandet».

Talaren nämnde vidare, att han »tillåtit sig» yttra en del saker om Huvudstakravallerna. Jag instämmer i att orden »tillåtit sig» äro synnerligen lämpliga i detta fall. Det är vid annat forum och i annan ordning, som dylika frågor böra komma upp och icke som belägg i detta ärende. Det vore för övrigt helt naturligt, om det i en så stor kår som poliskåren — som säkerligen omfattar 6,000 å 7,000 polismän här i landet — skulle finnas några undantag, som kunnat uppträda mindre lämpligt. Huruvida detta är händelsen i föreliggande fall, vet jag icke — den saken hör icke hit. Ingen regel utau undantag: Herrar kommunister t. ex. äro ju i allmänhet icke vidare trevliga, men visst kan det bland dem finnas förtjusande undantag. Och vad poliskåren beträffar kan man naturligtvis plocka fram — i vilken debatt som helst — ett och annat undantagsfall. Huvudsaken nu är emellertid att här ej visats några skäl för att man bör rubba på den polislag, som nu gäller.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Öhman utvecklade, hur polislagen verkat i de olika samhällena och hur den hade berövat kommunerna möjlighet till inflytande. När jag hörde herr Öhmans yttranden på denna punkt, var jag närmast beredd att hänföra dem till rent teoretiska spekulationer, och jag betvivlar allvarligt, att han har erfarenhet från någon kommun, där man utnyttjat de möjligheter, som polislagen av år 1925 öppnar för det kommunala inflytandet. Jag erkänner villigt, att det givetvis kunde ha varit trevligare, om man fått genomfört den anordning med fullkomlig kommunal självbestämningssrätt, som den socialdemokratiska regeringen föreslog i sin proposition år 1925, och att man sålunda genom inrättande av s. k. polisstyrelser, varest kommunerna ha majoritet, sört för den kommunala självbestämningssrättens absoluta genomförande. Men som vi alla erinra oss, ville icke riksdagens majoritet gå den vägen, utan det blev en kompromiss mellan, å ena sidan, dem som ville bibehålla den kommunala självbestämningssrätten och, å andra sidan, dem som ville bibehålla det gamla polischefsgodtycket, i det man lade ifrågavarande uppgifter å länsstyrelserna.

Nu är frågan, om det, såsom herr Öhman kallade det, »administrativa» enväldet verkat på det sättet ute i det praktiska livet, ute i våra olika kommuner, att kommunerna berövats inflytande på denna sak. Jag bestrider bestämt, att det uppstått någon praktisk olägenhet i de kommuner, där man verkligen haft intresse av att i fråga om polisväsendet utnyttja sina möjligheter genom inrättande av polisenämnd. På de ställen, där man genom polisenämnd sökt bevaka sina intressen, ha kommunerna åt sig skapat ett fullständigt inflytande över befordringarna och ett fullständigt kontrollerande av de medel, som äro anslagna till polisväsendet. Men där den kommunala representationen saknat detta intresse — och det är icke på så få ställen i detta land — har det varit möjligt för förste bäste landsfiskal och polischef att inbilla den kommunala representationen, att man uppenbarligen vanvårdat ordningsväsendet. Men att det varit möjligt att framföra en sådan uppfattning från polischefernas sida, är icke lagens fel: detta har aldrig varit lagens mening.

Jag hävdar sålunda den uppfattningen, att polislagen sönderbrutit den enväldsregim, som utövades av våra polischerfer före lagens tillkomst, och jag påstår dessutom, att där det funnits ett verkligt kommunalt intresse för dessa saker, där har också den kommunala representationen skapat åt sig en sådan ställning, att den kunnat hävda sina meningar såväl inför länsstyrelsen som inför Kungl. Maj:t.

Nu ber jag att få göra en bestämd reservation. Från detta mitt omdöme undantager jag lagens tillämpning i vår huvudstad. Så vitt jag kunnat finna — och jag har ändå intresserat mig rätt mycket för dessa saker — har man i Stockholm handhaft polislagens tillämpning på ett sätt, som ingen människa kunde tänka sig vid det tillfälle lagen beslöts i riksdagen. Jag skall icke draga fram några detaljer, men jag vill, herr talman, ha till riksdagens protokoll antecknat, att när man går till väga på det sätt, som man gjorde för två år sedan, då man vakantsatte en befälspost för att undvika, att den ende sökanden skulle erhålla platsen — en sökande, vars meriter på området dock voro av den omfattning, att t. o. m. Kungl. Maj:t hade använt mannen såsom sakkunnig — överstiger min förvåning alla gränser. Jag har närmast den känslan, att förvåningen närmast bör taga sig uttryck på det sättet, att man funderar över, huruvida den kommunala representationen i den stad, som jag här syftar på, verkligen har en aning om att det dock är den kommunala representationen, som håller handen om penningpungen.

När jag, herr talman, nu begärt ordet, skulle jag vilja säga ett par ord även om reservpolisen. Jag skall icke vare sig bestrida eller bekräfta herr Öhmans skildring av Huvudstakravallerna, men det förefaller mig, som om frågan om reservpolisen icke låg till på det sätt, som herr Öhman gjorde gällande. När jag var med bland 1924 års sakkunniga och tog ställning till frågan om reservpolisen, kunde jag ögonblickligen på basis av det material, som förelåg, avstyra den utökning med ungefär 50 man, som man hade förordat i det första förslaget. Men jag kunde icke gå med på ett avstyrkande av att bibehålla reservpolisens 186 man, ty jag måste fråga mig: var i all världen finns det någon stat, som till sitt förfogande har en polisstyrka, som är mindre än den, över vilken den svenska staten förfogar? Det kan visserligen hända, att en och annan nervös polischef eller landssekreterare plockar ut reservpolisen i onödan. Men det förändrar icke mitt omdöme, att det även med denna risk är bättre att bibehålla reservpolisen i vårt land än att avskaffa den med påföljd, att där reservpolis nu användes, hädanefter komme att användas *militär*. Det är så denna fråga skall ses. Vill man för upprätthållande av ordningen vid exceptionella tillfällen ha tillgång till reservpolis eller vill man, att staten skall i avsaknad därav använda sig av militära styrkor? I valet mellan dessa båda saker tror jag verkligen, att den som önskar ordning och reda icke skall ha svårt att bestämma sig för, vilken anordning som bör följas.

Herr talman! Det finns i 1925 års polislagen säkerligen många luckor, fastän knappast på de områden, som motionärerna berört, men det förefaller mig, att även om man upptäckt dessa luckor, bör lagen ha trätt i kraft i hela landet, innan man börjar ett reformarbete. När regeringen i fjol föreslog en upp- mjukning av polislagen, gick jag emot förslaget just ur den synpunkten, att lagen borde ha trätt i tillämpning och att man borde ha fått erfarenhet av densamma, innan man rörde vid den. Jag tror, att vi i framtiden få ändra mycket i polislagen, men jag anser att vi komma till det bästa resultatet, om vi först avvakta den erfarenhet, som förvärvats, när lagen tillämpats någon tid i alla polisdistrikten i vårt land.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr förste vice talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Flyg**: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Olssons i Gävle anförande. Han talade mycket tvärsäkert, men hans tvärsäker-

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)

het rubbar icke den verklighet, som finnes. Jag råkar ha litet erfarenhet på området ifrån min egen kommun, och jag må säga, att vi där gång efter annan märkt, hur en mycket bestämd uppfattning från kommunens sida tillbakavisats och rubbats av dels landsfiskalen och dels, ännu högre upp, av Konungens befälningshavande eller Konungens »troman», som man sade häromdagen här i kammaren. Detta gäller icke bara frågan om *antalet* polismän utan även frågan om de arbetsuppgifter, som åligga dem. Det saknas fullständigt förutsättningar för att organisera arbetet hos den ansvarige chefen i detta fall, och kommunen har ytterst litet att säga till om och kan föga göra sitt inflytande gällande. Detta är det faktiska förhållandet, och det skulle vara högst egendomligt, om detta vore det enda polisdistrikt, där sådana förhållanden förekomma, och om det icke skulle finnas en mångfald exempel, där detsamma gäller både beträffande antalet polismän och sättet för hur deras arbete skall läggas liksom beträffande avlöningen och en mängd andra saker och ting.

Vi måste vidare konstatera, att man överallt stöter på mycket bestämda strävanden att utvidga polisernas antal, och dessa strävanden gå direkt emot kommunernas önskemål och kommunernas uppfattning om behovet av polismän. När sådana strävanden förefinnas hos de byråkratiska kretsarna, tror jag det finns all anledning att kraftigt understryka behovet av en ökad kommunal självstyrelse. Det vore egendomligt, om icke denna självstyrelse borde understödjas framför allt av socialdemokraterna, som i en mångfald landskommuner ha majoritet och därmed också skulle kunna få större möjlighet att vara bestämmande i detta fall. Det synes mig därför vara märkligt, att man från detta håll går emot en framställning, som syftar till ökad kommunal självständighet.

Herr Kilbom: Herr talman! Herr Olsson i Gävle undantog visserligen Stockholm från sitt uttalande om polislagens »tillämpning» — såsom han uttryckte sig. Han sade icke: »lagens ordalydelse». Eljest ansåg han, att lagen var i stort sett bra, och att det i varje fall var för tidigt att yttra sig om densamma. Han passade i detta sammanhang på att fälla ett yttrande om förhållandena i Stockholm, som jag skall be att få understryka. Det är så mycket mera kärkommet, som det drabbar hans egna partivänner i Stockholms stadsfullmäktige.

Nu skall jag emellertid be att få anföra några exempel på hur polislagen tillämpas i Stockholm.

Vid behandlingen av budgeten i december 1927 — om jag icke minns galet — hade det av polismyndigheterna begärts ett mycket stort antal nya poliskonstapelsbefattningar. Den gången voro socialdemokrater och kommunister delvis ense om att man icke skulle bevilja anslaget (det förekommer oftast fall, det vill jag inom parentes ha sagt, då vi *icke* äro ense). Under debatten i denna angelägenhet steg överståthållaren upp i stadsfullmäktige och förklarade ungefär följande: herrarna kunna besluta vad ni vill i denna fråga! Enligt polislagen, som är föreslagen av den socialdemokratiska regeringen 1925 och antagen vid samma års riksdag, ha *vi* rätt att bestämma, hur många polismän det skall vara, oavsett vad ni säger. Jag skulle då vilja ställa den frågan till herr Olsson: har icke ett dylikt yttrande från den högste polischefen stöd i den nuvarande polislagen? Och om så är fallet, finner herr Olsson ett dylikt stöd vara av den natur, att det bör bibehållas?

I Stockholm kostar polisväsendet staden cirka 8 miljoner kronor varje år, utan att vi ha någon rätt att yttra oss om hur pengarna användas. Det har inträffat upprepade gånger att talare, som sökt kritisera vissa detaljer, när det gällt användningen av medlen, blivit nedklubbade. Polisenämnden kan an-

föra vissa synpunkter, men att besluta uttala något misstroende över att man använt medlen på oriktigt sätt kunna icke stadsfullmäktige göra.

Innan jag går vidare vill jag erinra om, att vad den förste talaren understök, nämligen att den anslagsbeviljande myndigheten icke har rätt att i sista hand avgöra, hur mycket polis som skall tillsättas, gäller icke enbart huvudstaden; detsamma gäller också för kommunerna ute i landet i övrigt. Så vitt jag erinrar mig, har i en socken i Uppland inträffat, att kommunalstämman och de kommunala myndigheterna voro bestämda motståndare till att polis skulle tillsättas, alldenstund de hade den uppfattningen att den icke behövdes, då inga ordningar förekommo där — det var bara några småpojkar och ungdomar som gjorde litet hyss; befolkningen är till nio tiondelar synnerligen ordentlig och nykter — men att likvisst Konungens befallningshavande i länet beslöt att polis skulle tillsättas. Man gick på det sättet holagets på platsen ärenden.

Nu säger herr Olsson: i sådant fall kunde man genom överklagande dragit saken inför regeringen. Men med kännedom om det nära sambandet mellan socialdepartementet — eller vilken central myndighet det är, som har att handlägga sådana ärenden — och respektive Konungens befallningshavande, tillmåter jag bestämmelsen om klagorätt enbart formell betydelse. Jag antager, att herrarna var och en i sin hemort kunna anföra exempel på riktigheten av vad jag härvidlag säger.

Herr Olsson säger också — jag vet inte, om hans undantag även i detta fall gäller Stockholm — att där polisenämnder inrättats, har detta kommunala organ fullständig kontroll över befodrings- och ekonomiska frågor. Jag skall också angående befodringsfrågor något beröra förhållandena i Stockholm. Det finns fall där av personalen själv såsom odugliga och demoraliserade ansedda individer faktiskt mot den allmänna meningen inom kåren upphöjts till polisbefäl och inte enbart inom ordningspolisen utan till och med inom kriminalpolisen. Än vidare. Det är kanske ett annat område, som jag nu kommer att beröra, men det illustrerar så utmärkt, huru förhållandena äro för närvarande. Den tidning, som jag har nöjet att vara redaktör för, publicerade nyligen tre fall av uppenbara polisövergrepp. En polis hade varit på en restaurang, Stallmästaregården, och med polisbrickan i hand på öppna restauranglokalen sökt tilltvinga sig extra sprit av personalen. Det blev skandal, och enbart denna medförde, att han icke kunde genomföra sitt syfte. En annan polis går med polisbrickan i handen till en enskild man, visst inte så väl känd men i det fall det gällde oskyldig och vid tidpunkten ifråga ingalunda anklagad på något sätt, lockar in honom på en krog, bjuder honom på sprit och festar om med honom. Under trycket dels av att han för dagen är wohltäter dels av den makt, som polisbrickan ger honom, söker han få honom att taga tillbaka en anmälan, som gjorts mot en medlem av polisen. Det tredje fallet är av ungefär samma karaktär som det först inträffade. Jag anmälde nu detta till polisbefälet i Stockholm. Det är fem eller sex veckor sedan. Det försäkrades att man skulle ordentligt undersöka dessa fall och att det skulle bli bestraffning. Till dags dato, herr Olsson i Gävle, har så vitt jag funnit inte ett ord försports om det resultat, till vilket undersökningen lett, icke ett ord.

Jag tillät mig då för att verkligen visa upp för allmänheten, vilket system som råder här i Stockholm — och herrarna skola inte tro, att detta system skadar mina politiska intressen, det skadar herrarnas, så är ni nöjda därmed, så fortsätt bara — att anmäla de tre övergreppen fullt officiellt för poliskollegiet. Poliskollegiet svarar efter några dagar genom sin sekreterare mycket artig och vänligt. Poliskollegiet har enligt 1925 års polislag ingen rätt att taga upp de av Eder anmälda fallen. Sådana ärenden skola anmälas till

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

poliskollegiet av polismästaren, och, därest han icke gör detta, kunna de icke behandlas.

Jag överlämnar, mina herrar, till ert eget avgörande, huruvida ni verkligen tro, att sådan fakta tjäna till att förstärka förtroendet för polisen, polisen som system, menar jag, enkannerligen polisbefälet. Om det nu vore riktigt, herr Olsson i Gävle, att lagen ger möjlighet att dels förhindra och dels beivra sådana här saker på ett ordentligt sätt, då måste jag uttala min allra högsta förvåning över att detta icke skett i huvudstaden, där dock socialdemokraterna med våra röster ha majoritet och alltså kunde göra något — jag säger det sista icke bara i detta fall utan principiellt, ty vi äro beredda att stödja varje deras åtgärd, oavsett vad som skiljer oss i övrigt, till gagn för de arbetande klasserna. Trots att socialdemokraterna sålunda ha majoritet i stadsfullmäktige, ha de ingenting gjort för att få en ändring till stånd — det finns ett undantag, nämligen Georg Branting, som i någon mån försökt sätta fingret på den ömma punkten härvidlag. Han har dock blivit ensam

Jag tror inte, herr Olsson i Gävle, att man kan taga så lätt på denna sak. Jag tror inte heller, att det för er kan föreligga någon plikt att försvara polislagen med de uppenbara bristfälligheter och framför allt den tendens att beskära den kommunala självbestämmanderätten, som den innehåller, därför att ni en gång tillhörde de sakkunniga 1924 — ni säger ju, att ni redan då hade en annan uppfattning — inte heller därför att socialdemokraterna framlade ett förslag till polislag 1925. Om det förslag, som sedermera antogs, är bristfälligt, kan jag inte förstå, varför man inte öppet skall erkänna detta och kritisera det hela. Jag tror, att det är bättre, att högerns representanter, om de ha något att framföra till försvar för polislagen här i kammaren, göra det själva. Det vore sannerligen också bättre för socialdemokraterna än att låta inbilla sig att tala vad högern viskar dem i öronen.

Herr Olsson i Gävle: Herr förste vice talman! Jag skall först säga till herr Kilbom, att jag fick icke någonting viskat i örat.

Tillåt mig så att erinra om, att såväl herr Flyg som herr Kilbom ha sagt, att den och den landsfiskalen, den och den Konungens befallningshavande krävt ökat antal polismän, och herr Kilbom erinrade om det fall, jag har förut hört det omtalas, när f. överståthållaren bokstavligen talat slog knytnäven i bordet i stadsfullmäktige och sade, att det var han, som bestämde. Jag skulle ha velat tillråda Stockholms stadsfullmäktige, att i det ögonblicket låta överståthållaren tillämpa 14 § 2 mom. i polislagen. Det skulle varit synnerligen intressant att se, om det skulle lyckats vare sig för överståthållareämbetet eller någon Konungens befallningshavande i detta land att visa upp, att t. ex. Stockholms stadsfullmäktige uppenbart vanvårdat ordningsväsendet, om man haft t. ex. 10 eller 20 polismän mindre, än vad man för närvarande har.

Jag tror sålunda, att om man från kommunernas sida skaffar sig en liten smula mera stål i ryggen, kan denna fråga lösas på ett för kommunerna synnerligen fördelaktigt sätt. Jag skulle i detta fall också vilja säga, att kommunerna böra naturligtvis i överensstämmelse med gällande lag anvisa de medel, som anslås till polisverket, på polisenämndens stat och därmed sörja för att det är de kommunala myndigheterna, som ha kontrollrätten över medlen. Jag skulle kunna peka på t. ex. min egen stad. Jag har där sedan polislagens tillkomst varit polisenämndens ordförande. Vid den omorganisation av polisväsendet i Gävle, som beslöts efter lagens tillkomst, har det genomförts en begränsning av antalet polismän med ungefär 10 procent i förhållande till den förutvarande styrkan. Detta har godkänts av polischefen, godkänts av den kommunala representationen och godkänts av Konungens befallningshavande, vars chef på den tiden var den nuvarande socialministern.

Jag skulle till sist vilja säga till herr Kilbom, att när jag undantog Stockholm från mitt omdöme, vidhåller jag detta mitt undantag, det må drabba vem det drabba vill. Det må drabba mina partivänner eller inte, ty rätt skall vara rätt, och jag har svårt att känna annat än förvåning över polislagens tillämpning i denna stad.

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.*

(Forts.)

Herr Västberg: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av herr Kilboms yttrande i debatten. Vad han anför angående befälsrätten, att poliskollegiet inte har någon rätt att blanda sig i befälets ställningstagande i de här anförda exemplen, det har ju inte ens kommunisterna berört i sin motion. Den kommunistiska motionens yrkande lyder på följande sätt: »1) att riksdagen måtte besluta i skrivelse till regeringen anhålla om förslag till sådan ändring i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, att de kommunala myndigheterna medgivnas rätten att själva välja, anställa och bestämma antalet polismän och fjärdingsmän, som inom respektive polisdistrikt kunna anses erforderliga: 2) att förpliktelsen för städer eller kommuner att hålla s. k. reservpolis bortfaller och stadgande införes i polislagen om förbud för polisens användning mot arbetarna vid arbetskonflikter.» Punkt och slut.

Hela den kritik, som herr Kilbom följaktligen anför i den senare delen av sitt anförande, har han alldeles försummat att tänka på, när denna motion skrevs, men ändå uttalar han här i riksdagen förebråelser för att man inte bevakar de intressen, som han här ger sig ut för att vilja tjäna och tillgodose.

Medan jag har ordet, vill jag också säga ett par ord till herr Öhman, nämligen till hans principiella deklARATION. Jag skulle vilja ställa den direkta frågan till herr Öhman och hans kamrater, huruvida de egentligen hylla en sådan uppfattning, att en strejkande arbetare skall ha rätt att utan samhällets och polisens ingripande få slå ihjäl en strejkbrytare. Jag vill bara ha klart besked på denna fråga, ty ges det, är det en hel del andra frågor, som lösas alldeles av sig själva.

Herr Kilbom: Herr talman! Herr Västbergs anförande är ju litet larvigt, det får han ursäkta mig, att jag säger. Jag har inte förebrått kammaren för någonting, vare sig det ena eller det andra. Jag har sagt, att jag vill lämna en del bidrag såsom bevis på att polislagen i sin nuvarande gestaltning är otillfredsställande. Hörde herr Västberg inte det? För mitt vidkommande kan jag inte förklara hans uppträdande på annat sätt, än att han inte förstått saken. De exempel, som jag anför, äro alldeles obestriddiga. Det tycker jag herr Västberg också borde erkänna. Att de sedan inte finnas i motionen, vad bevisar det? Jo, endast att motionens krav äro så mycket starkare, då utöver de i densamma framförda synpunkter kan framföras ytterligare argument på att polislagen är otillfredsställande. Men herr Västberg har, som sagt, uppenbarligen inte förstått någonting av vad jag sade.

Herr Västberg: Herr talman! Vi ha uppenbarligen ganska delade meningar, herr Kilbom och jag, om vad som är riktigt i detta avseende. Jag har den uppfattningen, att om man har skäl för kritik, och framkommer med en motion härom till riksdagen, bör man åtminstone såsom riksdagsman försöka att i motionen framlägga denna kritik och begära de ändringar, som anses befogade, och inte bara fatta resolutioner och prata smörja på möten ute i landet.

Herr Öhman: Herr talman! Jag måste säga, att när jag hörde herr Olsson i Gävle tala, blev jag något förvånad, när han emot lagens klara föreskrifter försöker göra gällande, att det ändå i sista hand är kommunerna, som ha bestämmanderätten över poliskåren, när det till och med är fastslaget, att läns-

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Fort.)*

styrelserna äga rätt att utdöma vite, ifall de kommunala myndigheterna skulle underlåta att följa polischefens order om förstärkning av polisbevakningen inom ett polisdistrikt, och när man vet, att erfarenheten av den nya polislagen har blivit, att praktiskt taget hela landsbygden håller på att kriminaliseras. Det är ett faktum, som man inte kan komma förbi. På platser, där man praktiskt taget inte haft någon polis tidigare, gå nu ett par tre stycken och stultar. Jag känner till fall, när man till och med från polischefens sida i mitt län givit en klar politisk motivering, varför poliskåren på en viss ort borde förstärkas. De kommunala myndigheterna gingo emot detta, men länsstyrelsen fattade beslut och dömde till utökning av poliskåren. När förhållandena gestalta sig på det sättet, då förstår jag inte, att man kan göra gällande, att det är det kommunala inflytandet, som till sist är utslagsgivande.

För övrigt skulle jag vilja säga ett ord till herr Västberg. När han här riktar den frågan till mig, om vi anse, att vid en strejk de strejkande arbetarna ha rätt att slå ihjäl strejkbrytare, så skulle jag vilja be herr Västberg erinra sig kommunalarbetarekonflikten i Sundsvall. Jag skulle vilja rekommendera honom att läsa om det anförande, som han höll under remissdebatten vid det årets riksdag, där han verkligen talade om, vad denna reservpolis då åstadkommit i Sundsvall. Jag vill erinra därom, att om det inte är tillåtet för en strejkande arbetare att slå ihjäl en strejkbrytare, så syntes det i varje fall, att under kommunalkonflikten i Sundsvall var det tämligen tillåtet för en strejkbrytare att slå ihjäl strejkande arbetare, men detta har herr Västberg glömt.

Herr Västberg: Herr talman! Jag vill konstatera, att herr Öhman icke svarat på frågan. Jag frågade inte, om polisen har rätt att slå ihjäl strejkande, utan huruvida kommunisterna, utan att medgiva polisen rätt till ingripande, anse, att en strejkande har rätt att slå ihjäl en strejkbrytare. Vi andra ha den uppfattningen, att en polis eller en strejkbrytare inte ha rätt att slå ihjäl en strejkande. Det är en uppfattning, som samhället i gemen hävdar. Herr Öhman har emellertid blivit svaret skyldig på den andra frågan, och jag antar, att han aktar sig för att i ett konkret fall ge uttryck åt sin principiella uppfattning, som han deklarerade i sitt inledningsanförande.

Dessutom vill jag säga, att herr Öhman tydligen inte har läst det anförande, som jag höll under remissdebatten mitt under pågående poliskravaller i Sundsvall. Jag sade nämligen då, att just i ordningens intresse, just för att undgå oroligheter av större omfattning, ansåg jag, att det var ganska obetänksamt att skicka reservpolis till Sundsvall vid detta tillfälle, och detta påpekande uppmärksammades också ganska livligt av dåvarande socialministern, landshövding Malm. Jag kan följaktligen på den punkten inte taga tillbaka någonting, ty jag hade min principiella ståndpunkt klar även i detta fall, mitt under en mycket orolig konflikt.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Eftersom herr Västberg framställde den frågan, huruvida en arbetare utan polisens ingripande skall ha rätt att slå ihjäl en strejkbrytare, skulle jag vilja säga, att vi ha inte för avsikt att uppträda såsom domare i den tvist, som nu pågår inom det socialdemokratiska partiet, den få ni försöka reda ut litet själva, innan ni begära, att vi skola uppträda och slita den. När det gäller att diskutera dessa problem, får man kanske se på frågan, vad det är, som saken gäller under en arbetskonflikt. Om jag skulle svara herr Västberg, skulle jag bl. a. göra det med en motfråga, nämligen om Västberg anser det tillåtet för en strejkbrytare att handla så att en för bättre lönevillkor kämpande arbetare och hans familj få svälta ihjäl, vilket skulle bli den yttersta konsekvensen av strejkbrytarens gärning. Är detta en gärning av större humanitet? Herr

Lundstedt talade i debatten om fosterfördrivningen om det ofödda fostrets rätt till liv. Den av Västberg framförda frågan bör, om den skall diskuteras, diskuteras med samma utgångspunkt och jag såsom min uppfattning kunna säga, att jag beträffande strejkbrytaren har samma uppfattning som herr Lundstedt hade om det ofödda fostret. Detta även med tanke på att samhället ej har behov av sådana mindervärdiga individer, som jag anser strejkbrytare vara.

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i lagen om
polisväsendet
i riket.
(Forts.)*

Eftersom jag har ordet, skulle jag också beträffande herr Västbergs uttalande om motionens ofullständighet vilja säga, att jag delar den uppfattning, som herr Kilbom givit uttryck åt, nämligen att om det anförts en hel del skäl i motionen, men dessutom kan anföras ytterligare en mängd skäl, är det väl så mycket starkare bevis för att de krav, som motionen omfattar, äro riktiga. När herr Västberg säger, att man inte skall fara omkring på möten och prata smörja, så vill jag, med den vördnad, som herr Västberg tycks ha för riksdagen, säga herr Västberg, att det är naturligtvis ännu mindre motiverat att uppträda här i riksdagen och prata smörja, även om jag anser, att folkmöten ute i landet äro ytterst viktiga och värdefulla.

Herr Västberg: Jag vill ytterligare konstatera till protokollet, att det är tre kommunistiska talare, däribland kommunistiska partiets ledare här i kammaren, som inte ansett sig kunna eller böra besvara den framställda frågan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Öhman, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Andersson* i Rasjön och *Lundén*, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m.;

herr *Olsson* i Berg m. fl., nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo; och

herr *Olsson* i Ramsta, nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 154, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar m. m.

Dessa motioner bordlades.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 15.

§ 13.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till väg- och vattenbyggnadsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

§ 14.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 9, angående remitterande till annat utskott av vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner, avseende åtgärder till stöd för det svenska jordbruket;

nr 10, i anledning av väckt motion om frihet från stämpelavgift vid lagfart å fång enligt ensittarlagen;

nr 11, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å tryckpapper, konsttryckpapper och planschverk;

nr 12, i anledning av väckt motion om befogenhet för Konungens befallningshavande att medgiva utskänkning av vin å vissa turishotell;

nr 13, i anledning av väckt motion om möjliggörande av tillverkning till avsalu inom landet av porter med 18 procent inbryggingsstyrka (klass III); och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 126 § 1 och 2 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets memorial, nr 16, i anledning av remiss från kamrarna av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse dels ock vissa motioner i fråga om jordbrukets stödjande; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående åtgärder till avlyftning eller minskning av i små och medelstora jordbruksfastigheter in-tecknad skuld.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Spångberg* under 5 dagar från och med den 7 innevarande mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.51 e. m.

In fidem
Per Cronvall.